

Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitos

Stella Selinheimo

SODANKYLÄ JA KAIIVOSTEOLLISUUS

- kaivannaisteollisuuden yhteiskuntavastuu alueellisiin muutoksiin
kuntatason näkökulmasta

Maantieteen pro gradu -tutkielma

Asiasanat: kaivannaisyrittäminen, yhteiskuntavastuu, sidosryhmä, Sodankylä

Turku 2014

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

Maantieteen ja geologian laitos

SELINHEIMO, STELLA: Sodankylä ja kaivosteollisuus – kaivannaisteollisuuden yhteiskuntavastuu alueellisiin muutoksiin kuntatason näkökulmasta

Pro gradu -tutkielma, 89 s., 7 liites.

40 op

Maantiede

Joulukuu 2014

Kaivostoimintaan liittyy myönteisiä odotuksia esimerkiksi aluetaloudellisesti, mutta kaivostoiminnalla on myös kielteisiä vaikutuksia, esimerkkinä maiseman muutos. Kaivosteollisuus ja alan yhteiskuntavastuu ovat muodostuneet ajankohtaisiksi aiheiksi Suomessa. Sidosryhmävuoropuhelu kuuluu kaivannaisyritysten yhteiskuntavastuuseen. Kaivannaisyritysten tulee tiedottaa toiminnastaan ja käydä vuoropuhelua paikallisten sidosryhmiensä kanssa. Näillä keinoin yritysten on mahdollista saavuttaa hyväksyttävyyttä toiminnalleen, mikä on tärkeää kaivannaisyrittäjille. Kaivosyritysten yhteiskuntavastuu on erilainen kehittyvässä maassa ja teollisuusmaassa. Kehittyvässä maassa kaivosyrittäjä voi osallistua esimerkiksi terveydenhoitopalvelujen rahoittamiseen kun teollisuusmaissa nämä palvelut ovat usein valtion tarjoamia.

Tässä työssä tarkastellaan kaivannaisyritysten yhteiskuntavastuuta Pohjois-Suomessa sijaitsevassa Sodankylän kunnassa. Työssä tutkitaan, mitä sosiaalisia ja alueellisia muutoksia kunnassa on tapahtunut kaivosteollisuuden kasvun aikana sekä mitä Sodankylässä toimivien kaivannaisyritysten yhteiskuntavastuu sisältää paikallisten sidosryhmien näkökulmasta. Samalla tutkitaan kaivannaisyritysten käymää sidosryhmävuoropuhelua paikallisten sidosryhmien näkökulmasta sekä selvitetään, ovatko malminetsintä- ja kaivosyrittäjät saavuttaneet hyväksyttävyyden toiminnalleen Sodankylässä. Tutkimusmenetelmiin kuuluvat media-analyysi paikallislehden uutisartikkeleista vuosilta 2007–2013, sidosryhmähaastattelut kaivannaisyritysten paikallisille sidosryhmille sekä karttapohjainen kuntakysely, joka toteutettiin osallistavaa paikkatietomenetelmää käyttäen.

Kaivannaisteollisuuden kasvu koettiin myönteisesti, sillä kaivannaisteollisuus on luonut taloudellista kasvua ja Sodankylän kunta on elävöitynyt. Kielteisiä kaivannaisteollisuuden kasvun synnyttämiä muutoksia koettiin olevan liikenteen kasvu pääteillä sekä kaivokselta syntyvät meluhaitat. Malminetsintäyritysten ja kaivosyritysten sidosryhmävuoropuhelu koettiin pääosin riittävänä paikallisten sidosryhmien näkökulmasta. Kuitenkin erityisesti kaivosyrittäjiltä kaivattiin jatkuvaa ja avointa viestintää.

Kaivannaisyritysten yhteiskuntavastuutoiminta Sodankylässä on sisältänyt muun muassa urheilukisojen sponsorointia. Osa sodankyläläisistä haluaisi, että kaivannaisyrittäjät osallistuisivat enemmän kunnan kehittämiseen ja kaivosvero nähtiin yhtenä ratkaisuna sekä kunnan virkamiesten että asukkaiden keskuudessa. Kaivannaistoiminta oli pääosin hyväksyttyä toimintaa sen aluetaloudellisten vaikutusten vuoksi. Kuitenkin kaivannaistoiminnan koetaan myös saastuttavan Lapin luontoa, minkä vuoksi kaivannaistoiminnan hyväksyttävyyttä ei ollut yksimielistä.

Asiasanat: kaivannaisyrittäjä, yhteiskuntavastuu, sidosryhmä, Sodankylä

UNIVERSITY OF TURKU
Faculty of Mathematics and Natural Science
Department of Geography and Geology

SELINHEIMO, STELLA: Sodankylä and the mining industry – the corporate social responsibility of the mining industry, related to regional effects of the industry as viewed from the local scale.

Master's thesis, 89 p., 7 app.

40 cr.

Geography

December 2014

The mining industry has both positive and negative impacts. The positive impacts are that it contributes to the local and regional economy, while the negative ones are changes in the environment, for example. The mining industry and corporate social responsibility (CSR) of the mining companies have become current issues in Finland. Communication and interaction with the local communities are important parts of the CSR of the mining industry. Mineral exploration and mining companies need to dialogue with their local stakeholders as part of their CSR. This way companies can also obtain a social license to operate, which means that the local community approves their operation. However, the CSR of the mining companies has a different content depending if a firm operates in a developing or developed country.

The study examines how the mineral exploration and mining companies have implemented their CSR in the municipality of Sodankylä, Northern Finland. The study looks into the social and regional impacts that the growing mining industry has caused in Sodankylä. The local stakeholders' opinions of the interaction of the mineral exploration and mining companies are also studied. Additionally, the study examines if the mineral exploration and mining companies have gained a social license to operate in Sodankylä. The study methods were media-analysis from the local newspaper's news from a time period of 2007–2013, interviews with local stakeholders, and a municipality survey using participatory geographical information system.

The increased mining industry was seen quite positively by the locals, mainly because of its positive economic impacts. The negative effects of the industry were seen to be increased traffic on the main roads and noise caused by the mines. The interaction of the exploration and mining companies were seen to be quite adequate. Still there was a demand for open and continuous communication from the mining companies, requested especially by the local residents.

The CSR of the mineral exploration and mining companies includes sponsorships to local events, for example. Yet there is a demand for a legislative-based participation in the regional development (e.g. mining tax) for the companies. The demand comes both from the Municipality's and the local residents' side. In general the mineral exploration and mining companies were seen to have a social license to operate. However, the virginity of nature was seen to be first rate to some residents so the opinion wasn't unanimous.

Keywords: mineral exploration and mining companies, corporate social responsibility, stakeholder, Sodankylä

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	KAIVANNAISTEOLLISUUS: GLOBAALIA TOIMINTAA PAIKALLISELLA ALUEELLA.....	4
2.1	Kaivannaisteollisuuden edellytyksiä ja siitä syntyviä vaikutuksia.....	4
2.2	Kaivannaisteollisuus Suomessa.....	6
2.3	Sosiaalisia ja alueellisia vaikutuksia kaivostoiminnasta	9
2.3.1	Sosiaalisten ja alueellisten vaikutusten määrittely	9
2.3.2	Talous ja työllisyys paikallisalueella	10
2.3.3	Kunnan infrastruktuuri ja kunta paikkakunnan kehittäjänä.....	12
2.3.4	Kaivosyrityksen rooli paikallisalueen kehityksessä	14
2.4	Kaivannaisalalla toimivien yritysten yhteiskuntavastuu	15
2.4.1	Kaivannaisyritysten yhteiskuntavastuu ja sidosryhmät	15
2.4.2	Vuoropuhelu kaivannaisyrittäjien ja paikallisen alueen välillä.....	18
2.4.3	Kaivannaisyrittäjien toiminnan hyväksyttävyyden arviointi	20
3	TUTKIMUSALUE	24
3.1	Sodankylä	24
3.2	Kaivostoiminta Sodankylässä.....	25
4	AINEISTO JA MENETELMÄT.....	30
4.1	Aineiston keruu	30
4.1.1	Tutkimuksen kulku	30
4.1.2	Media-aineisto	30
4.1.3	Haastattelut	31
4.1.4	Karttapohjainen kuntakysely	33
4.2	Aineistojen analyysi	36
5	TULOKSET	38
5.1	Sodankylä ja kaivosteollisuus Sompio-lehden mukaan vuosina 2007–2013	38
5.1.1	Kunta ja kaivosteollisuuden kasvu	38
5.1.2	Kaivannaisyrittäjien yhteiskuntavastuuseen ja sidosryhmävuoropuheluun liittyvät lehtikirjoitukset	40
5.1.3	Mielipidekirjoitukset kaivannaisteollisuudesta paikallislehdessä	42
5.1.4	Yhteenvedon media-analyysistä aikajanan muodossa.....	44
5.2	Malminetsintä- ja kaivosyritysten sidosryhmähaastattelut.....	46

5.2.1 Kunnan rooli	46
5.2.2 Kaivosteollisuuden kasvu kunnassa	49
5.2.3 Malminetsintäyritysten viestintä ja vuoropuhelu.....	54
5.2.4 Kaivosyritysten viestintä ja vuoropuhelu	56
5.2.5 Malminetsintä- ja kaivosyritysten vuoropuhelun tehostaminen sekä yhteenveto haastateltavien näkemyksistä kaivannaisyritysten viestinnästä	59
5.2.6 Kaivannaistoiminnan hyväksyttävyys	62
5.3 Kuntakysely.....	64
5.3.1 Kuntakyselyyn vastanneiden taustatietoja	64
5.3.2 Alueelliset muutokset kaivostoiminnan kasvun myötä	65
5.3.3 Malminetsintä- ja kaivosyritysten toiminnan hyväksyttävyys	66
6 KESKUSTELU	69
6.1 Kaivostoiminnan kasvun myötä syntyneet sosiaaliset ja alueelliset muutokset kunnassa.....	69
6.2 Kaivannaisyritysten yhteiskuntavastuu sidosryhmävuoropuhelun osalta	70
6.3 Kaivannaisyritysten muu yhteiskuntavastuu ja hyväksyttävyys kuntatasolta katsottuna.....	73
6.4 Paikalliselta tasolta globaaliin toimintaan	77
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	79
KIITOKSET.....	80
Lähteet.....	81
Liitteet	90
Liite 1: Haastattelurunko: kunnan virkamiehet.....	90
Liite 2: Haastattelurunko: muut sidosryhmähaastattelut.....	91
Liite 3: Harava-kysely: kaivannaisteollisuuteen liittyvät kysymykset	93

1 JOHDANTO

Kaivosteollisuus on viime vuosina noussut ajankohtaiseksi aiheeksi Suomessa erityisesti kaivosten ympäristöllisten sekä taloudellisten vaikutusten vuoksi. Paikallisesti kaivostoiminnan vaikutukset ulottuvat elinkeinoihin kuten esimerkiksi matkailuun, kulttuuriin, ihmisten arkeen, ympäristöön ja talouteen (esim. Ritter 2001; Esteves & Vanclay 2009; Mononen 2012; Laukkonen & Törmä 2014). Kaivannaistoimintaan liittyy myönteisiä odotuksia esimerkiksi aluetaloudellisesti, mutta kielteisenä seurauksena voidaan kokea esimerkiksi maiseman muutos. Ala on myös hyvin suhdanneherkkä, sillä maailmanmarkkinahinnat vaikuttavat kaivannaistoiminnan kannattavuuteen (Laukkonen & Törmä ym. 2014). Vaikka kaivostoiminta on usein toivottua kunnan alueelle muun muassa sen työllistävän vaikutuksen vuoksi, voi kunta joutua myös taloudellisiin vaikeuksiin, sillä kunnan täytyy investoida paikkakunnan palvelutuotantoon ennen kuin se saa kaivostoiminnasta tuloja (Törmä ym. 2013).

Kaivannaisyriyten on tärkeää viestiä toiminnastaan, jotta ne voivat toimia paikallisella alueella. Sidosryhmävuoropuhelun avulla kaivannaisyritys voi saada hyväksyttävyyden toiminnalleen (Humphreys 2000; Eerola 2009; Prno 2013). Paikallisalueen hyväksyntä kaivosyrityksen toiminnalle on erityisen tärkeää, sillä kaivosta ei voida siirtää paikkakunnalta toisaalle. Hyväksyntä takaa kaivosyrityksen toiminnalle tuotantovarmuuden ja ehkäisee konflikteja paikallisesti (Humphreys 2000; Prno & Slocombe 2012).

Kaivannaisteollisuuden alueellisia vaikutuksia on kansainvälisesti selvitetty erityisesti kehittyvissä maissa sekä Australiassa ja Kanadassa (esim. Hamann 2003; Solomon ym. 2008; Prno & Slocombe 2012; Blackwell & Dollery 2014). Kuitenkin esimerkiksi Australiassa tehdyt tutkimukset ovat usein keskittyneet alkuperäisväestöön tai esimerkiksi Australian perifeerisille seuduille. Suomessa on viime vuosina käynnistynyt lukuisia hankkeita ja tutkimuksia kaivosteollisuudesta, sillä Talvivaaran ympäristöongelmat ovat synnyttäneet keskustelua kaivostoiminnan yhteiskuntavastuusta ja hyväksyttävyydestä (Eerola 2014c). Lisäksi Suomesta halutaan luoda kestävä kaivannaisteollisuuden edelläkävijä (TEM 2013). Tutkimusta on tehty esimerkiksi kaivannaistoiminnan hyväksyttävyydestä maakuntatasolla (Jartti ym. 2014), kaivannaistoiminnan vaikutuksista maaseutuyhteisöihin (Mononen 2012; Tervo 2013),

kestävästä kaivannaisteollisuudesta sekä kaivosyritysten yhteiskuntavastuusta (esim. Sairinen 2011; Rytteri 2012; Kohl ym. 2013).

Tässä työssä tutkitaan kaivannaisyriyten yhteiskuntavastuuta Pohjois-Suomessa sijaitsevassa Sodankylän kunnassa, jossa kaivosteollisuus on lisääntynyt viime vuosien aikana. Tutkimuksessa selvitetään, mitä sosiaalisia ja alueellisia muutoksia asukkaat kokevat kaivosteollisuuden kasvun synnyttäneen Sodankylässä sekä miten kunta on kehittynyt kaivosteollisuuden kasvun aikana. Samalla tutkitaan, miten malminetsintä- ja kaivosyritysten paikalliset sidosryhmät kokevat kaivannaisyriyten sidosryhmävuoropuhelun toteutuneen sekä ovatko malminetsintä- ja kaivosyritykset saavuttaneet hyväksyttävyyden toiminnalleen asukkaiden keskuudessa.

Sodankylässä tutkimuksia on tehty kaivannaisteollisuuteen liittyen esimerkiksi kaivosteollisuuden aluetaloudellisista vaikutuksista (Törmä & Reini 2009; Törmä ym. 2013; Laukkonen & Törmä 2014) sekä maankäytön suunnittelusta (Soudunsaari & Hentilä 2013). Tekeillä on näiden lisäksi esimerkiksi tutkimus kaivosteollisuuden sosio-ekonomisista vaikutuksista (Viinamäki & Kilpiäinen 2014). Lapissa on tehty maakuntatason tutkimusta kaivannaistoiminnan hyväksyttävyydestä (Jartti ym. 2014), mutta paikallistasolla hyväksyttävyyttä ei ole tutkittu. Paikallistasolla hyväksyttävyyys voi näyttäytyä toisin maakuntatasoon verrattuna, sillä vuorovaikutus paikallisyhteisön sekä kaivosyrityksen välillä tapahtuu suoraan (Jartti ym. 2014). Ziessler-Korppi (2013) tutki pro gradu -työssään malminetsintäyritysten paikallista sidosryhmävuorovaikutusta malminetsintäyritysten näkökulmasta. Yksi Ziessler-Korpin tutkimuksessa mukana olleista yrityksistä toimii Sodankylässä. Tässä työssä jatketaan tutkimusta toisesta näkökulmasta ja selvitetään malminetsintä- ja kaivosyritysten paikallisten sidosryhmien mielipiteitä kaivannaisyriyten käymästä sidosryhmävuoropuhelusta.

Sodankylässä toimi kevääseen 2014 asti kaksi kaivosta. Niistä toinen, Pahtavaaran kultakaivos, avattiin ensimmäisen kerran vuonna 1996. Kaivoksen toiminta on kuitenkin keskeytynyt ajoittain omistajayriyten konkurssien vuoksi, joista viimeisin tapahtui keväällä 2014. Kevitsan kaivos avattiin vuonna 2012. Suomen toimivista kaivoksista sillä on suurin aluetaloudellinen vaikuttavuus (Laukkonen & Törmä 2014). Sodankylässä sijaitsee myös yksi Euroopan merkittävimäksi malmiesiintymäksi uutisoitu kaivoslöytö (esim. HS 2014). Esiintymä sijaitsee osaksi Natura 2000-

verkostoon kuuluvalla alueella, mikä on nostanut kiistoja malminetsinnän ja kaivosteollisuuden hyväksyttävyydestä.

Tutkimusaineisto koostuu Sodankylän paikallislehden uutisartikkeleista, sidosryhmähaastatteluista sekä karttapohjaisesta kuntakyselystä. Paikallislehden uutisartikkeleita tutkitaan vuosien 2007–2013 ajalta, ja niiden avulla muodostetaan käsitys Sodankylän kunnan sekä kaivosteollisuuden kehityksestä viime vuosien aikana. Malminetsintä- ja kaivosyritysten paikallisten sidosryhmien näkökulmia erityisesti kaivannaisyriyten yhteiskuntavastuusta selvitetään 11 sidosryhmähaastattelun avulla. Kaivannaisteollisuuden kasvusta syntyneitä alueellisia muutoksia kunnassa sekä kaivannaisyriyten hyväksyttävyyttä asukkaiden näkökulmasta tutkitaan karttapohjaisen kuntakyselyn avulla hyödyntäen osallistavaa paikkatietomenetelmää. Tutkimus keskittyy erityisesti Kevitsan kaivoksen ympärille kaivoksen investointivaiheista kaivoksen perustamiseen ja toimintaan vuosien 2007–2014 väliseen aikaan.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mitä sosiaalisia ja alueellisia vaikutuksia kaivostoiminnalla on ollut Sodankylän kuntaan paikallislehden ja asukkaiden mukaan?
2. Mikä on kaivannaisteollisuuden rooli ja yhteiskuntavastuu Sodankylän kunnan kehityksessä paikallisten sidosryhmien näkökulmasta?
3. Miten malminetsintäyritysten ja kaivosyhtiöiden paikalliset sidosryhmät kokevat yritysten käymän sidosryhmävuoropuhelun?
4. Ovatko malminetsintä- ja kaivosyritykset saavuttaneet asukkaiden luottamuksen ja hyväksynnän toiminnalleen Sodankylässä?

2 KAIVANNAISTEOLLISUUS: GLOBAALIA TOIMINTAA PAIKALLISELLA ALUEELLA

2.1 Kaivannaisteollisuuden edellytyksiä ja siitä syntyviä vaikutuksia

Globaali kulutus on luonut edellytyksen kaivannaisteollisuuden kasvulle (Bebbington & Bury 2009). Nyky-yhteiskunta on riippuvainen mineraaleista, joita tarvitaan esimerkiksi rakennusten, ICT-teknologian sekä muun infrastruktuurin rakentamiseen, tuottamiseen ja ylläpitoon (Moon & Evans 2006: 4; Suomen mineraalistrategia 2010). Metalleja ja mineraaleja voidaan kierrättää ja niiden käyttöaika on pitkä, mutta kierrätys kattaa kuitenkin vain osan kasvavaa kulutusta (Suomen mineraalistrategia 2010). Kaivannaisteollisuus käsittää malminetsinnän, metalliset malmit, teollisuusmineraalit ja -kivet, kiviainesalan, luonnonkiviteollisuuden, laitevalmistajat ja urakoitsijat sekä kaivannaisteollisuutta tukevat palvelut (Hentilä & Lindborg 2009).

Kaivostoimintaan kuuluu metallimineraalien ja teollisuusmineraalien louhinta (Suomen mineraalistrategia 2010). Kaivostoiminnan elinkaari jakaantuu malminetsintään, löydetyn esiintymän kannattavuuden tutkimiseen, varhaiseen tuotantoon, varsinaiseen tuotantoon sekä kaivoksen sulkemiseen (Moon & Evans 2006: 11; Korhonen 2012: 34). Malminetsinnällä pyritään takaamaan tuotannon jatkuminen ja monipuolistuminen uusilla mineraalivarjoilla (Suomen mineraalistrategia 2010). Kaivostoiminta vaatii paljon pääomaa (Prno & Slocombe 2012). Muun muassa sen vuoksi vain harvoista malminetsintäprojekteista syntyy kaivosta. Usein alueen malmivarannot ovat lisäksi riittämättömät kaivoksen perustamiseen (Rissanen 2013b: 46).

Myös maantieteelliset seikat määrittelevät, onko malmiesiintymä taloudellisesti kannattavaa hyödyntää (Moon & Evans 2006: 13). Esimerkiksi kaivoksen perustaminen perifeeriselle alueelle voi vaatia perusinfrastruktuurin rakentamista alueelle alusta alkaen. Lisäksi työntekijöiden palkkatason tulisi olla korkea, jotta alueelle saataisiin houkutelua työvoimaa. Maan poliittinen tilanne vaikuttaa myös siihen, onko kaivosyrityksen kannattavaa investoida kyseiseen maahan (Moon & Evans 2006: 14). Esimerkiksi viivästykset ympäristölupien saamisessa, korruptio, konfliktit ja äkkinäiset veromuutokset ovat olleet 2000-luvun riskejä investoinneissa. Kaivostoiminta on globaalia toimintaa, mutta kuitenkin hyvin paikkasidonnaista (Sairinen 2011). Kerran

aloitettu louhos hyödynnetään yleensä kokonaan maailmanmarkkinahinnoista sekä käytettävissä olevasta teknologiasta riippuen. Kaivoksen toimintaa ei louhinnan aloittamisen jälkeen voi siirtää halvemman tuotantotason maihin.

Erityisesti perifeerisillä alueilla kaivosteollisuus voi kuitenkin toimia tärkeänä ja mahdollisesti ainoana taloudellisen kasvun luoja (Hentilä & Lindborg 2009). Usein kaivosyrityksistä riippuvaiset alueet kokevat taloudellisen tilanteen heilahtelua, sillä kaivosten toiminta on sidoksissa malmien maailmanmarkkinahintoihin (Martinez-Fernandez ym. 2012). Alueen riippuvuus yhdestä toimialasta (ja mahdollisesti yhdestä yrityksestä) vaikuttaa alueen taloudelliseen kehitykseen sekä väestökehitykseen. Kaivosyrityksen läsnäolo paikkakunnalla vaikuttaa voimakkaasti aluesuunnitteluun, tieverkoston ja koulutukseen saatavuuteen, alueelliseen tietotaitoon ja esimerkiksi terveydenhoitopalvelujen saatavuuteen.

Kaivosteollisuuden vaikutuksia voivat olla ympäristö-, poliittiset, kulttuuriset ja talousvaikutukset sekä muutokset ihmisten arjessa sekä hyvinvoinnissa (Sairinen 2011). Myönteisiä kaivostoiminnan synnyttämiä vaikutuksia ovat uudet kontaktit sekä sosiaaliset verkostot, paikkakunnan tunnettavuuden ja yrittäjyyden kasvu sekä materiaalisen ympäristön parantaminen ja lisääminen toiminnan aikana (Hentilä & Jauhiainen 2009b). Usein alueiden koulutustaso ja osaaminen kasvavat kaivoshankkeiden myötä ainakin tilapäisesti. Kaivosyritykset hyödyntävät alueen luonnonvaroja, jolloin toiminta voi aiheuttaa kiistoja ja ristiriitoja alueen eri toimijoiden kesken. Yhteisöt, ryhmät ja asukkaat voivat arvottaa luonnonresurssit eri tavoin (Solomon ym. 2008). Toiset kokevat luonnonresurssit taloudellisesti tärkeiksi hyödyntää, kun toisille alueen säilyttäminen ennallaan voi olla kulttuurisesti tai ekologisesti tärkeää.

Paikallisella tasolla saattavat näkyä kaivannaisteollisuuden kielteiset ympäristölliset ja mahdolliset sosiaaliset vaikutukset (Esteves & Vanclay 2009). Kaivostoiminnasta aiheutuvia haittoja voivat olla esimerkiksi pöly, maisemahaitat, mahdolliset vesistö päästöt, melu ja tärinä. Kaivostoiminnan päättymisellä on useita seurauksia, kuten työpaikkojen ja väestömäärän väheneminen ja taloudellinen taantuma (Martinez-Fernandez ym. 2012). Toiminnan vähentymisen tai päättymisen syynä on ollut usein

luonnonvaran ehtyminen, tekniikan kehittyminen tai tietyn kaivannaisen maailmanmarkkinahinnan muutos.

2.2 Kaivannaisteollisuus Suomessa

Suomessa toimii sekä kotimaisia että ulkomaisia kaivosyrityksiä. Ulkomaiset yritykset saivat mahdollisuuden hyödyntää Suomen mineraalivaroja vuonna 1994 solmitun ETA-sopimuksen myötä (Hernesniemi ym. 2011: 11, 32). Vuodesta 2003 lähtien Suomeen on sijoittunut ulkomaisia kaivosyrityksiä. Maailmalla alkoi tähän aikaan esiintyä pulaa raaka-aineista. Samaan aikaan malmien maailmanmarkkinahinnat kääntyivät nousuun erityisesti Kiinan ja Intian voimakkaan taloudellisen kasvun johdosta. Metallien hintojen moninkertaistuessa Suomeen syntyi kaivosbuumi.

Kansainvälisiä kaivosyrityksiä on houkutellut maahamme sekä muihin pohjoismaihin poliittinen ja taloudellinen vakaus, hyvät geologiset perustutkimusaineistot, toimiva infrastruktuuri, suhteellisen harva asutus ja melko myönteinen suhtautuminen kaivosteollisuuteen (Hernesniemi ym. 2011: 19; Rytteri 2012). Esimerkiksi kanadalainen Fraser Instituutti listasi Suomen kymmenen parhaan maan joukkoon maailmassa, jossa on hyvä harjoittaa kaivostoimintaa (Wilson & Cervantes 2013). Listaukseen vaikuttavat muun muassa maan poliittinen tilanne, lainsäädäntö, verotus ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuus.

Uraanin etsintä nostatti kuitenkin julkista keskustelua ja kiistoja kaivostoiminnasta vuosien 2006–2008 aikana, mikä on kyseenalaistanut kaivostoiminnan hyväksyttävyyttä Suomessa (esim. Eerola 2008; Jartti & Litmanen 2011; Eerola 2014b). Aiheena on pääosin ollut uraanin etsinnän ja louhinnan vastustaminen ympäristöhuolien vuoksi, mutta myös pelko ja tietämättömyys uraanin etsintää ja louhintaa kohtaan (Eerola 2008). Sen lisäksi Talvivaaran nikkelikaivoksen ongelmat sekä yrityksen kielteinen julkisuus ovat todennäköisesti vaikuttaneet ihmisten suhtautumiseen kaivostoimintaa kohtaan. Kaivannaisteollisuuden keskeisempiä haasteita Suomessa ovat luontoarvojen ja eri elinkeinojen intressien yhtensovittaminen (TEM 2013). Samoin saamelaiskulttuurin turvaamiseen liittyy keskeisiä sosiaalisia haasteita.

Suomen kaivokset ovat metallikaivoksia (mm. kulta, kromi, nikkeli, kupari ja sinkki) ja teollisuusmineraaleja (esim. apatiitti, talkki ja kalkkikivi) tuottavia kaivoksia (Hernesniemi ym. 2011: 37; Kauppila ym. 2011: 9). Suomessa koko kaivannaisteollisuusklusterin osuus teollisten työpaikkojen määrästä on noin 39 prosenttia (Hentilä & Lindborg 2009). Kaivokset työllistävät valtaosin Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä Pohjois-Pohjanmaalla (Hernesniemi ym. 2011: 14–15). Työllisyysvaikutukset ulottuvat kuitenkin koko maahan esimerkiksi alan teknologiavalmistuksen myötä.

Paikalliseen kaivostoimintaan vaikuttavat alueen paikalliset ja kansalliset toimijat sekä kansainväliset toimijaverkostot (Sairinen 2011). Lainsäädännössä määritetään hierarkkiset aluetasot ja niiden määräysvalta: paikallistason, maakuntatason, valtakunnantason ja Euroopan unionin tason määräysvalta (Hentilä & Jauhiainen 2009b). Kaivostoiminnan hallinnassa keskeisiä toimijoita ovat paikallistasolla kunnanvaltuuston ja -hallituksen päättäjät, maakuntatasolla alueelliset ympäristöviranomaiset ja valtiotasolla elinkeinotoimintaa säätelevät kansalliset viranomaiset sekä Euroopan unionin hallinto. Kaivostoiminnassa kohtaavat kansalliset ja kansainväliset säädökset sekä globaalit muutokset paikallisesti tapahtuvan toiminnan kanssa. Ristiriitoja herättävät usein kysymykset siitä, kenelle kaivostoiminnasta koituvat suurimmat hyödyt ja kuka toimintaa säätelee (Hentilä & Jauhiainen 2009b; Mononen & Sairinen 2011).

Kaivoslaki sekä ympäristönsuojelulaki säätelevät pääosin kaivostoimintaa (Hentilä & Lindborg 2009; Rissanen 2013a: 35). Kaivostoimintaa varten sovelletaan myös muita lakeja, kuten maankäyttö- ja rakennuslakia sekä vesilakia. Kaivostoiminnan elinkaaren aikana kaivos tarvitsee lukuisia lupia toiminnalleen. Lupaprosessia säätelevät useat eri viranomaiset. Näitä ovat turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes), elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY), aluehallintovirasto (AVI) sekä kunnat. Ympäristöministeriö tai Metsähallitus ovat lupaprosessissa mukana, mikäli malminetsintä sijoittuu Natura- tai muulle luonnonsuojelualueelle.

Malminetsintää on mahdollista suorittaa maanomistajan maalla jokamiehen oikeudella geologisilla mittauksilla, havainnoilla sekä vähäisillä näytteillä, jos toimenpiteet eivät

aiheuta vahinkoa tai suurempaa häiriötä (Kaivoslaki 621/2011). Ennen varsinaisen malminetsintäluvan anomista hakija voi varata alueen itselleen. Varaus on voimassa enintään kaksi vuotta. Varsinaisen malminetsintäluvan myöntää turvallisuus- ja kemikaalivirasto tilanteissa, joissa etsintää ei voida tehdä edellä mainituilla tavoilla etsintätyönä, joissa maanomistaja ei ole antanut suostumustaan etsintään tai joissa esiintymä sisältää uraania tai toriumia. Lisäksi lupa tarvitaan, jos on mahdollista, että etsinnästä aiheutuu haittaa terveydelle, yleiselle turvallisuudelle, elinkeinolle tai luonnolle. Malminetsintäluvan saatuaan luvan haltijalla on etuoikeus hakea lupaa alueen esiintymän hyödyntämiseen. Malminetsintälupa on voimassa aluksi neljä vuotta, jonka jälkeen luvalla on mahdollista hakea jatkoa kolmen vuoden jaksoilla enintään 15 vuoden ajaksi. Maanomistajalle on suoritettava vuosittainen korvaus malminetsinnästä. Jos malminetsintä ei johda kaivosluvan hakemiseen, alue on palautettava mahdollisimman luonnonmukaiseen tilaan.

Malminetsinnästä aiheutuu maastoon tavallisesti vain vähäisiä muutoksia (Rissanen 2013b: 46). Kuitenkin tutkimuskaivantojen ja syväkairauksien vuoksi joudutaan usein poistamaan puustoa ja muuta kasvillisuutta. Malminetsintäyrityksistä useimmat etsivät ainoastaan malmia (Suomen mineraalistrategia 2010; Hernesniemi 2011: 30). Jos löydetty esiintymä on lupaava, yritykset myyvät esiintymän kaivosyritykselle. Myös muutamat isot kaivosyhtiöt etsivät malmia. Ne saattavat pienten malminetsintäyritysten lailla myydä esiintymän eteenpäin, jos yritys kokee esiintymän liian pieneksi (Moon & Evans 2006: 12).

Kaivoslupa tarvitaan kaivoksen perustamista sekä kaivostoiminnan harjoittamista varten (Kaivoslaki 621/2011). Lupa on voimassa toistaiseksi tai jossain tapauksissa määräajan, joka on enintään kymmenen vuotta. Kaivosluvan haltijan tulee maksaa korvauksia maanomistajalle maa-alan suuruuden mukaisesti. Ensimmäisistä malminetsinnöistä eri vaiheiden kautta kaivoksen toiminnan käynnistymiseen saattaa kulua useita kymmeniä vuosia (Moon & Evans 2006: 12; Hernesniemi ym. 2011: 15, 30). Jos esiintymä on rikas ja maailmanmarkkinatilanne suotuista, saattaa prosessi olla kuitenkin nopeampi. Suomessa kaivosteollisuuden etsintä- ja kaivoslupien hakuajat ovat voineet venyä 2,5–4 vuoteen, mistä johtuen kansainväliset malminetsintä- ja kaivosyritykset ovat

suunnanneet toimintonsa mieluummin Ruotsiin ja Norjaan (Hernesniemi ym. 2011: 15).

2.3 Sosiaalisia ja alueellisia vaikutuksia kaivostoiminnasta

2.3.1 Sosiaalisten ja alueellisten vaikutusten määrittely

Sairisen ja Kohlin (2004) mukaan sosiaaliset ja alueelliset vaikutukset ovat tietystä toiminnasta aiheutuvia rakenteellisia ja toiminnallisia muutoksia. Muutokset vaikuttavat yhteiskunnassa ja yhteisöissä. Niillä on merkitystä väestöryhmien tai yksittäisten ihmisten elinolosuhteisiin, koettuun elämänlaatuun ja arkielämään. Vaikutukset ovat yleensä alueellisia.

Kaivoksella on eri toimintavaiheita, johon kuuluvat kaivoksen perustaminen, kaivoksen toiminta sekä kaivoksen sulkeminen (esim. Kauppila ym. 2011). Kaivostoiminnan yhteydessä voidaan puhua myös elinsyklimallista, jossa toiminta kasvaa ja supistuu useita kertoja toiminnan aikana (Hentilä & Jauhiainen 2009b). Kaivostoiminnan sosiaaliset vaikutukset ovat erilaisia riippuen alueesta, jossa yritys toimii (Ritter 2001: 223; Solomon ym. 2008; Lampinen ym. 2011: 371). Sosiaalisia vaikutuksia ei voida yleistää vaan paikkakunta, maa ja kulttuuri sekä kaivoksen koko, malmin tyyppi sekä louhinta- ja käsittelytapa vaikuttavat siihen, mitä sosiaalisia vaikutuksia ilmenee ja miten ne koetaan.

Sosiaaliset ja alueelliset vaikutukset voivat olla joko suoria tai epäsuoria (Sairinen & Kohl 2004). Esimerkiksi kaivostoiminnan synnyttämä suora vaikutus voi olla työllisyyden kasvu. Epäsuora vaikutus voi olla tietyillä alueilla esimerkiksi ympäristön muutos ja sen vaikutus asukkaiden elämään. Vaikutukset voivat olla joillekin alueen toimijoista myönteisiä, kun toiset pitävät vaikutuksia kielteisinä. Esimerkiksi palveluelinkeinoille kasvava väkimäärä on myönteistä, kun taas poroelinkeinoon edustaja voi kokea, että alueen asutus levittäytyy liian laajalti häiriten hänen omaa elinkeinoaan. Vaikutukset voivat jakautua alueellisesti tai väestöryhmien kesken epätasaisesti. Esimerkiksi liikenteen kasvu voi keskittyä muutamille alueille tai infrastruktuuria voidaan parantaa vain tietyiltä alueilta paikkakuntaa. Vaikutukset voivat myös olla joko pitkä- tai lyhytaikaisia, ja ne voidaan kokea joko subjektiivisesti tai objektiivisesti.

Kaivoshankkeiden sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa yleisesti mainitut sosiaaliset vaikutukset liittyvät ympäristöön, talouteen, työllisyyteen, asumiseen ja yhteisöllisyyteen, paikalliselinkeinoihin sekä terveyteen (Kunnari ym. 2008: 40; Lampinen ym. 2011: 374). Edellä mainitut vaikutukset jakaantuvat ympäristön osalta teiden ja rakennusten kunnan parantamiseen, talouden osalta kunnan ja aluetalouden kohenemiseen sekä asumisen ja yhteisöllisyyden osalta alueen elinvoimaisuuden kehittymiseen ja muuttovoittoon.

Erilaiset näkemykset samasta kaivoshankkeesta tuottavat siis erilaisia näkemyksiä sosiaalisista vaikutuksista. Tämän vuoksi sosiaalisten vaikutusten määrittäminen kokonaisuudessaan voi olla haastavaa (Kauppila ym. 2011: 138). Toisaalta esimerkiksi isojen teollisuushankkeiden kohdalla ihmisten mielikuvat ja odotukset hankkeista heijastuvat sosiaalisiin vaikutuksiin. Jos esimerkiksi kaivostoiminnan prosesseja ei tunneta ja mielikuvaksi syntyy, että toiminnassa käytetään terveydelle ja ympäristölle haitallisia kemikaaleja, voi ihminen tuntea itsensä aiempaa sairaaksi tai hän voi kokea viihtyvänsä alueella aiempaa huonommin (Hentilä & Jauhiainen 2009b).

2.3.2 Talous ja työllisyys paikallisalueella

Kaivostoiminnan luoma taloudellinen kasvu edesauttaa usein kaivostoiminnan kannatusta (Esteves & Vanclay 2009). Taloudellisiin hyötyihin kuuluvat mm. yhtiön maksamat verot, asukasluvun kasvaessa kunnallisvero ja valtionosuudet kunnalle, työntekijöiden palkat, kaivosyhtiön mahdollinen investointi infrastruktuuriin, paikallisten tuotteiden kuluttaminen sekä edellisten hyötyjen epäsuorat kerrannaisvaikutukset (Esteves & Vanclay 2009; Korhonen 2012). Kaivoksen luomat työpaikat sekä tulon muodostuminen alueelle ovat suoria ja tärkeimpiä taloudellisia vaikutuksia (Ritter 2001: 225). Yleisesti puhuen yksi kaivostyöpaikka luo noin kolme välillistä työpaikkaa esimerkiksi palvelu- ja rakennusalueelle kaivospaikkakunnalla (Moon & Evans 2006: 12). Lisäksi kaivosyritys työllistää esimerkiksi logistiikka- ja vartiointipalveluja (Hentilä & Lindborg 2009).

Alueen talouteen ja paikkakunnan verokertymään vaikuttavat kunnallisvero ja valtionosuudet eli työntekijöiden asuinpaikkakunta. Erityisesti perifeerisillä kaivosalueilla pendelöinti, eli työmatkaliikenne kotipaikkakunnan ja työpaikkakunnan

välillä on yleistä (Cheshire ym. 2011). Pendelöintiä kuvaavia termejä ovat *drive in – drive out* (DIDO) tai *fly in – fly out* (FIFO). DIDO kuvaa lyhyempää työmatkaa, jolloin käydään esimerkiksi päivittäin kotipaikkakunnalta töissä. FIFO kuvaa pidempää työmatkaa, jossa työpaikan ja kodin välinen etäisyys voi olla niin suuri, että päivittäinen matkustaminen ei ole mahdollista tai järkevää (Mononen 2012). Usein työntekijät asuvat esimerkiksi osan työviikkoa tai muutamia viikkoja kerrallaan työpaikan lähellä vakituisen kodin sijaitessa muualla (Edjemo & Söderholm 2011). Tällöin työntekijä käyttää ainakin joitain palveluja kunnan alueella ja tuo sitä kautta tuloa esimerkiksi palveluelinkeinoille.

Kaivoskoulutuksen järjestäminen paikkakunnalla on tärkeää, jotta paikalliset asukkaat työllistyvät kaivokselle. Jos kaivospaikkakunta sijaitsee syrjäisellä alueella, voi työvoiman rekrytointi olla haastavaa paikkakunnan ulkopuolelta (Mononen 2012; Tervo 2013). Kaivoshankkeissa työskentelee usein myös ulkomaisia työntekijöitä, sillä on epätodennäköistä, että kaivosyhtiö voisi toteuttaa suurta kaivosinvestointia käyttäen pelkkää suomalaista työvoimaa (Törmä 2010). Työllisyyden kasvun vuoksi muuttoliike kääntyy usein positiiviseksi tai negatiivinen muuttoliike lakkaa kaivospaikkakunnalla (Hernesniemi 2011: 14).

Kaivospaikkakunta joutuu usein investoimaan alueen palveluihin ja infrastruktuuriin paikkakunnan saadessa muuttovoittoa ja uusia asukkaita. Edjemo ja Söderholm (2011) huomauttavat, että valtion taloudelliset tuet syrjäiselle alueelle saattavat vähentyä ja siirtyä muille alueille, jos alueen taloudellinen tilanne kohentuu. Toisaalta kasvavan kunnan näkökulmasta tukien menettäminen voi tuottaa kunnalle vaikeuksia esimerkiksi peruspalveluiden rahoittamisessa, jos kuntaa rasittavat kasvavan kunnan taloudelliset ongelmat. Investoinnit aiheuttavat kustannuksia, jotka kunta voi vasta myöhemmin saada tuloina takaisin (Törmä ym. 2013). Investointien kasvu aiheuttaa noin 3–5 vuoden mittaisen vajeen tuloissa. Hentilän ym. (2010) mukaan kaivoshankkeiden tuomien taloudellisten hyötyjen vuoksi yleinen etu kohdealueella katsotaan usein samaksi kuin kaivoshankkeen etu. Luontaiselinkeinot kuten kalastus, metsästys sekä poronhoito ja niiden toimintamahdollisuudet voivat kuitenkin kärsiä kaivoshankkeen vuoksi.

2.3.3 Kunnan infrastruktuuri ja kunta paikkakunnan kehittäjänä

Yhdyskuntarakenteella tarkoitetaan fyysisten rakenteiden kokonaisuutta, joka muodostaa kaupunkien ja taajamien elinympäristön (Lahti 1996; Koski 2008). Asuin-, työpaikka-, palvelu- ja virkistysalueiden kokonaisuus, liikenneverkot sekä vesi-, tietoliikenne- ja energiahuoltoverkot ovat osa yhdyskuntarakennetta. Yhdyskuntarakenteen kehitykseen vaikuttavat suoraan sekä epäsuorasti yksityiset toimijat sekä yhteiskunnalliset instituutiot (Kuoppa & Mäntyselä 2010).

Kaivos ja sitä tukeva infrastruktuuri sijoittuvat sinne, missä malmiesiintymä sijaitsee. Useimmat Suomen kaivosalueet on perustettu syrjäisille seuduille, jonne infrastruktuuri on rakennettu alusta alkaen (Mikkonen 2011). Jo olemassa olevan paikkakunnan yhdyskuntarakenne saattaa hajautua, jos iso kaivoshanke sijaitsee lähellä paikkakuntaa (Hentilä ym. 2010: 37–38). Tällöin toiminnot saattavat laajentua kaivoksen läheisyyteen. Yleensä asutus ei kunnissa kuitenkaan muodostu kaivoksen lähelle, vaan kunnat pyrkivät ohjaamaan uuden asutokannan olemassa oleviin taajamiin. Kaivosten läheisyyteen ei yleensä synny muuta käyttöpainetta, kuin itse kaivostoiminta ja siitä aiheutuva liikenne.

Kunta toimii paikallishallinnon tärkeimpänä yksikkönä sekä paikallistason tärkeimpänä kehittäjänä (Jauhiainen & Niemenmaa 2006: 231, 238–240). Kunta vastaa asukkaiden peruspalveluista sekä fyysisen ympäristön perusrakenteista, suunnittelee maankäyttöä ja kaavoittaa kunnan aluetta. Kaavoituksella osoitetaan alueita esimerkiksi asunnoille, työpaikoille, liikennealueille sekä virkistysalueille. Kaavoitus on tärkeä alueiden suunnittelun väline, mutta kunta voi myös asettaa muita paikallisia säädöksiä. Esimerkiksi paikalliset ympäristösäädökset toimivat suunnittelun ohjaajina.

Kaivostoiminta tulee ottaa huomioon kestäväällä tavalla kunnan kaavoittaessa alueita (Soudunsaari 2009). Maankäytön suunnittelulle ja kaavoitukselle haasteita asettavat kaivostoimintaan liittyvät epävarmuustekijät. Kaivostoiminta saattaa edetä nopeasti ja sitten seisahtua pidemmäksi aikaa, jopa vuosiksi. Kaivostoiminnan aiheuttamat muutokset voivat olla vain hetkittäisiä ja esimerkiksi osa kaivoksen työntekijöistä saattaa oleilla kaivospaikkakunnalla vain vähän aikaa (Hentilä & Jauhiainen 2009b). Kaavoituksen kannalta kaivosyhtiön on tärkeää antaa ajankohtaista tietoa kunnalle, jotta

kunta pystyy hyödyntämään sitä kaavoitusprosesseissa. Kuitenkin esimerkiksi muuttoliikkeen ja pendelöinnin määrän ennustaminen sekä uusien asukkaiden suosimien asumismuotojen ennakoiminen voi olla haasteellista (Hentilä & Jauhiainen 2009a; Akbar ym. 2013).

Kaivostoiminta luo tilapäisiä työpaikkoja esimerkiksi kaivoksen rakennusvaiheessa. Työn tilapäisyys luo myös tilapäistä asumista alueella, jolloin vuokra-asuntojen kysyntä kasvaa (Soudunsaari 2009; Tervo 2013). Väestömäärä voi kasvaa äkillisesti kaivostyöntekijöiden muuttaessa alueelle, minkä vuoksi suuresta kaivoshankkeesta seuraa usein asuntopula paikkakunnalla ja asuntojen hinnat nousevat (Akbar ym. 2013). Esimerkiksi Australiassa asuntojen hinnat kohosivat eräällä kaivosalueella kymmenessä vuodessa 300–700 prosenttia.

Uudisrakentaminen tulisi sijoittaa olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta tukien, jolloin tuetaan myös palveluiden säilymistä ja niiden kehittymistä (Soudunsaari 2009). Kaavoituksen kohdistuessa olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisälle, kaavoitusprosessi ei menisi hukkaan, vaikka kaivoshanke ei toteutuisikaan tai jos asuntoja ei rakennettaisi. Toisaalta paikkakunnan tulee myös taata asuntojen saatavuus, sillä ilman niitä kuntaan ei muuta uusia asukkaita, jolloin kunta jää vaille verotuloja ja kuntaosuuksia (Törmä ym. 2013).

Yhdyskuntarakenteella on merkittävä vaikutus kuntien talouteen (Lahti 1996; Koski 2008). Kuntien perustehtävänä on huolehtia teknisen infrastruktuurin rakentamisesta ja ylläpidosta. Osittain tämä tapahtuu yhteistyössä yksityisen sektorin kanssa. Merkittävimmät kustannukset syntyvät kuntapalvelujen rakentamisesta, kunnossapidosta ja toiminnasta sekä tie- ja vesihuoltoverkon rakentamisesta ja kunnossapidosta (Koski 2008). Kunnan elinympäristön sekä rakennetun ympäristön ylläpito riippuu kunnan taloudellisesta tilanteesta (Soudunsaari 2009). Asuntorakentaminen, päiväkotipaikat ja muut kuntapalvelut ovat tärkeitä, sillä ilman näitä kuntaan ei muuta uusia asukkaita. Yhdyskuntarakenne vaikuttaa lisäksi kunnan imagon muodostumiseen (Lahti 1996). Vakaa talous edesauttaa investointien tekemistä sekä olemassa olevien asuinpaikkojen kunnossapitoa ja huolenpitoa ympäröivästä alueesta (Soudunsaari 2009). McMahonin ja Remyin (2001) mukaan infrastruktuurin ja

palvelutuotannon rahoittamiseen pitäisi muodostaa rahoituspohja, jotta palvelut voidaan taata paikkakunnan väkiluvun kasvaessa. Rahoituspohjalla, esimerkiksi verotuksella, voidaan ohjata kaivostoiminnasta syntyvien taloudellisten etujen ja rasitusten alueellista kohdentumista.

2.3.4 Kaivosyrityksen rooli paikallisalueen kehityksessä

Yritysten rooli on erilainen kehittyvissä maissa ja teollisuusmaissa (ks. Visser 2008). Kehittyvissä maissa yhtiöt ottavat usein suuremman roolin sosiaalisen vastuun projekteissa, esimerkiksi rakentaessaan kouluja tai tarjotessaan terveydenhoitopalveluja (Esteves & Vanclay 2009; Cheshire ym. 2011). Teollistuneissa maissa nämä palvelut ovat valtion tarjoamia, joten yhtiöiden ei tarvitse investoida niihin. Kuitenkin perinteisissä kaivoskaupungeissa ja -kylissä, joissa toiminnot ovat rakentuneet puhtaasti kaivostoiminnan ympärille, kaivosyhtiö on toiminut perusinfrastruktuurin rakentajana sekä huolehtinut palveluiden ja asuntojen saatavuudesta (Sairinen 2011). Tällaista mallia on toteutettu esimerkiksi Australiassa. Malli on kuitenkin vähenemässä, sillä kaivosyhtiöt eivät halua olla vastuussa niistä sosiaalisista vaikutuksista, joita voi ilmetä, jos yhtiö joutuu lopettamaan toimintansa alueella esimerkiksi taloudellisista syistä (Esteves & Vanclay 2009; Cheshire ym. 2011). Tällöin yhtiön tarjoamat palvelutkin loppuvat alueella. Jos kaivosyritys osallistuu alueen kehitykseen, voi se tehdä yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kanssa, jolloin kaivosyritys ei toimi ainoana palvelun tarjoajana (Cheshire ym. 2011).

Suomalaisena esimerkkinä voidaan pitää Outokumpua. Outokummun kaivostoiminta ajoittui vuosille 1910–1989 (Björn & Kortelainen 2011). Outokummun kaivoskaupungissa kaivosyhtiö tarjosi työn ja toimeentulon sekä muut elämiseen vaadittavat palvelut. Kaivosyhtiö rakennutti ja ylläpiti monia kunnalle kuuluvia palveluja, kuten esimerkiksi viemärit ja vesijohdot, sairaalan sekä kirjaston. Palvelut siirtyivät hyvinvointivaltion ja kunnan hoidettaviksi 1960-luvulta alkaen, jolloin yrityksen rooli palvelujen tarjoajana tuli tarpeettomaksi. Kaivosyritysten perusideana on nykyään, että kunnan tai valtion tulee tarjota perusinfrastruktuuri sekä muut palvelut (Sairinen 2011). Hyvinvointivaltiossa julkisen palvelutuotannon rahoitus tapahtuu laaja-alaisen verotuksen kautta (esim. Fredriksson & Martikainen 2008).

Suomessa on herännyt yhteiskunnallista keskustelua ja toisaalta vaatimus kaivosverosta, jonka kautta yritykset maksaisivat veroa hyödyntämästään luonnonvarasta (esim. HS 2013a; Taloussanomat 2013; TS 2014). Kaivosverolla verotettaisiin Suomen luonnonvarojen hyödyntämistä ja saadut varat ohjattaisiin kuntien ja valtion käyttöön. Tällä hetkellä yritykset voivat vapaaehtoisesti osallistua toimimensa alueen kehitykseen, esimerkiksi asuntorakentamiseen.

Suomessa malminetsintä- ja kaivosyritykset maksavat veroja samoin perustein kuin muutkin yritykset (Aaltonen 2012). Yritykset kattavat nykyisin myös ne kustannukset, joita syntyy toiminnan vaatimista lupamenettelyistä. Maanomistajille (valtio tai yksityishenkilö) maksettava korvaus esimerkiksi malminetsinnästä omistajan maalla on ainutlaatuinen, sillä sitä käytetään vain Pohjoismaissa. Ylimääräisiä kaivosveroja tai rojalteja voidaan maksaa vain kannattavasta toiminnasta. Suomessa useimmat malmiesiintymät ovat pieniä ja köyhiä, jolloin kaivosyrityksen voittomarginaali jää usein myös pieneksi.

Kaivosverotuksen malleina ovat voitton tai tuloihin perustuva verotus, jossa yritys ryhtyy maksamaan kaivosveroa sen jälkeen, kun se on kattanut malminetsinnästä ja kaivoksen kehittämisvaiheesta syntyneet kulut (Aaltonen 2012). Tuotantoon perustuva verotus taas rajoittaa köyhien esiintymien hyödyntämistä ja saattaa lyhentää toiminnassa olevien kaivosten elinkaarta. Tietyt valtiot saattavat verottaa kaivosyhtiöitä niin paljon, että yhtiöt eivät saa tarpeeksi voittoa kaivostoiminnasta (Moon & Evans 2006: 14). Verotus voi tuoda lyhytaikaisesti valtiolle enemmän tuloja, mutta investoinnit voivat vähentyä maahan pitkällä aikavälillä (Aaltonen 2012). Verotus voi lisäksi toimia esteenä yritysten asettumiselle uusille markkina-alueille.

2.4 Kaivannaisalalla toimivien yritysten yhteiskuntavastuu

2.4.1 Kaivannaisyritysten yhteiskuntavastuu ja sidosryhmät

Euroopan komission määritelmän mukaan yritysten yhteiskuntavastuullinen toiminta edellyttää, että yritys huomioi toiminnassaan ympäristön ja sosiaaliset vaikutuksensa

vapaaehtoisesti ilman lainsäädäntöön perustuvaa velvoitetta (Euroopan komissio 2011). Yrityksen yhteiskuntavastuu voidaan siis kuvata toimintatapana, jossa yrityksen tulee ottaa huomioon julkinen valta, paikalliset ihmiset ja luonto (Talvio & Välimaa 2004: 19). Hamannin (2003) mukaan kaivosyritysten yhteiskuntavastuu tai yrityskansalaisuus (engl. *corporate citizenship*) tarkoittaa kaivostoiminnan kielteisten sosiaalisten ja ympäristöllisten vaikutusten minimointia ja myönteisten sosiaalisten vaikutusten maksimointia. Samalla yrityksen tulee säilyttää oma tuottavuus.

Yhteiskunnassa vallalla oleva mielikuva yrityksestä määrittelee sitä, miten koemme yrityksen ja yhteiskunnan välisen suhteen (Moilanen & Haapanen 2006: 5). Tämä suhde määrittelee yritysten yhteiskuntavastuun merkitystä (Anttiroiko 2004: 23; Moilanen & Haapanen 2006: 5). Vastuullinen yritystoiminta määräytyy myös yrityksen arvojen ja tavoitteiden perusteella (Talvio & Välimaa 2004: 19; Rytteri 2012). Yhteiskuntavastuu jaetaan usein kolmeen osa-alueeseen: taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristölliseen vastuuseen.

Yrityksen sidosryhmällä tarkoitetaan niitä toimijoita, joihin yritystoiminnalla on vaikutusta: asiakkaita, työntekijöitä, yrityksen vaikutuspiirissä olevia asukkaita ja esimerkiksi omistajia sekä rahoittajia (Anttiroiko 2004: 37). Kaivostoiminnan sidosryhmät eli toimijaverkostot voidaan jaotella kolmeksi tasoksi (Sairinen 2011). Näitä ovat kaivoksen paikallinen toimijaverkosto, johon kuuluvat kunta, paikallisyhteisön toimijat, kaivosyhtiön paikallinen johto ja työntekijät, urakoitsijat sekä paikalliset viranomaiset. Toiseen tasoon kuuluvat kansallinen verkosto ja kolmanteen tasoon kansainvälinen verkosto. Verkostot ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

Kaivosteollisuuden maine on ollut kielteinen kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna (Rytteri 2012). Kansalaisjärjestöt ovat kyseenalaistaneet kaivostoiminnan hyväksyttävyyttä (Hamann 2003) ja sijoittajat ovat kiinnostuneet kaivosyhtiöiden vastuullisuudesta (Jenkins & Yakoleva 2006), joten kaivosyhtiöiden on täytynyt muuttaa toimintatapojaan ansaitakseen toiminnalleen hyväksynnän. Kaivostoiminnasta käydyssä keskustelussa ovat olleet vastakkain kaivostoiminnan luomat investoinnit ja työllisyyden kasvu sekä kaivostoiminnan aiheuttamat ympäristöhaitat (Rytteri 2012). Kaivosyritysten yhteiskuntavastuuseen ryhdyttiin kiinnittämään huomiota 1990-luvulla,

jolloin huomiota herätti paikallisten konfliktien lisääntyminen ja yritysten paikallissuhteet (Sairinen 2011).

Yritysten yhteiskuntavastuusta on käyty keskustelua sen suhteen, millä periaatteilla yrityksen kuuluu ottaa vastuuta, jotta sen toiminta on yhteiskunnallisesti hyväksyttävää (Talvio & Välimaa 2004: 51; Rytteri 2012). Miten yrityksen tulisi osallistua toimintaympäristönsä kehitykseen ja kuinka paljon yrityksen on otettava muita yhteisöllisiä arvoja huomioon? Pohdittavaksi voi myös muodostua, keitä kaikkia sidosryhmiä yrityksen vastuu koskee ja miksi juuri valitut sidosryhmät on tärkeää ottaa huomioon (Vos 2003). Vaikka yritysten sidosryhmiä on paljon, vain tietyt sidosryhmät huomioidaan yritysten toiminnassa (Prno & Slocombe 2012). Näihin kuuluvat vaikutusvaltaiset sidosryhmät, esimerkiksi viranomaiset. Tietyt sidosryhmät voivat tulla yrityksen toiminnan kannalta tärkeiksi, esimerkiksi jos tietty sidosryhmä kritisoi yrityksen toimintaa julkisesti (kuten kansalaisjärjestöt).

Yhteiskuntavastuuohjelmat ovat syntyneet yritysten tarpeista oikeuttaa olemassaolonsa ja tarpeesta tiedottaa sosiaalisista ja ympäristöllisistä vaikutuksistaan (Jenkins & Yakovleva 2006). Yhteiskuntavastuuohjelmat ovat osa yrityksen yhteiskunnallisen roolin muutosta (Hamann 2003). Ohjelmien myötä yritysten ja esimerkiksi kansalaisjärjestöjen kesken on syntynyt kumppanuussuhteita, joissa toimitaan yhteistyössä alueellisen kehityksen aikaansaamiseksi. Toisaalta kansalaisjärjestöt suhtautuvat usein kriittisesti yritysten yhteiskuntavastuun todelliseen olemassaoloon. Yhteistyön taustalla on kuitenkin käsitys siitä, että yrityksiä ei pidetä ainoastaan globaalien ongelmien syinä, vaan ne voivat toimia mukana ongelmien ratkaisemiseksi (Joutsenvirta & Kourula 2011: 221). Yhteistyö esimerkiksi kansalaisjärjestön kanssa lisää myös yrityksen toiminnan läpinäkyvyyttä.

Yritysten vastuulliseen toimintaan sekä vastuullisuuden määrittelyyn on useita motiiveja (Humphreys 2000; Hamann 2003; Rytteri 2012). Yrityksen vastuullinen toiminta edesauttaa sidosryhmäsuhteiden ylläpitoa ja toisaalta toimivat sidosryhmäsuhteet ovat edellytyksenä yrityksen toiminnalle. Sidosryhmät voivat myös vaatia yrityksestä tietoa, jolloin yrityksen on osoitettava toiminnastaan tuloksia. Yritys voi markkinoida itseään vastuullisena toimijana, jolloin se voi saavuttaa kilpailuetua ja edesauttaa tulevia toimintaedellytyksiä.

Yritystoimintaa arvioimaan on syntynyt eri toimijoita, jotka kehittävät yritystoiminnan vastuullisuutta kuvaavia mittareita (Rohweder 2004: 115). Nämä yrityksen ulkopuoliset arvioijat voivat mitata yrityksen vastuullista toimintaa erilaisten kriteerien ja indikaattorien avulla, vaikka yritys ei vastuullisuuttaan itse olisi määritellytkään. Vastuullisuudesta kerätty tieto kiinnostaa yrityksen sidosryhmiä (Rytteri 2012). Sidosryhmille ulkopuolisen arvioijan antama tieto yrityksen vastuullisuudesta on puolueeton tapa saada tietää, toimiiko yritys hyvien toimintatapojen mukaisesti (Rohweder 2004: 115). Ulkopuolisen arvioijan johtopäätös yritystoiminnan vastuullisuudesta voi edesauttaa yrityksen kiinnostusta panostaa vastuullisuuteen (Rytteri 2012).

2.4.2 Vuoropuhelu kaivannaisyrittäjien ja paikallisen alueen välillä

Yrityksen vastuullisuudessa keskeisenä asiana on pidetty vuorovaikutusta sidosryhmiensä välillä (Moilanen & Haapanen 2006: 23). Esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriön kestävä kaivannaisteollisuuden toimintaohjelmassa (TEM 2013) pyritään lisäämään paikallisväestön ja yritysten välistä vuoropuhelua ja osallistamaan paikallisväestöä vaikuttamaan elinympäristöönsä. Muun muassa näillä keinoin pyritään parantamaan kaivannaisteollisuuden yritysten yhteiskuntavastuuta Suomessa.

Paikallisten sidosryhmäsuhteiden hoito on tärkeää jo malminetsintävaiheessa (Moon & Whateley 2006: 68; Eerola 2009; Luning 2012). Maanomistajille, lehdistölle, mahdollisille hankkeen vastustajille sekä kunnan virkamiehille esittäytyminen ja geologisen tiedon välittäminen varhaisessa vaiheessa hälventää ennakkoluuloja toimintaa kohtaan sekä vähentää toiminnan mahdollista vastustusta paikkakunnalla (Eerola 2008, 2009). Paikalliselle medialle esittäytyminen on tärkeää, sillä sitä kautta malminetsintäyritys, sen toiminta sekä työntekijät tulevat tunnetuiksi alueella (Eerola 2013). Suhteiden luominen edesauttaa yrityksen toimimista alueella (Moon & Whateley 2006: 68). Lisäksi hyvät suhteet helpottavat mahdollisen kaivoksen perustamista.

Suomessa paikallisväestön kuuleminen sisältyy osaksi suunnitteilla olevien kaivoshankkeiden sosiaalisten vaikutusten arviointiprosessia (Sairinen & Kohl 2004: 36). Sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa paikallisväestön kuulemisen muotoja voivat

olla tiedotustilaisuudet, työryhmät sekä neuvottelutilaisuudet. Vuorovaikutteisen dialogin sekä tiedottamisen ylläpitäminen paikallisväestön kanssa on tärkeää kuitenkin kaivoksen koko elinkaaren aikana (Kohl ym. 2013). Kaivosyritysten puutteellisen viestinnän syitä voivat olla motivaation sekä yrityskulttuurin tuen puute.

Kaivosyritysten kannalta hyödyllisintä olisi rakentaa dialogeja sidosryhmien kanssa ja ennakoita kysymyksiä ja odotuksia sekä ehkäistä ennakkoluuloja ennen kuin ne nousevat esiin (Humphreys 2000; IFC ym. 2013). Vuorovaikutus edesauttaa hyvien paikallissuhteiden muodostumista (Humphreys 2000). Hyvät paikallissuhteet takaavat osaltaan kaivosyritykselle toiminnan tuotantovarmuuden. Silloin yrityksen tuotanto ei joudu keskeytymään tai viivästyämään jonkin odottamattoman käänteen vuoksi, joka voisi aiheutua huonoista suhteista paikalliseen alueeseen. Yrityksellä tulee olla laadittuna selkeä suunnitelma paikallissuhteiden ylläpitoon koko kaivoksen elinkaaren ajaksi.

Paikallisyhteisön vuoropuhelun lisäämiseksi ja kehittämiseksi kaivosyritykset ovat palkanneet sidosryhmäsuhteisiin erikoistuneita ammatinharjoittajia (Kemp 2010a). Nämä työntekijät voivat lisätä yrityksen vastuullisuutta sekä vuorovaikutusta paikallistasolla, mutta myös pyrkiä muuttamaan tapoja yritystasolla. Myös muuta henkilöstöä on voitu kouluttaa paikallissuhteiden ylläpitoon. Suurille yrityksille yhteiskuntavastuuosajien palkkaus voi olla luonnollista, mutta esimerkiksi pienet kaivosyritykset eivät sitä välttämättä pysty tekemään. Toisaalta paikallissuhteiden ja toiminnan hyväksyttävyyden ylläpidossa myös paikalliset, paikkakunnalta kotoisin olevat työntekijät ovat tärkeitä (Ziessler-Korppi 2013). On myös tärkeää, että sidosryhmätoimintaa harjoittavat alueella toimivat geologit (Moon & Whateley 2006: 68; Eerola 2009, 2013).

Internet sekä sosiaalinen media ovat lisänneet sidosryhmien odotuksia yritysten viestinnästä, sen sisällöstä ja laajuudesta (IFC ym. 2013). Tiedot yrityksen toiminnasta leviävät Internetin kautta nopeasti ja paikallinen toiminta muuttuukin globaaliksi toiminnaksi (Humphreys 2000). Internet voi olla myös ensimmäinen kohde, josta tietoa yrityksestä haetaan. Suomessa toimivien ulkomaalaisten kaivannaisyriyten Internet-sivut ovat pääosin englanniksi (Eerola 2014a). Sivuilla on usein vain lyhyt selostus Suomessa tapahtuvasta toiminnasta. Siitä voidaan päätellä, että viestintä on pääosin suunnattu osakkeenomistajille, eikä paikallisille sidosryhmille, sillä tietoa ei ole

saatavilla suomeksi (Rytteri 2012). Sosiaalisen median käyttöä tulee Kohlin ym. (2013) mukaan miettiä tarkoin ja valita sosiaalisen median kanava huolellisesti. Sosiaalisen median käyttö vaatii yhteiset säännöt viestinnän osalta organisaatiotasolla, jotta viestintä on sujuvaa ja ei aiheuta väärinkäsityksiä yrityksen toiminnasta. Lisäksi viestijän kaivannaisalan asiantuntijuus on tärkeää, jotta viestintä onnistuu.

2.4.3 Kaivannaisyriyten toiminnan hyväksyttävyyys

Sidosryhmiltä saatua luottamusta yrityksen toimintaa kohtaan kutsutaan termillä sosiaalinen toimilupa (engl. *social license to operate*) (esim. Gunningham ym. 2004; Talvio & Välimaa 2004: 51). Luottamuksen saadessaan yritys on täyttänyt sidosryhmiensä odotukset toiminnassaan ainakin tietylle riittävälle tasolle. Sosiaalista toimilupaa voidaan myös kutsua termillä toiminnan hyväksyttävyyys (esim. Rytteri 2012; Eerola & Ziessler 2013).

Terminä sosiaalinen toimilupa nousi esiin 1990-luvun lopulla, mutta vasta viime aikoina se on saanut tieteellistä huomiota (Prno 2013). Maan eettiset arvot, kulttuuri, alueen kehitystavoitteet sekä paikallisyhteisön odotukset yritystä kohtaan vaikuttavat hyväksynnän saamiseen, mutta myös mahdollisten ristiriitojen ratkaisemiseen kaivannaisyriyten ja paikallisyhteisön välillä (Joutsenvirta 2008; Prno 2013). Ratkaisut hyväksynnän saamiseen ovat tilannesidonnaisia, tietyille ajalle ja paikalle ominaisia ratkaisuja (Joutsenvirta 2008). Ongelmatilanteissa yritysten on neuvoteltava toimintaympäristön arvojen ja intressien pohjalta. Toiminnan hyväksyttävyyys ei ole pysyvä käsite (Prno 2013). Yrityksen tulee työskennellä jatkuvasti ylläpitääkseen hyväksynnän toimintaansa kohtaan. Hyväksyttävyyttä on vaikea rakentaa uudelleen, jos sen on kerran menettänyt (IFC ym. 2013).

Paikallisyhteisö on yksi sidosryhmistä, joka kaivannaisyriyten tulee huomioida toimiessaan alueella (Prno & Slocombe 2012). Paikallisyhteisön hyväksyntä kaivostoiminnalle on erityisen tärkeää, sillä kaivosta ei voida siirtää paikkakunnalta muualle. Kaivosyritykset omaavat huonon maineen syntyneiden ympäristöhaittojen vuoksi, ja siitä syystä paikallisyhteisölle on vaadittu suurempaa päätäntävaltaa sekä mahdollisuuksia osallistua aluetta koskeviin asioihin (Esteves & Vanclay 2009; Prno &

Slocombe 2012). Muutos on osa kestäväen kehityksen periaatetta, jossa paikallisen yhteisön osallistumista päätöksentekoon korostetaan. Paikallisyhteisölle ei enää riitä yrityksen toiminta lakien ja säädösten mukaisesti, vaan yrityksiltä vaaditaan enemmän, jotta toiminta saavuttaisi paikallisyhteisön hyväksynnän.

Toiminnan hyväksyttävyyden saavuttamiseksi yrityksen viestintä, vuoropuhelu, sekä paikallisyhteisön osallistaminen päätöksentekoon nähdään tärkeimpinä tekijöinä (Humphreys 2000; Prno 2013) (taulukko 1). Hyväksyttävyyden saavuttamiseen vaikuttaa myös yrityksen koko (Lynch-Wood & Williamson 2007). Yleensä suuri yritys kohtaa vastustusta useammin kuin pieni yritys, sillä suurella yrityksellä on usein laajemmat ympäristölliset vaikutukset. Sen lisäksi kansalaisjärjestöt kiinnittävät huomiota yleensä isojen yritysten toimintaan pienten yritysten sijaan, sillä näin kansalaisjärjestöt saavat usein enemmän huomiota haluamalleen asialle. Pieniin yrityksiin kohdistuu vähemmän painetta sidosryhmiltä, medialta ja markkinoilta. Kuitenkin Sairinen (2011) toteaa, että myös pienillä kaivosyrityksillä voi olla huomattavia ja myös ongelmallisia vaikutuksia.

Aikaisemmat kokemukset kaivostoiminnasta vaikuttavat kaivostoiminnan hyväksyttävyyteen (Prno 2013). Esimerkiksi aikaisemmat kielteiset kokemukset ovat voineet luoda tietyn mielipiteen toimialasta, jota voi olla vaikea muuttaa. Hyväksyäkseen kaivosyritysten toiminnan paikallisyhteisö usein mieltää, että kaivosprojektin sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristölliset hyödyt ylittävät projektin mahdolliset muut vaikutukset (Prno & Slocombe 2012). Alue kokee hyötyvänsä kaivoksesta.

Alkuperäiskansoilla on ollut paljon päätäntävaltaa siihen, onko kaivosyrityksen toiminta hyväksyttyä heidän alueellaan (Prno & Slocombe 2012). Usein kaivosalueet sijaitsevat syrjäisillä seuduilla, joilla alkuperäiskansat elävät. Suomessa esimerkiksi Sodankylän kunnan pohjoisosat kuuluvat saamelaisten kotiseutualueeseen. Kaivoslaissa (621/2011) on määritelty saamelaiskulttuurin huomioiminen malminetsinnän ja kaivostoiminnan osalta niin, että saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana varmistetaan (TEM 2014).

Paikallisyhteisön hyväksyntä kaivostoiminnalle on tärkeää, mutta myös muut sidosryhmätasot vaikuttavat hyväksynnän syntymiseen (kunnallinen, maakunnallinen, kansallinen ja globaalitaso) (Eerola & Ziessler 2013; Ziessler-Korppi 2013).

Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla saatetaan vastustaa Lapissa tapahtuvaa kaivostoimintaa, vaikka paikallisyhteisön yleinen mielipide kaivosta kohtaan ei välttämättä olisi kielteinen.

Kaivostoiminnan paikallista hyväksyntää on vaikea mitata. Eerolan ja Ziesslerin (2013) mukaan yritys voi aistia alueella vallitsevaa ilmapiiriä. Esimerkiksi paikallisten asukkaiden suhtautuminen ja vuorovaikutus kaivoksen työntekijöiden kanssa kertoo toiminnan hyväksyttävyyden tasosta. Muita mittareita voivat olla kirjoitukset paikallislehdissä ja esimerkiksi mielipidetutkimukset. Paikallislehtien kirjoitukset voivat kuitenkin olla tiettyä mielipidettä edustavia kirjoituksia, joita kirjoittavat usein hankkeen vastustajat (Hokkanen 2008). Hiljainen enemmistö ei välttämättä ota kantaa, jolloin kuva tilanteesta paikallislehden perustella voi olla vääristynyt. Mielipidetutkimukset taas kertovat vain senhetkisestä tilanteesta, jolloin mielipide voi muuttua.

Kansalaisaktivistit kuuluvat myös yhdeksi yrityksen tärkeistä sidosryhmistä (Joutsenvirta & Kourula 2011: 210). Globalisaation ja yritysten vallan kasvaessa kansalaisaktivismiin kritiikki on lisääntynyt. Erityisesti suuret monikansalliset yritykset saattavat toimia jatkuvassa kansalaisaktivistien valvonnassa. Toisaalta yritysten vastuullisuus on parantunut erilaisten vastuullisuusohjelmien vuoksi, mutta kustannustehokkuuden ja kilpailukyvyn lisääminen on saattanut johtaa toimiin, joilla on ollut myös selkeitä kielteisiä ulkoisia vaikutuksia.

Median kautta kansalaisaktivistit saavat julkisuutta ja median avulla he voivat vaikuttaa yrityksiin, kuluttajakansalaisiin tai poliittisiin päättäjiin (Joutsenvirta & Kourula 2011: 214–218). Julkisuuden avulla aktivistit pyrkivät herättämään paheksuntaa yrityksen toimintaa kohtaa. Aikaisemmin vaiettuihin kysymyksiin puuttuminen sekä yleiseen mielipiteeseen vaikuttaminen ovat aktivistien tavoitteita. Kansalaisaktivismi voi auttaa muuttamaan yrityksen ja muiden toimijoiden käyttäytymistä.

Media itsessään vaikuttaa paljon yrityksen toiminnan hyväksyttävyyteen ja kaivosyritysten imagoon (Joutsenvirta 2008; Ruiz Martín ym. 2014). Media ei toimi vain tiedonvälittäjänä vaan se valikoi ja nostaa epäkohtia julkisuuteen (Joutsenvirta 2008). Näin tehdessään se osallistuu olennaisesti kiistakysymysten luomiseen ja esimerkiksi yrityksen vastuullisen toiminnan kyseenalaistamiseen. Median esiin

nostamat asiat vaikuttavat ihmisten ajattelu- ja toimintatapoihin ja mielipiteisiin yrityksen toiminnasta. Yrityksen kannalta toimittajan perehtyneisyys kaivannaisalaan olisi tärkeää, jotta media toisi kaivannaisteollisuudesta asioita esiin monesta eri näkökulmasta (Rohweder 2008: 124; Kohl ym. 2013).

Kaivannaistoiminnan hyväksyttävyys mahdollistaa yrityksen toiminnan alueella sekä ehkäisee konflikteja (Prno & Slocombe 2012). Lisäksi hyväksyntä edesauttaa esimerkiksi lupien saantia toiminnalle sekä rahoituksen saantia sijoittajilta (Humphreys 2000). Maailmalta löytyy myös esimerkkejä tapauksista, joissa kaivosyrityksen ja paikallisyhteisön näkökulmia ei ole saatu sovitettua yhteen (Prno & Slocombe 2012). Näissä tapauksissa yritys on joutunut lopettamaan toiminnan alueella. Vaikka yritys olisi saanut yleisen hyväksynnän alueella, voi kaivostoimintaa vastustava pienikin joukko (esimerkiksi luonnonsuojelijat) aiheuttaa ongelmia yrityksen toiminnalle (Prno 2013; Ruiz Martín ym. 2014). Tärkeää on ymmärtää paikallisen alueen olosuhteet sekä eri sidosryhmien näkökulmia alueella, jotta yritys voi saada toiminnalleen hyväksynnän (Prno 2013).

Taulukko 1. Yhteenveto kaivannaisyritysten hyväksyttävyyteen vaikuttavista tekijöistä kirjallisuuteen perustuen.

Hyväksyttävyyteen vaikuttava tekijä	Esimerkki	Kirjallisuus
Yrityksen viestintä ja vuoropuhelu	Yrityksen viestintä lisää toiminnan läpinäkyvyyttä	Humphreys (2000)
Paikallisyhteisön osallistaminen	Paikallisyhteisöllä on mahdollisuus osallistua päätöksentekoprosesseihin	Esteves & Vanclay (2009)
Asukkaiden aikaisempi tieto ja kokemukset kaivannaistoiminnasta	Kielteiset kokemukset toiminnasta vaikuttavat mielipiteeseen kaivostoiminnasta	Prno (2013)
Media	Uutisoinnin vaikutus kaivosyritysten imagoon	Ruiz Martín ym. (2014)
Yrityksen toiminta kohdealueen arvojen ja kulttuurin mukaisesti	Kohdealueen kulttuurin kunnioittaminen	Prno (2013)
Kaivostoiminnan hyödyt vs. kaivostoiminnan haitat alueella	Kaivostoiminnasta syntyvät hyödyt (esim. taloudellinen kasvu) ylittävät kaivostoiminnasta syntyvät haittavaikutukset	Prno & Slocombe (2012)

3 TUTKIMUSALUE

3.1 Sodankylä

Sodankylän kunta sijaitsee Keski-Lapissa noin 130 kilometriä Rovaniemeltä koilliseen. Kunnan maapinta-ala on noin 11 693 km² (Tilastokeskus 2014). Sodankylä kuuluu osaksi Metsä-Lapin aluetta (Lappalainen 1998). Vallitsevana metsätyyppinä alueella on kuivahko kangasmetsä. Alue on tasaista ylänköä. Aapasuo-alueet käsittävät lähes puolet kunnan maapinta-alasta (Rikkinen 1994) ja noin viisi prosenttia kunnan maapinta-alasta on soidensuojelualueita (Sodankylän kunta 2014a). Kunnan pohjoisosissa sijaitsee Urho

Kekkonen kansallispuisto sekä Sompion luonnonpuisto ja kunnan eteläosassa Pyhä-Luoston kansallispuisto. Kunnan pohjoisosat kuuluvat saamelaisten kotiseutualueeseen.

Geologian perusteella Sodankylä on jaettavissa neljään kivilajialueeseen (Pankka & Lintinen 2004). Malmipotentialisinta aluetta ovat Länsi- ja Keski-Sodankylä, sillä ne koostuvat Keski-Lapin vihreäkivivyöhykkeestä. Kunnan pohjoisosat ovat metamorfoitunutta gneissia sekä osaksi granuliittivyöhykettä. Kunnan eteläosat ovat Keski-Lapin graniittia. Kunnan alueella sijaitsee myös kerrosintruusioita, jotka ovat hyvin malmipotentialisia kokonaisuuksia. Kerrosintruusioita sijaitsee kunnan itäosissa sekä kunnan keskiosissa alueella, jonne on perustettu nikkeliä ja kuparia päätuotteina tuottava Kevitsan kaivos (Pankka & Lintinen 2004; Rissanen 2013c: 22).

Sodankylän kirkonkylä sijaitsee valtateiden neljä (E75) ja viisi (E63) yhtymäkohdassa. Valtatie neljä (E75) kulkee Sodankylän keskustan läpi ja jatkaa pohjoiseen. Sodankylän keskustan länsipuolella virtaa Jeesiöjoki ja itäpuolella Kitinen. Väkiluku kunnassa vuoden 2013 lopussa oli 8 884 henkilöä (Tilastokeskus 2014). Työttömyysprosentti vuonna 2012 oli 10,1 % (koko maassa 10,7 %).

Sodankylän kunnan uusimmat tiedot työpaikkojen osuuksista löytyvät vuoden 2011 lopulta. Palveluelinkeinot työllistivät kunnassa eniten vuonna 2011, sillä niiden osuus työpaikkojen osuudesta oli 73,5 % (Tilastokeskus 2014). Alkutuotannon työpaikkojen osuus oli 10,1 % ja jalostuksen työpaikkojen osuus 15 %. Osuudet ovat luultavasti muuttuneet, sillä uusia työpaikkoja on syntynyt Kevitsan kaivoksen aloittaessa toimintansa vuonna 2012. Sodankylässä panostetaan elinkeinoista erityisesti biotalouteen (maa- ja metsätalous), matkailuun, kaivosteollisuuteen sekä tutkimus- ja koulutustoimintaan (Sodankylän kuntastrategia... 2014). Esimerkiksi kaivosteollisuuden osalta tähdätään klusteritoimintaan, joka sisältäisi koulutusta, alihankintaa ja muita kaivoksesta hyötyviä verkostoja. Kunta kärsi useiden vuosien ajan muuttotappiosta, kunnes vuonna 2011 kunnan muuttoliike kääntyi positiiviseksi (Sodankylän kunta 2014a).

3.2 Kaivostoiminta Sodankylässä

Sodankylässä on toiminut kaksi kaivosta, Kevitsa ja Pahtavaara, joista jälkimmäinen ajautui konkurssiin keväällä 2014. Kolmas, Sakatin kaivoshanke, on vielä

malminetsintävaiheessa (Anglo American 2014). Kevitsan kaivos sijaitsee maanteitse noin 40 kilometriä Sodankylän keskustasta koilliseen, Sakatin alue noin 25 kilometrin etäisyydellä keskustasta niin ikään koilliseen ja Pahtavaaran kaivosalue noin 33 kilometrin etäisyydellä keskustasta luoteeseen (kuva 1).

Sodankylän matkailukohteista Luostotunturi sijaitsee etelässä ja Saariselkä kaivoksista edelleen pohjoiseen. Törmän ym. (2013) mukaan kaivostoiminnasta ei ole haittaa matkailulle etäisyyden vuoksi. Päinvastoin matkailun ja kaivostoiminnan yhdistämisessä voisi löytyä potentiaalia matkailijamäärien kasvattamiseen esimerkiksi matkailijoille suunnatuilla kaivoskierroksilla (geomatkailu).

Kuva 1. Sodankylän kunnan keskusta sekä kaivosten ja Sakatin esiintymän sijainnit (kaivosrekisteri: TEM 2014; pohjakartat: Maanmittauslaitos 2014).

Kevitsan kaivoksen omistaa kanadalainen yhtiö First Quantum Minerals Ltd. Yhtiöllä on kaivostoimintaa Australiassa, Afrikassa sekä Euroopassa (First Quantum Minerals Ltd 2012). Kaivoshankkeita yhtiöllä on Etelä-Amerikassa sekä Afrikassa. Suomessa toimintaa on Sodankylän lisäksi Pyhäsalmella. Yhtiö etsii myös malmia. Kevitsa Mining Oy on First Quantum Minerals Ltd:n tytäryhtiö (kuva 2).

Geologian tutkimuskeskus löysi Kevitsan esiintymän vuonna 1987 (Rissanen 2013c: 22). Kevitsan investointivaihe alkoi vuonna 2010 (Törmä ym. 2013), ja kaivoksen toiminta aloitettiin vuonna 2012. Avolouhoksena toimiva kaivos sijaitsee erään maailman suurimman sulfiittisen nikkeli- ja kuparirikasteen alueella (Rissanen 2013c: 22). Päätuotteina ovat nikkeli- ja kuparirikasteet, sivutuotteina saadaan kultaa ja platinaryhmän PGE-metalleja.

Kaivoksen investointivaiheessa pääosa työntekijöistä oli kotoisin Etelä-Suomesta, mutta vuonna 2013 noin 95 % työntekijöistä oli kotoisin Lapista (Törmä ym. 2013). Naisia Kevitsassa työskentelee noin 8 %. Kaivoksella on ollut pulaa ammattitaitoisista työntekijöistä erityisesti erityistehtävien osalta. Tästä syystä kaivokselle on rekrytoitu työvoimaa myös ulkomailta. Vuonna 2013 noin kolmannes työntekijöistä oli Sodankylään muuttaneita ulkomaalaisia. Myös työntekijöiden pendelöintiä tapahtuu jonkin verran erityisesti pääkaupunkiseudulta. Kevitsa työllisti vuonna 2013 noin 280 henkilöä (Rissanen 2013c: 22). Kaivoksen on tarkoitus nostaa työntekijöiden määrää 500 henkeen (Törmä ym. 2013). Kaivoksen eliniäksi on arvioitu noin 20 vuotta (LK 2014b). Kevitsa Mining Oy haki lupaa tuotannon kaksinkertaistamiseen jo vuonna 2011 (LK 2014a) ja myönteinen lupapäätös tehtiin kesällä 2014 (Yle uutiset 2014b).

Sodankylän kunnassa kaivostoiminnan työllistävä vaikutus on merkittävä (Törmä ym. 2013). Vuonna 2013 kaivoksella oli noin 60 alihankintayritystä. Kaivos työllistää myös paikallisia yrityksiä, jotka toimivat alihankkijoiden alihankkijoina. Kevitsan aluetaloudelliset vaikutukset ovat Suomen toimivista kaivoksista suurimmat ja arvioiden mukaan sen työllisyysvaikutukset tulevat olemaan keskimäärin 671 henkilötyövuotta ajanjaksolla 2009–2020 (Laukkonen & Törmä 2014). Näiden vuosien aikana kaivos vaikuttaa Lapin elintasoon vuodessa keskimäärin 128 miljoonaa euroa.

Kuva 2. Kevitsan kaivosalue (kuva: Kevitsa Mining Oy).

Pahtavaaran esiintymä löydettiin vuonna 1985 Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) malminetsinnän tuloksena (Rissanen 2013c: 19–20). Terra Mining Oy aloitti kaivostoiminnan keväällä 1996 ja toimintaa jatkettiin avolouhintana kevääseen 2000 asti. Vuosina 2004–2007 toimintaa jatkoi maanalaisena louhintana ScanMining Oy. Lapland Goldminers Ab otti kaivoksen haltuunsa huhtikuussa 2008 ja aloitti kaivostoiminnan maanalaisena louhintana joulukuussa 2008. Pahtavaaran kaivos ajautui kuitenkin konkurssiin huhtikuussa 2014 (Yle uutiset 2014a).

Rissanen (2013c: 20) mukaan Pahtavaaran tiedetyt malmi- ja mineraalivarannot kasvoivat, kun vuoden 2012 aikana kaivoksella suoritettiin malminetsintää syväkairauksin. Kaivoksen välittömässä läheisyydessä oli havaittu myös uusia esiintymiä.

Sakatin esiintymän julkisti kaivosyhtiö Anglo American marraskuussa 2011, kun se tiedotti suuresta nikkeli esiintymästä Sodankylän Sakattilammen alueella (Törmä ym. 2013). Esiintymä sijaitsee osaksi Viiankiaavan Natura 2000 -verkostoon luokitellulla aapasuoalueella (kuva 3). Suojelualueen vuoksi yhtiöllä ei ole tällä hetkellä malminetsintälupaa alueelle. Esiintymän pituus on noin 1,6 km. Esiintymän syvyydestä ja malmin määrästä ei ole vielä tietoa. Alueen malmivaroja pidetään kuitenkin merkittävinä (esim. Hernesniemi ym. 2011: 32). Anglo Americanin omistama AA Sakatti Mining Oy työllisti noin 72 työntekijää (22 toimistotyöntekijää ja noin 50 urakoitsijaa) vuonna 2013. Anglo American kuuluu maailman suurimpiin kaivosyrityksiin (Anglo American 2014). Yhtiöllä on toimintaa Afrikassa, Aasiassa, Australiassa, Pohjois- ja Etelä-Amerikassa sekä Euroopassa.

Kuva 3. Viiankiaavan luonnonsuojelualue (kuva: Stella Selinheimo 2014).

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Aineiston keruu

4.1.1 Tutkimuksen kulku

Tutkimuksen aineisto rakentuu paikallislehden uutisartikkeleista koostuvasta media-analyysistä, haastatteluista sekä karttapohjaisesta kuntakyselystä. Media-aineistoon kuuluu paikallislehden uutisointi seitsemän vuoden ajalta ja sen avulla luodaan katsaus Sodankylän kunnan aluekehitykseen ja kaivosteollisuuden kasvuun kunnassa. Tutkimuksen toisena aineistonkeruumenetelmänä tehtiin 11 haastattelua malminetsintäyritysten ja kaivosyritysten sidosryhmille. Kolmantena aineistonkeruumenetelmänä toteutettiin karttapohjainen kuntakysely Sodankylässä. Kyselyn avulla tiedusteltiin vastaajien mielipiteitä erityisesti alueellisista muutoksista kaivosteollisuuden kasvun aikana kunnassa.

4.1.2 Media-aineisto

Aineistonkeruu media-analyysiä varten tehtiin Sodankylässä Sompio-lehden toimituksessa huhtikuussa 2014. Tutkimusjaksoksi valittiin lehdet vuosilta 2007–2013. Pahtavaaran viimeisin omistajayritys aloitti toimintansa vuonna 2008, joten media-analyysi koettiin mielekkääksi aloittaa vuotta ennen kyseisen omistajayrityksen toimintaa. Artikkelipointojen avulla haluttiin selvittää, miten kunnan talous on kehittynyt, millä tavoin kunta on investoinut erilaisiin hankkeisiin suhteessa kaivosteollisuuden kasvuun sekä miten kaivosyritykset ovat osallistuneet alueen kehitykseen Sodankylässä. Lehtiartikkeleista haluttiin myös saada selville, miten kaivannaisyriyten yhteiskuntavastuu sekä sidosryhmävuoropuhelu näkyvät paikallislehdessä. Lehdistä haettiin lisäksi mainintoja mielipiteistä kaivannaistoimintaa kohtaan.

Jokainen ilmestynyt lehti selattiin läpi vuosilta 2007–2013. Tutkimuksen kannalta kiinnostavat artikkelit luettiin ja niistä tehtiin muistiinpanoja. Artikkeleita poimittiin valmiiksi tehtyjen luokkien mukaan, sillä lehdistä haettiin tietoa erityisesti Sodankylän kunnan tilanteesta sekä kaivosteollisuudesta. Valmiit luokat olivat kunnan talous,

kunnan rakennusinvestoinnit, kaivoksiin liittyvät uutiset, muut elinkeinot sekä muut tutkimukseen mahdollisesti lisäarvoa tuovat uutiset. Lehtiarkistoa ei voitu viedä toimituksen ulkopuolelle, joten lehdistä pyrittiin kirjoittamaan kaikki kiinnostava muistiin. Muistiinpanot luokiteltiin Excel-tilukkuun alustavien teemojen mukaisesti jokainen vuosi erikseen.

Joistakin lehden uutisista otettiin myös valokuvat, jotta uutisia pystyttiin tarkastelemaan Sompion toimituksen ulkopuolella. Vuosien 2009–2012 aikana ilmestyneiden lehtien pääuutissivut ovat saatavilla Sompio-lehden Internet-sivuilla. Poikkeuksena kuitenkin vuosien 2009 ja 2012 osalta löytyvät vain puolen vuoden lehdet. Internetissä olevat pääuutissivut helpottivat analyysiä hieman, sillä niitä pystyttiin lukemaan myös muualla kuin Sodankylässä. Sompio on julkaissut myös kolme täysin kaivoksiin liittyvää lehteä. Näitä ei kuitenkaan otettu mukaan analysointiin, vaan ne luettiin taustatiedon saamiseksi.

4.1.3 Haastattelut

Haastatteluja tehtiin yhteensä 11 kappaletta Sodankylän malminetsintäyritysten ja kaivosyritysten sidosryhmien edustajille. Haastateltavien joukkoon kuului kunnan virkamiehiä, yksityisiä maanomistajia, Metsähallituksen edustajia, matkailualan edustajia, poroelinkeino edustaja, asukkaita sekä Sodankylässä sijaitsevan Lapin Leader Ry:n (maaseudun kehittämis- ja tukiyhdistys) edustaja.

Haastateltavien valinta aloitettiin sopimalla haastattelut kunnan virkamiesten kanssa. Tämän jälkeen käytettiin osaltaan ns. lumipallo-otantaa. Menetelmässä tiedetään tutkimukseen liittyvä avainhenkilö (tässä tutkimuksessa muutama kunnan virkamies), joka tiedottaa tutkijaa seuraavasta tutkimuksen aihetta koskevasta henkilöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009: 86). Tällä menetelmällä haastatteluun saatiin mukaan yksi maanomistajista sekä toinen Metsähallituksen edustaja. Haastatteluihin haluttiin mukaan tiettyjä malminetsintäyritysten ja kaivosyritysten sidosryhmien edustajia. Mahdollisten haastateltavien yhteystietoja haettiin Internetistä ja heille lähetettiin yhteydenottoja sähköpostitse. Muutamia haastateltavia pyydettiin osallistumaan haastatteluun kasvotusten Sodankylässä.

Haastattelurunko rakennettiin tutkimuskysymyksiin vastaavien teemojen avulla. Tutkimuksessa käytettiin puolistrukturoitua haastattelua. Hirsjärven ja Hurmeen (2001: 47) mukaan puolistrukturoidulle haastattelulle ei ole yhtä määritelmää. Puolistrukturoidun menetelmän ominaisuus on kuitenkin se, että haastattelussa jokin haastattelun näkökulma on sama, mutta haastattelut voivat poiketa joltain toisistaan. Esimerkiksi kysymysten järjestystä voidaan muuttaa haastatteluissa. Kysymykset pyrittiin pitämään kaikkien sidosryhmähaastattelujen välillä samoina, jotta vastauksia pystyttiin vertailemaan toisiinsa. Haastatteluissa käytettiin lähes samaa haastattelurunkoa, mutta joitakin kysymyksiä kuitenkin lisättiin tai niihin tehtiin vähäisiä muutoksia teemojen sisällä haastateltavasta ja hänen taustastaan riippuen (liite 1). Kaikki haastattelut äänitettiin ja litteroitiin.

Tässä tutkimuksessa käytettiin apuna kaivannaisyriyten sidosryhmiä luokiteltaessa vuonna 2013 valmistunutta Ziessler-Korpin malminetsintäyritysten sidosryhmävuoropuhelua käsittelevää pro gradu -työtä (ks. Ziessler-Korppi 2013). Ziessler-Korppi haastatteli työssään kolmen Pohjois-Suomessa toimivan malminetsintäyrityksen edustajia, jotka kertoivat näkemyksiään omista sidosryhmistään. Tutkimuksessa mukana olleista yrityksistä yksi toimii Sodankylässä. Tärkeimmiksi sidosryhmiksi yritykset kokivat lähellä malminetsintäaluetta asuvat paikalliset asukkaat. Tämän lisäksi erityisesti maanomistajat koettiin tärkeiksi, sillä suhteet maanomistajien kanssa edesauttavat lupien saantia. Paliskunnat nähtiin olennaisina sidosryhmänä poronhoidon erityisen aseman ja elinkeinon säilyttämisen vuoksi. Paikallista mediaa ei koettu merkitykselliseksi sidosryhmäksi. Sodankylässä toimiva malminetsintäyritys koki välit hankalina kansalaisjärjestöihin, eikä heidän kanssaan koettu olevan keskusteluyhteyttä.

Tämän tutkimuksen haastateltavista muutamat kuuluivat myös useampaan sidosryhmäluokkaan (taulukko 2). Kaikki muut haastateltavista olivat Sodankylän kunnan asukkaita, paitsi poroelinkeino edustaja sekä toinen Metsähallituksen edustajista. Poroelinkeino edustaja kertoi asioivansa enemmän Sodankylässä kuin omassa kotikunnassaan, joten hän kykeni vastaamaan kysymyksiin Sodankylän kunnan näkökulmasta. Toista Metsähallituksen edustajaa haastateltiin vain malminetsintä- ja kaivosyritysten viestinnän ja vuoropuhelun osalta (liite 2).

Maanomistajia haastateltavien joukossa olivat yksi kunnan virkamiehistä sekä toinen matkailualan edustajista. Maanomistaja tarkoittaa tässä tapauksessa sellaista henkilöä, jonka maalla on suoritettu malminetsintää ja hän on sen vuoksi käynyt vuoropuhelua malminetsintäyritysten kanssa. Haastatteluissa ei ollut erillistä kysymystä siitä, omistavatko haastateltavat maata Sodankylän kunnan alueella. Sen vuoksi on mahdollista, että haastateltavien joukossa on muitakin maanomistajia, mutta heidän maillaan ei ole haastattelun perusteella etsitty malmia.

Taulukko 2. Sidosryhmähaastateltujen luokittelu.

Haastateltava	Kunnan asukas	Maanomistaja
Kunnan virkamies 1	X	–
Kunnan virkamies 2	X	–
Kunnan virkamies 3	X	–
Kunnan virkamies 4	X	X
Lapin Leader Ry:n (maaseudun kehittämis- ja tukiyhdistys) edustaja	X	–
Matkailualan edustaja 1	X	X
Matkailualan edustaja 2	X	–
Asukas	X	–
Poroelinkeinin edustaja	–	–
Metsähallituksen edustaja 1	X	–
Metsähallituksen edustaja 2	–	–

4.1.4 Karttapohjainen kuntakysely

Karttapohjainen kysely toteutettiin 18.8–7.9.2014 välisenä aikana. Kysely oli mahdollista täyttää Internetissä ja siihen saivat vastata Sodankylän kunnan asukkaat sekä kunnassa työskentelevät henkilöt. Kyselyn perusjoukkona tarkoitetaan yli 18-vuotiaita sodankyläläisiä tai kunnassa työssäkäyviä ihmisiä. Aineistonkeruun osalta ei

käytetty otantaa, vaan siinä haettiin sattumanvaraisesti vastauksia tiedottamalla kyselystä eri kanavissa (Vehkalahti 2014). Kuntakyselyn avulla selvitettiin, mitä muutoksia asukkaat kokevat tapahtuneen päivittäin käyttämällään alueella kaivosteollisuuden kasvun aikana (liite 3). Samalla selvitettiin malminetsintä- ja kaivosyritysten hyväksyttävyyttä kunnassa. Kysely toteutettiin yhteistyössä Sodankylän kunnan kanssa, joten kyselyssä oli mukana myös kunnan tontti- ja palvelutarjontaan liittyviä kysymyksiä, joita ei tässä tutkimuksessa otettu huomioon.

Kyselystä tiedotettiin kunnan omilla Internet-sivuilla, paikallislehti Sompiossa sekä Sodankylän omissa Facebook-ryhmissä. Kysely lähetettiin myös Kevitsan kaivoksen toimistosihteerille ja hänen kauttaan pyydettiin, että kyselyä levitettäisiin kaivoksen työntekijöille. Näiden lisäksi kunnan Internet-sivuilta haettiin Sodankylän kylätoimikuntien puheenjohtajien, sihteerien sekä kylien edustajien sähköpostiosoitteet, joihin kyselyn linkki lähetettiin. Sähköpostiviesteillä haluttiin varmistaa, että kysely leviäisi koko kuntaan. Sähköposteja lähetettiin yhteensä 46 kappaletta. Muistutuksia kyselystä laitettiin kaksi kertaa niihin Facebook-ryhmiin, joissa kyselystä oli aiemmin tiedotettu.

Kyselyssä oli sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä sekä karttakysymyksiä. Karttakysymyksissä vastaajaa pyydettiin merkitsemään kartalle paikannuspiste. Oletuksena kysymysikkunassa oli Sodankylän kunnan kartta, jota vastaaja sai lähentää tai loitontaa. Tarkoituksena oli, että vastaaja lähentäisi karttaa niin paljon, että kartalle merkitty alue vastaisi mahdollisimman hyvin todellisuutta. Vastaajalle annettiin myös mahdollisuus vastata avoimeen kenttään karttakysymyksen sijaan, jos vastausta oli vaikeaa tai mahdotonta sijoittaa kartalle.

Kaivoksiin liittyvä keskustelu saattaa nostattaa mielipide-eroja esiin, minkä vuoksi vastaajan anonymiteettiä suojaava Internet-pohjainen paikkatietomenetelmä (Kyttä & Kahila 2006: 144) katsottiin sopivaksi aineistonkeruumenetelmäksi tähän tutkimukseen. Osallistavassa paikkatietomenetelmässä asukkaan palautetieto, eli kokemukset, näkemykset ja mielipiteet liitetään paikkaan sidottuun tietoon, jota voidaan käyttää esimerkiksi aluesuunnittelun tukena (Kyttä & Kahila 2006: 9, 57). Karttapohja kyselyssä luo lisäarvoa kyselylle ja auttaa tulosten raportoinnissa (Kyttä & Kahila 2006: 144–145; González ym. 2008). Tulosten visualisointi kartalle auttaa sekä kyselyyn

vastaajia että esimerkiksi päätöksentekijöitä ymmärtämään tiettyä ilmiötä ja sen spatiaalista ulottuvuutta paremmin (González ym. 2008). Toisaalta kyselyyn vastaaminen edellyttää tiettyjä tietoteknisiä vaatimuksia eli tietokoneen, verkkoliittymän ja tietotaidon palvelun hyödyntämiseksi (Kyttä & Kahila 2006: 144).

Karttakysymysten vastausten symboliksi päädyttiin valitsemaan piste polygonin sijaan. Brown ja Pullar (2012) ovat tutkineet pisteen ja polygonin eroja kyselyssä. Heidän mukaansa piste on vastaajalle helpompi käyttää ja vaivattomampi ymmärtää kuin polygoni. Vastaajat jättivät useammin kyselyn kesken, kun symbolina käytettiin polygonia. Polygonia käytettäessä ongelmaksi voi lisäksi muodostua vastausten analysointivaiheessa esimerkiksi koko tutkimusalueen kattavat polygonimerkinnät. Kuitenkin symbolin ollessa piste, tulee vastausprosentin olla suurempi kuin polygonia käytettäessä, jotta vastaajien tarkoittamista alueista saadaan selvät vastauskeskittymät esiin.

Internetpohjaisen kyselyn avulla saadaan yleensä tavoitettua määrältään laajempi osallistujajoukko, kuin esimerkiksi perinteisiä osallistamistapoja (esim. keskusteluilta) käyttäen (González ym. 2008). Kyselyyn aloittivat vastamaan 107 ihmistä, mutta osa jätti vastaamisen kesken tai ei vastannut jokaiseen kysymykseen. Kaivosaiheita käsitteleviin kysymyksiin saatiin vastauksia kysymyskohtaisesti noin 60. Vastaajien alhaisen määrän vuoksi vastauksista ei voida vetää johtopäätöksiä sodankyläläisten mielipiteistä vaan tuloksia voidaan pitää ainoastaan suuntaa antavina. Kyselystä saadusta palautteesta havaittiin, että osalla vastaajista kysely-ohjelma oli lakannut toimimasta kesken kyselyn täyttämisen tai kaikki kysymykset eivät olleet toimineet. Ilmeisesti ohjelma ei toiminut kaikilla Internet-selaimilla ja siitä johtuen osa vastaajista jätti kyselyn kesken.

Vastausten alhainen määrä saattoi johtua havaituista teknisistä ongelmista, vastaajien karttaohjelman käytön kokemattomuudesta (esim. Brown & Pullar 2012; Vartiainen ym. 2014), mutta myös kyselyn levityksestä. Lehti-ilmoitus paikallisessa lehdessä ei nostattanut vastaajien määrää lehden ilmestymisaikana, joten ilmoitus ei tavoittanut asukkaita. Kyselyn vastausmäärän nostamiseksi olisi esimerkiksi voitu käyttää tiettyä tutkimukseen soveltuvaa otantaa ja kyselystä tiedottamista henkilökohtaisella kirjeellä. Kustannussyiden vuoksi näin ei kuitenkaan toimittu.

Kyselyn toteuttamisessa käytettiin Harava-karttapohjaista kyselypalvelua. Ohjelma on kehitetty yhdessä ympäristöministeriön, Suomen ympäristökeskuksen ja Dimenteq Oy:n kanssa (Ympäristöhallinto 2013). Hanke on osa vuonna 2009 käynnistettyä sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelmaa (SADe-ohjelma). Harava kuuluu ohjelman yhteen osa-alueeseen, jossa kehitetään asumiseen ja rakennettuun ympäristöön liittyviä sähköisiä asiointi- ja tietopalveluja. Harava edistää kansalaisten ja yhteisöjen vaikutusmahdollisuuksia asuinympäristöään koskevassa suunnittelussa sekä rakentamisessa (Dimenteq Oy 2014).

4.2 Aineistojen analyysi

Media-analyysiä varten valitut lehtiartikkelit sekä haastattelut analysoitiin sisällönanalyttisesti. Sisällönanalyysin tarkoituksena on luoda kuva tutkittavasta ilmiöstä tiivistämällä tietoa selkeään muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2009: 108, 117). Analysoinnin perustana käytettiin sisällönanalyysin teoriaohjaavaa analyysiä. Teoriaohjaavassa analyysissä tekstin tarkastelu ja siitä tehtävät tulkinnat eivät suoraan perustu teoriaan, mutta aineistosta tehdyille poiminnoille etsitään tulkintojen tueksi teoriasta selityksiä tai vahvistusta. Analyysi on siis aineistolähtöistä, mutta teoriaan tukeutuvaa. Teoreettiset käsitteet ovat valmiina, ilmiöstä valmiiksi tiedettyjä asioita.

Sisällönanalyysin apuna käytettiin teemoittelua. Media-analyysiä varten tehdyt muistiinpanot uutisartikkeleista luettiin huolella läpi, jonka jälkeen ne teemoiteltiin uudelleen. Tuomen ja Sarajärven (2009: 93) mukaan teemoittelua hyödynnettäessä aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan. Pääteemoiksi muodostuivat kunta ja kaivosteollisuuden kasvu, kaivannaisyriyten yhteiskuntavastuu ja sidosryhmävuoropuhelu sekä mielipidekirjoitukset kaivannaisteollisuudesta (taulukko 3). Pääteemat jaettiin vielä sisällön mukaisesti alateemoihin. Teemoittelun tuloksena syntyneistä asiakokonaisuuksista tehtiin tulkintoja teoriaan nojautuen.

Taulukko 3. Media-analyysissä käytetty teemoittelu.

Pääteemat	Alateemat
Kunta ja kaivosteollisuuden kasvu	Kunnan talous ja rakennusinvestoinnit
	Asuntorakentaminen
	Aluekehitys
Kaivannaisyriyten yhteiskuntavastuu ja sidosryhmävuoropuhelu	Yhteiskuntavastuu
	Sidosryhmävuoropuhelu
Mielipidekirjoitukset kaivannaisteollisuudesta	Ympäristövaikutukset
	Työvoima
	Monikansallinen yritys Sodankylässä
	Muut mielipiteet

Tuomen ja Sarajärven (2009: 93) mukaan teemahaastatteluissa haastattelun teemat jäsentävät usein aineiston. Tässä tutkimuksessa käytettiin puolistrukturoitua menetelmää. Haastattelukysymykset rakennettiin teemoittain. Sen vuoksi **haastatteluaineisto** oli jäsentynyt osittain tutkimuskysymyksiä vastaaviin teemoihin. Litteroidun aineiston teemoittelu oli siten suhteellisen selkeää. Teemoiksi muodostuivat kunnan rooli, kaivosteollisuuden kasvu kunnassa, malminetsintäyritysten viestintä ja vuoropuhelu, kaivosyritysten viestintä ja vuoropuhelu sekä kaivannaistoiminnan hyväksyttävyyys. Teemojen sisällä haastateltavien mielipiteet ja näkökannat vielä tyypiteltiin. Tyypittely tarkoittaa aineistosta yhteisten ominaisuuksien etsimistä ja näiden muodostamista yhdeksi kokonaisuudeksi (Tuomi & Sarajärvi 2009: 93). Näin haastateltavien näkökannat saatiin yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi.

Kuntakyselyn aineiston analysoinnissa käytettiin kuvailevaa analyysiä. Kuvaileva analyysi sisältää tilastoaineiston luokittelun ja taulukoinnin, graafisen esityksen sekä tunnuslukujen laskemisen (Holopainen & Pulkkinen 2002: 14). Tarkempaa tilastollista analyysiä ei tämän tutkimuksen kannalta nähty tarpeelliseksi aineiston pienen koon vuoksi. Avoimet vastaukset analysoitiin luokittelun avulla. Karttakysymysten osalta käytettiin visuaalista analyysiä. Analyysissä aineisto asetetaan näkyväksi päällekkäin, jolloin muodostuneesta karttakuvasta tehdään tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä

(Paikkaoppi 2014). Aineisto ladattiin Harava-palvelusta kolmessa osassa. Karttakysymysten yhdistäminen kysymyskohtaisesti ja vastausten visualisointi tehtiin ArcGIS-paikkatieto-ohjelmalla.

5 TULOKSET

5.1 Sodankylä ja kaivosteollisuus Sompio-lehden mukaan vuosina 2007–2013

5.1.1 Kunta ja kaivosteollisuuden kasvu

Vuosien 2007–2009 aikana kunnan taloutta koskevat uutiset käsittelivät kunnan talouden alijäämää, palveluiden supistamista, lakkauttamista sekä muita säästötoimia (esim. Sompio 27.8.2007). Vuoden 2008 uutisoinnissa kerrottiin Kevitsan kaivoksen myönteisestä vaikutuksesta kunnan talouteen tulevaisuudessa (esim. Sompio 19.5.2008). Kunta joutui kuitenkin ottamaan lisää lainaa samana vuonna. Uutisoinnin mukaan kunnan talous parani vasta vuonna 2010. Vuoden 2011 alussa esimerkiksi verotulot olivat nousseet 8 prosenttia (Sompio 23.5.2011). Siitä huolimatta vuonna 2011 kunta otti jälleen lisää lainaa investointiensä rahoittamiseen (esim. Sompio 21.11.2011). Kasvavan kunnan talous heikkeni vuosien 2012–2013 aikana vuoteen 2010 verrattuna. Vuonna 2013 kunnassa aloitettiin säästötoimet (esim. Sompio 12.5.2013). Palveluita karsittiin ja veroja nostettiin.

Rakennusinvestoinneista uutisoitiin vuosina 2007–2008 vielä niukasti, poikkeuksena uuden dementiakodin rakentaminen, joka aloitettiin vuonna 2007 (Sompio 19.2.2007). Vuonna 2009 uimahallin peruskorjaus aloitettiin ja muutamia vanhustentaloja ryhdyttiin peruskorjaamaan (esim. Sompio 13.8.2009). Vuonna 2011 Sodankylän kunta päätti rakennuttaa liikuntahallin ja jo saman vuoden lopussa hallin rakentaminen aloitettiin (esim. Sompio 1.12.2011). Rakennusinvestointien kasvu jatkui vuosien 2012 ja 2013 aikana. Vuonna 2012 kuntaan valmistui uusi kolmas päiväkotito, vesi- ja viemäriverkostoa rakennettiin ja uusittiin, lukion peruskorjaus aloitettiin sekä tiestöä parannettiin.

Vuonna 2012 kunta esitti, että valtion tulisi tukea enemmän kasvavia kuntia investointihankkeissa, sillä kunnan on investoitava ensin ja vasta sen jälkeen

kaivosteollisuuden hyödyt alkavat näkymään myönteisesti kunnan taloudessa (Sompio 29.3.2012). Kunta myös ehdotti, että kaivosyritykset maksaisivat hyödyntämistään luonnonvaroista perustettavaan kaivosrahastoon, josta rahoitettaisiin kuntien infrastruktuuria ja palveluja.

Sodankylän asuntorakentamisesta ja asuntopulasta kirjoitettiin vuosien 2007–2013 aikana. Vuosien 2007–2009 aikana omistusasuntojen hinnat lähtivät nousuun ja keskustelua käytiin vuokra-asuntopulasta (esim. Sompio 16.5.2008). Vuonna 2009 kirjoituksia oli mielipidepalstalla sekä lehden pääkirjoituksena (esim. Sompio 19.11.2009). Näissä ihmeteltiin, miksi kunta ei ole jo ryhtynyt rakentamaan asuntoja kaivoksen työntekijöille. Kunnan asuntoihin pääsyä jonottavien ihmisten määrän uutisoitiin olevan erityisen suuri vuonna 2010. Samana vuonna asuntorakentaminen kuitenkin käynnistyi (Sompio 6.5.2010). Rakennuttajana toimi Skanska Talonrakennus Oy.

Vuonna 2011 kunta ryhtyi rakennuttamaan asuntoja. Kiireellisiä asuntohakemuksia oli vuonna 2011 yli 40 kappaletta (Sompio 19.5.2011). Utisoinnin mukaan myös valtio aikoi tukea kunnan asuntorakentamista. Vuonna 2011 Sodankylään valmistui kerrostalo ensimmäisen kerran 15 vuoden jälkeen (Sompio 4.4.2011). Vuosien 2012–2013 aikana asuntorakentaminen jatkui. Asuntopula kuitenkin näkyi vielä kunnassa. Esimerkiksi kaivosyhtiö olisi halunnut ostaa tyhjiilleen jääneen koulun työntekijöilleen asuntotiloiksi (Sompio 26.4.2012). Kahden vuoden aikana Sodankylään syntyi 80 uutta asuntoa. Näiden rakennuttajina toimivat sekä kunta että yksityiset rakennuttajat (Sompio 12.12.2013).

Vuonna 2009 aluekehitykseen liittyen uutisoitiin kaivosteollisuuden sekä metsäteollisuuden muodostavan Sodankylän tukipilarit tulevaisuudessa (Sompio 18.5.2009). Sodankylästä pohdittiin muodostuvan Lapin merkittävin kaivospaikkakunta. Kaivosteollisuutta on tuettu monin eri tavoin Sodankylässä. Esimerkiksi kunta lupasi vuonna 2010, että se pyrkisi perustamaan uuden korvaavan suojelualueen Viiankiaavan Natura-alueen tilalle, jos kaivoslupa tulevaisuudessa saataisiin nykyiselle suojelualueelle (Sompio 22.4.2010).

Vuoden 2011 uutisartikkeleiden mukaan kaivostyöntekijöiden sijoittumista Sodankylään pidettiin myös uutena mahdollisuutena muuttotappiosta kärsineille

Sodankylän kylille (esim. Sompio 21.2.2011). Sakatin malminesiintymän uutisoitiin olevan Euroopan merkittävin malmilöytö ja kaivoksen avaaminen edesauttaisi rautatien rakentamista Sodankylään (Sompio 7.11.2011).

Kevitsan kaivos on vaikuttanut myös välillisesti muihin alueen elinkeinoihin, erityisesti kaupanalaan. Se on myös vilkastuttanut muuta yritystoimintaa. Vuonna 2011 kirjoitettiin, että kaivostoiminnan kasvaessa kuntaan uskottiin muuttavan myös lääkäreitä ja terveydenhuollon ammattilaisia, joista Sodankylässä on ollut pula (Sompio 20.10.2011). Sodankylässä ryhdyttiin järjestämään myös kaivoskoulutusta.

5.1.2 Kaivannaisyriyten yhteiskuntavastuuseen ja sidosryhmävuoropuheluun liittyvät lehtikirjoitukset

Kaivannaisyriyten yhteiskuntavastuun osalta näkyvyyttä saivat erityisesti Kevitsan kaivoksen työllistävät vaikutukset. Monet uutiset työllisyysvaikutuksista kertovat myös kaivoksen halukkuudesta viestiä toiminnastaan, kun kaivospäätös oli tehty. Kaivos avattiin vuonna 2012, mutta lehdessä kirjoitettiin kaivoksen työllisyysvaikutuksista sekä aluetaloudellisista vaikutuksista jo vuodesta 2007 eteenpäin (esim. Sompio 18.6.2007). Esimerkiksi vuonna 2007 lehdessä oli uutisartikkeli Pahtavaaran edellisen omistajan konkurssiin liittyen. Lehtiartikkelissa Kevitsan kaivoksen toimitusjohtaja kehotti Pahtavaaran työntekijöitä ottamaan yhteyttä Kevitsaan, jotta he voisivat myöhemmin työllistyä Kevitsan kaivokselle (Sompio 13.12.2007). Vuonna 2009 kaivoksesta kirjoitettiin, että se tulee työllistämään pääosin paikallista työvoimaa eikä ulkomaista halpatyövoimaa, mitä kunnassa epäiltiin (Sompio 9.7.2009). Vuonna 2010 uutisoitiin, kuinka kaivokset työllistävät myös naisia (esim. Sompio 15.3.2010). Uutisia löytyi myös yleisesti esimerkiksi kaivoksen rakennusvaiheen työllistävästä vaikutuksista sekä vaikutuksista muihin alueen elinkeinoihin kaivoksen alihankinnan kautta.

Muita kaivosten yhteiskuntavastuuseen liittyviä uutisia on vuodelta 2010, jolloin kirjoitettiin Pahtavaaran taloudellisen tuloksen paranemisesta (esim. Sompio 3.6.2010). Vuonna 2011 kaivoksia haastettiin mukaan kulttuuripalvelujen kehittämiseen. Kaivokset allekirjoittivat samana vuonna vetoimuksen, jotta pelastushelikopteri vältyisi siirroilta Sodankylästä Rovaniemelle (Sompio 15.12.2011). Vuonna 2012

uutisoitiin, että Kevitsan kaivoksen sosiaaliseen vastuuseen kuului oma terveystasema (Sompio 26.7.2012).

Kaivosten osallistumisesta muun muassa kunnan asuntorakentamiseen on merkkejä vuodesta 2011 alkaen. Kunnanjohtaja kertoi kaivosyhtiöiden näyttäneen ”lievää vihreää valoa” rakennushankkeiden rahoittamisessa (Sompio 25.8.2011). Vuonna 2012 Sodankylän Tähtikunta Oy sekä AA Sakatti Mining Oy perustivat yhtiön, jonka tarkoituksena oli rakennuttaa asuntoja Sodankylään (kesään 2014 asti hanke ei ollut edennyt) (Sompio 26.1.2012). FQM Kevitsa Mining Oy kehitti vuonna 2012 asuntobonusjärjestelmän Sodankylään muuttaville työntekijöille, jotta yritys tukisi työntekijöidensä muuttoa kuntaan (Sompio 3.5.2012). Muita uutisia malminetsintä- tai kaivosyritysten osallistumisesta kunnan investointeihin ei havaittu lehdissä. Tosin FQM Kevitsa Mining Oy oli vuonna 2009 rahoittanut oman kaivossillan, jonka valtio uutisoinnin mukaan myöhemmin aikoi lunastaa (Sompio 30.11.2009).

Joitakin kielteisiä uutisia Kevitsan kaivoksesta oli vuodelta 2009, jolloin uutisoitiin, että kaivos on käyttänyt louhoksen sivukiveä tien rakentamisessa, mikä ei ollut sallittua (esim. Sompio 2.3.2009). Toinen kielteinen uutinen Kevitsan kaivoksen osalta liittyi kaivoksen ja tietyn rakennusyrityksen välisiin mielipide-eroihin. Rakennusyritys ei ollut saanut rahoja tehdystä tiehankkeesta ja asia vietiin oikeuteen vuonna 2010 (esim. Sompio 23.8.2010). Vuonna 2013 uutisoitiin AA Sakatti Mining Oy:n malminetsintäluvasta. Yhtiö oli ilmoittanut Tukesille, että se joutuu irtisanomaan työntekijöitään, jos malminetsintäluvaa ei saada vuoden 2013 aikana (Sompio 16.5.2013).

Edellä mainittiin joitakin uutisia myös yritysten käymästä viestinnästä. Lehdessä ei kuitenkaan ollut kovin paljon viitteitä kaivannaisyriyten sidosryhmävuoropuhelusta. Muutamia uutisia vuorovaikutuksesta Kevitsan toimitusjohtajan ja kunnan välillä havaittiin vuosina 2008–2011. Vuonna 2008 Kevitsan kaivoksen toimitusjohtaja toivoi yhteistyötä Sodankylän kunnan kanssa koulutuksen järjestämisessä, asuntojen rakentamisessa ja muussa infrastruktuurin rakentamisessa (Sompio 28.4.2008). Vuonna 2010 Kevitsan toimitusjohtaja kiitti yhteiskunnan tuesta kaivosprojektin etenemiseksi (Sompio 5.8.2010). Vuoden 2011 uutisartikkelissa Kevitsan kaivoksen toimitusjohtaja sekä kunnanjohtaja pitivät kunnan ja yrityksen välistä yhteistyötä hyvänä (Sompio 9.6.2011).

Muita sidosryhmävuoropuheluun liittyviä uutisia ovat kaivannaisyritysten järjestämät tiedotustilaisuudet ja tutustumistilaisuudet kaivoksille. Vuonna 2009 AA Sakatti Mining Oy järjesti ensimmäisen tiedotustilaisuuden havaitsemastaan malmiesiintymästä Kersilö-Moskuvaaran alueella (Sodankylän keskustasta noin 30 km koilliseen) (Sompio 28.5.2009). Uutisen mukaan tilaisuuteen osallistuvien kuntalaisten mielestä malminetsintä sujui vastuullisesti. Vuonna 2011 Kevitsan kaivoksella järjestettiin tutustumistilaisuus (Sompio 22.6.2011). Kaivoksella vieraili lähes 800 kuntalaista. Vuonna 2013 Rajalan kylän asukkaat pääsivät tutustumaan Pahtavaaran kaivokseen (Sompio 21.11.2013). Vastaava tilaisuus oli järjestetty edellisen kerran vuonna 1996, kun kaivos ensimmäisen kerran avattiin.

5.1.3 Mieli-pidekirjoitukset kaivannaisteollisuudesta paikallis-lehdessä

Mieli-pidekirjoituksia oli yllättävän vähän tutkimusjakson ajalta. Samalla havaittiin, että lehteen oli vuosien varrella useasti kirjoittanut yksi tietty henkilö. Mieli-pidekirjoitukset eivät siis välttämättä edusta sodankyläläisten yleistä mieli-pidettä, vaan ne voivat tuoda esiin myös äärimieli-piteitä. Mieli-pidekirjoituksia artikkelipoi-minnoissa oli noin 30 kappaletta. Näistä kirjoituksista noin kolmannes oli yhden ihmisen kirjoittamia. Sodankylän kaivosasioista kirjoitetaan paljon myös Lapin Kansa -lehteen, joten se voi olla yksi syy Sompio-lehden vähäisiin mieli-pidekirjoituksiin.

Kaivosten ympäristövaikutuksista kirjoitettiin Kevitsan kaivoksen sekä mahdollisesti perustettavan Sakatin kaivoksen osalta. Kevitsan kaivoksen ympäristövaikutuksista kirjoitetut mieli-pidekirjoitukset liittyivät Kevitsan aiheuttamiin mahdollisiin vesistö-päästöihin (esim. Sompio 13.8.2009). Kirjoittaja oli sitä mieltä, että kaivosyritys ei kertonut totuutta siitä, kuinka paljon kaivos tulee saastuttamaan. Juuri Kevitsan ympäristövaikutuksista oli kirjoittanut useita mieli-pidekirjoituksia yksi ja sama henkilö. Mieli-pidekirjoituksia olivat kirjoittaneet myös muutamat muut kaivosten ympäristövaikutuksista huolestuneet asukkaat. Luonnonsuojelualueen Viiankiaavan osalta oli kirjoituksia Natura-alueen suojelemisen puolesta vuonna 2011 (esim. Sompio 12.9.2011). Alueen luontoarvoja perusteltiin esimerkiksi tulvasuojelun keinona.

Kaivosten työvoiman alkuperä puhutti lehden sivuilla. Esimerkiksi vuonna 2007 keskusteltiin siitä, että Sodankylään perustetaan iso kaivos, mutta kunnassa ei ole

ammattitaitoisia kaivosmiehiä palkattavaksi töihin kaivokselle (esim. Sompio 30.4.2007). Kirjoituksissa pelättiin, että Sodankylään tulisi halpatyövoimaa esimerkiksi Puolasta tai Kiinasta. Yksi kirjoittaja oli sitä mieltä, että Suomessa tulisi ensin järjestää kaivoskoulutusta suuremmalla mittakaavalla ja vasta sen jälkeen voitaisiin avata kaivos. Epäilyksiä oli myös siitä, että kaivoksen työntekijät asuisivat Sodankylän ulkopuolella ja he kävisivät Sodankylässä vain töissä. Kunnan pelättiin jäävän ilman verotuloja pendelöivien työntekijöiden vuoksi. Myös Sakatin tulevaisuudessa mahdollisesti avattavan kaivoksen osalta pelättiin samaa vuonna 2011 (esim. Sompio 12.9.2011).

Vuodesta 2011 alkaen Sompio-lehdessä ryhdyttiin kirjoittamaan monikansallisten yritysten toiminnasta Sodankylässä. Kirjoitukset liittyvät kaivosteollisuudesta saatavien hyötyjen sekä luonnonvarojen käytön suhteeseen. Vuonna 2011 lehdessä julkaistiin mielipidekirjoitus liittyen Kevitsan kaivoksen lupahakemukseen tuotannon kaksinkertaistamiseksi (Sompio 16.5.2011). Kirjoittajan mielestä tuotannon kaksinkertaistaminen johtaisi kaivoksen tuotantoajan lyhenemiseen (esimerkiksi vain 10 vuoden toimintaan), jolloin työntekijöiden ei olisi kannattavaa hankkia Sodankylästä omaa asuntoa. Siinä tapauksessa työntekijöitä ei muuttaisi Sodankylään asumaan.

Vuonna 2012 monikansallisen yrityksen vallasta kirjoitettiin mahdollisten ympäristöongelmien sattuessa (Sompio 16.5.2012). Kirjoituksessa kuvattiin, kuinka Sodankylässä toimivat kaivosyritykset saattaisivat kaivosyhtiö Talvivaaran tavoin saastuttaa ympäristöä. Monikansallinen yritys voisi kuitenkin lopettaa toimintansa Suomessa ja jättää saastuneen alueen jälkeensä. Kirjoituksessa arvosteltiin myös virkamiehiä, jotka eivät aseta tarpeeksi tiukkoja lupaehtoja yrityksille. Anglo American Plc:stä kirjoitettiin vuonna 2012 kritisoiden yrityksen vastuullisuutta, sillä yritys haluaisi perustaa kaivoksen suojelualueelle (Sompio 5.3.2012). Kirjoittaja kertoi myös yrityksen historiasta ja sen kyseenalaisesta toiminnasta muissa maissa. Hänen mukaansa Sodankylän ei tulisi tukea Anglo American Plc:n kaltaista yritystä sen huonon maineen vuoksi.

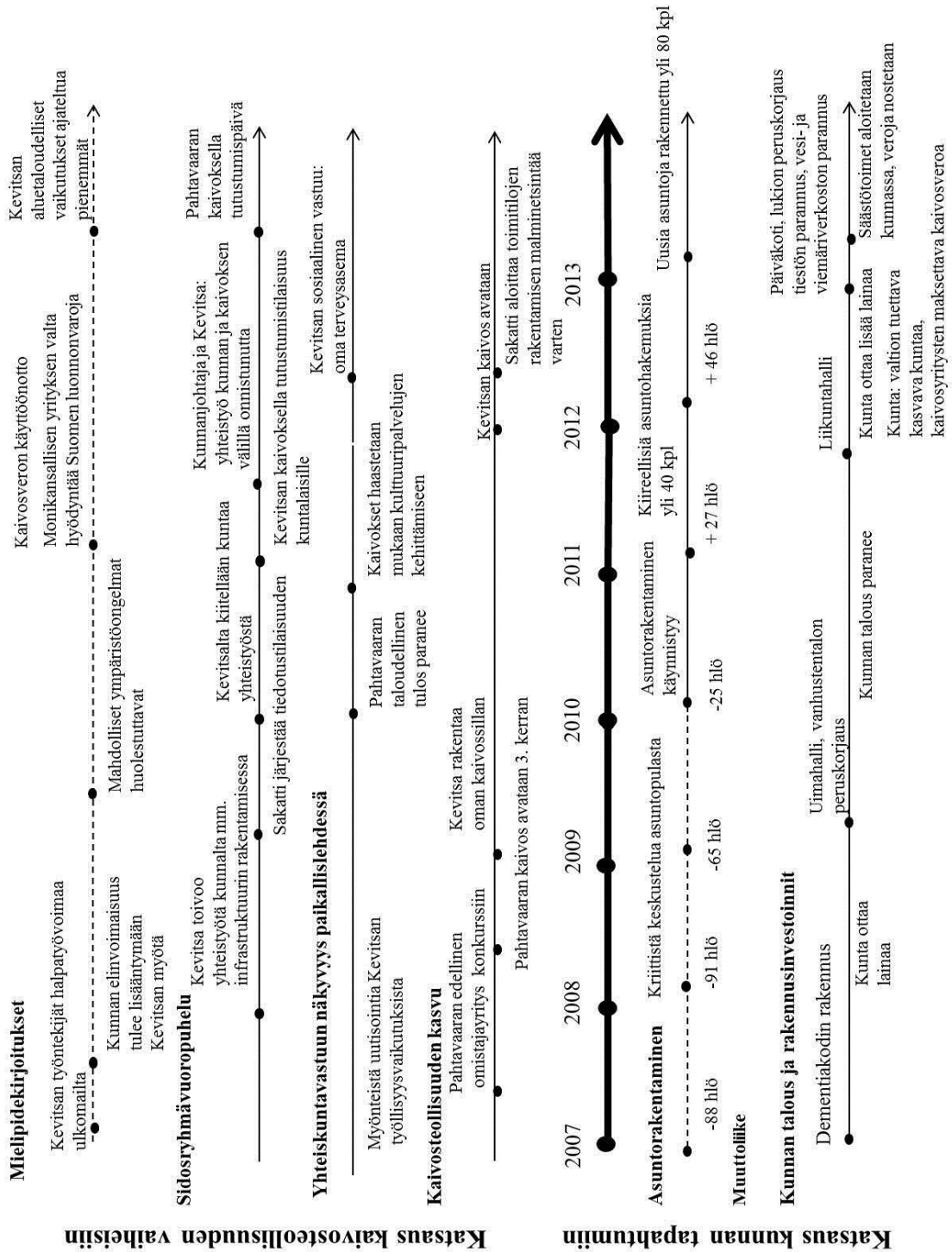
Vuodesta 2011 alkaen mielipidepalstalla kirjoitettiin myös yritysten mahdollisuudesta hyödyntää Suomen luonnonvaroja ilman, että valtio tai kunnat saavat toiminnasta kunnan korvausta. Suomen lainsäädäntöön haluttiin muutos, jotta kaivosyritykset maksaisivat louhimastaan luonnonvarasta kaivosveron. Yksi kirjoittaja oli sitä mieltä, että tällä rahalla kunnat voisivat myös palkata ympäristöasiantuntijoita kuntaan töihin,

jolloin ympäristöasioihin liittyvät päätökset olisivat asiantuntijoiden käsissä, eikä ainoastaan poliitikkojen päätettävissä (Sompio 16.5.2012). Vuonna 2013 epäilykset kasvoivat kaivostoiminnan tuoman hyödyn määrästä Sodankylän kunnalle (esim. Sompio 10.1.2013). Esimerkiksi yhden mielipidekirjoituksen mukaan Kevitsan aluetaloudelliset vaikutukset eivät ole niin suuret, mitä kunnassa oli arvioitu niiden olevan.

Kaivostoimintaa myös tuettiin muutamassa mielipidekirjoituksessa. Näissä kaivostoimintaa kannatettiin, sillä sen uskottiin vaikuttavan myönteisesti alueen talouteen sekä lisäävän kunnan elinvoimaisuutta (esim. Sompio 4.6.2007). Kaivostoiminnasta syntyvien tiehaittojen osalta haluttiin, että Lapin tiemäärärahoja saataisiin enemmän käyttöön teiden kunnostamiseksi (Sompio 14.11.2011). Vuonna 2013 kirjoitettiin, että kaivoshuuman vallassa kunnassa ehdotettiin hankkeita, joiden menoerät olisivat liian suuret kunnan talouteen nähden (Sompio 7.3.2013).

5.1.4 Yhteenveto media-analyysistä aikajanan muodossa

Kevitsan työllisyys- ja aluetaloudellisista vaikutuksista uutisoitiin jo vuonna 2007 alkaen niin mielipidekirjoituksina kuin esimerkiksi kaivoksen viestintänä paikallislehdessä (kuva 4). Kevitsan kaivos avattiin vuonna 2012. Samana vuonna kunta esitti valtiolle, että kasvavaa kuntaa tuettaisiin enemmän, sillä kunta oli tehnyt investointeja (esim. liikuntahalli) vuodesta 2011 alkaen erityisesti kuntaan muuttavien asukkaiden toivossa. Kunta esitti samalla ehdotuksen kaivosverosta. Mielipidekirjoituksissa kyseenalaistettiin jo vuodesta 2011 lähtien ulkomaalaisen yrityksen mahdollisuutta hyödyntää Suomen luonnonvaroja. Vuonna 2013 epäily kasvoi, etteivät Kevitsan aluetaloudelliset vaikutukset olekaan niin suuria, mitä niiden oli ajateltu olevan.

Kuva 4. Kaivosteollisuuden kasvu Sodankylässä ja kunnan kehitys, media-analyysin tulosten tulkinta (muuttoliike: Sodankylä 2014a).

5.2 Malminetsintä- ja kaivosyrittäjien sidosryhmähaastattelut

5.2.1 Kunnan rooli

Haastatteluiden mukaan kunta on edesauttanut kaivosteollisuuden syntyä ja kehittymistä kuntaan esimerkiksi lupa-asioita nopeuttamalla ja lisäämällä henkilöresursseja. Ennen Kevitsan kaivoksen rakentamista muun muassa käynnistettiin valmisteluhanke, jonka avulla pyrittiin poistamaan turhia esteitä kaivoksen avaamisen nopeuttamiseksi. Kunta on myös pyrkinyt parantamaan omaa imagoaan sekä kunnan palveluita, jotta kunta saisi kaivoksen työntekijät muuttamaan kuntaan ja näin ollen välttyisi pendelöinnin aiheuttamilta seurauksilta, esimerkiksi verotulojen menetyksiltä. Kunta on myös tehnyt muutamia investointeja juuri kaivosteollisuutta ja kuntaan mahdollisesti muuttavia kaivostyöntekijöitä ajatellen:

”No tietenkin me ollaan siinä sillä lailla tuettu, että kun kunnan ainoa tulonlähdehan tietenkin on tästä ne verotulot kaivoksesta, eli kiinteistövero rakennuksista ja yhteisövero, mikäli kaivos tuottaa yhtiövoittoa ja sitten tietenkin niitten työntekijöitten verotulot kunnalle, niin meidän ollaan sillä lailla tuettu tai että kaivoksista johtuen esim. näitä meidän vapaa-aikapalveluita ollaan huomattavasti parannettu. Ja sitten tietysti niin päiväkotit, sehän on ollut tällainen päivähoiton järjestäminen, niin sehän on kunnan velvollisuus, niin sitten tietenkin on jouduttu rakentamaan päiväkotit. --” (kunnan virkamies 1)

Yksi haastateltavista piti kunnan tukea tärkeänä ulkomaisten yritysten sopeuttamisessa suomalaiseen yhteiskuntaan:

”Kunta on itse asiassa auttanut aika paljon kaivosta siinä kulttuurisopeutuksessa, koska valitettavasti tuntuu, että nämä maailmanlaajuiset jätit tulevat aika paljon välinpitäisillä tiedoilla tai väärillä tiedoilla tänne, että tää näyttää kartalla yhtäkkiä aika ”remote arealta”, josta vedetään johtopäätöksiä, että osataanko täällä lukea ja muuta. Ja vaikka tieto tulee aika nopeasti, että asia ei ole näin, niin ei se tunne muutu yhtäkkiä. Että siinä suhteessa kun ne on toiminut Afrikassa, niin se näkemys, että kun ollaan täällä kasvukeskusten ulkopuolella, niin oletetaan että tää on aika alkeellista tää toiminta.” (Lapin Leader Ry:n edustaja)

Kunnan virkamiehet eivät kokeneet, että kunta olisi ottanut varsinaista riskiä kaivosteollisuuden vuoksi. Kunnassa on toteutettu muutamia perusparannuksia sekä

investoitu esimerkiksi liikuntahalliin. Investoinnit nähtiin tärkeinä ja niitä oli tehty harkiten, vaikka velkaa oli jouduttu ottamaan investointeja varten. Toisaalta yksi kunnan virkamiehistä lisäsi, että joitakin säästöjä oli myös saavutettu, kun palvelutarjonnan kannattavuutta oli ryhdytty pohtimaan kaivosteollisuuden vuoksi:

”-- kaivos täällä 20 vuotta on, niin uskallettu lähteä esim. vanhustenpalvelutaltoa saneeraamaan, saneerattiin tuota lukiota, sitten tosiaankin se liikuntahalli on sellainen, joka nyt ihan vaan tuli tämän kaivoksen takia, että kunnan viihtyvyys kasvaisi että aika pienet ne riskit on loppujen lopuksi ollut, mitä on otettu. Kunnallisen palvelutuotantoon satsattu ja sitten tietenkin tämä vielä, että muutenkin tämä kunnan palvelutuotanto olisi sujuvaa ja joustavaa ja tällä lailla, että se ei paljon maksa että paremminkin me ollaan saatu, kun alettu miettimään niitä palvelujen tehokkuutta, niin kustannuksia alas sitten.” (kunnan virkamies 1)

Matkailu-alan henkilö koki kunnan tuen kaivosteollisuudelle myönteiseksi. Kunta on hänen mukaansa neuvotellut ja laittanut perusasioita ja palveluja kuntoon. Myös muutamat muut haastateltavat kokivat, että kunnan tuki on ollut lähinnä kaavoitusta asuin- ja rakennuspaikoille. Lapin Leader Ry:n edustajan mukaan kunta ei ole ottanut riskejä kaivosteollisuuden vuoksi, päinvastoin kunta on ollut hyvin varovainen investoinneistaan. Syyksi hän pohti aikaisempaa alueen heikkoa taloudellista tilannetta, jolloin kunnan väkiluku väheni ja yritykset joutuivat lopettamaan toimintojaan. Kunta ei ole uskaltanut ottaa riskiä, vaikka alueen talous on lähtenyt parempaan suuntaan. Toisaalta tällä hetkellä haasteita kunnalle aiheuttaa kunnan kasvu ja siitä syntyneet kustannukset. Yksi haastateltavista piti hyvänä, että kunnan kasvu ei ole ollut voimakkaampaa. Haastateltava pohti, että maailmanlaajuinen taantuma on hillinnyt kaivosyritysten kiinnostusta aluetta kohtaan, joten kunnalla on ollut aikaa sopeutua kasvuun:

”-- Että tavallaan se riskinotto on ollut minimoitu ja tietysti siinä on resurssitkin syynä, että resurssija ei ole hirveästi, mutta tämä oli sikäli onnekasta Sodankylän kunnan kannalta että tuli tämä maailmanlaajuinen taantuma, koska muutenhan täällä olisi enemmän kaivosyhtiöitä aktiivisessa vaiheessa ja kunta olisi paljon pahemmissa ongelmassa. Nyt sopivasti yks kaivosyhtiö ehti aloittaa projektin, ehti käynnistää kaivoksen, nyt tuli tällainen rauhallinen vaihe, mineraalien hinnat ovat tulleet alaspäin ja monet projektit ovat jäädytetty ja työnnetty eteenpäin ja se on antanut hengähdysaikaa, että pystytään analysoimaan että mitä on

tapahtunut ja mitä on tehty väärin ja samalla sopeutumaan tähän niin kuin nyt jo tapahtuneeseen kasvuun.” (Lapin Leader Ry:n edustaja)

Kunnan koettiin tukevan kaivosteollisuutta myös vuokratilojen rakentamisella. Asuntorakentaminen nousi haastatteluissa kuitenkin esiin riskinoton näkökulmasta. Toisaalta koettiin, että uuden asuntokannan rakentamisessa oli oma riskinsä, mutta toisaalta taas joidenkin haastateltavien mielestä asuntorakentaminen oli ollut hyvin varovaista. Haastateltavien mielestä kaikessa palveluntuotannossa ja sen rakentamisessa on omat riskinsä, sillä ei tiedetä, kuinka pitkäaikaista toimintaa kaivosteollisuus Sodankylässä todellisuudessa on.

Yhden kunnan virkamieshaastattelun mukaan kunta on tehnyt esityksiä valtiolle, jotta valtio tukisi kuntia kasvupaineissa. Kunnan virkamiehen mielestä riskit esimerkiksi palveluntuotannossa eivät ole olleet suuret, mutta investointeja on kuitenkin tehty lainarahalla:

”Mehän ollaan aika aktiivisesti sitä yritetty tuoda tonne valtiovaltaan esille, että niin kuin sanoin, vaikka me ei hirveätä riskiä olla otettukaan palvelujen kehittämisessä, niin kuitenkin me ollaan jouduttu velkarahalla rakentamaan näitä päiväkotia, liikuntahalleja ja näitä. Että meille se hyötykin sitten tulisi. Että saataisiin jonkun euron myös sieltä kautta sitten.” (kunnan virkamies 1)

Kunnan tueksi muille alueen elinkeinoille koettiin olevan erilaiset hankeprojektit esimerkiksi matkailun kasvattamiseksi, tuki peruspalveluiden tuottamiseen sekä esimerkiksi neuvontapalvelut. Yksi kunnan virkamiehistä kertoi, että kunnassa on vireillä projektin käynnistäminen, jossa toimitiloja vailla olevalle yritykselle pyritäisiin rakentamaan tai hankkimaan toimitilat. Hän lisäsi, että kaavoitus ja peruspalvelut ovat myös tärkeitä muiden elinkeinojen tukemiseksi:

”-- tietenkin sitten se kaavoitus, sehän on yks väline tietenkin. Se [kunta] vähintään tekee, että se kaavoittaa tontteja ja laittaa tiet, kunnallistekniikat ja sitten sillä on käyttökelpoisia tontteja myytävänä tai vuokrattavana, että sillä tavoinhan se auttaa.” (kunnan virkamies 4)

Poroelinkeinon edustajan mielestä hänen elinkeinonsa ei ole saanut tukea kunnalta, mutta esimerkiksi kalastusta on tuettu kalasataman rakentamisella.

5.2.2 Kaivosteollisuuden kasvu kunnassa

Uuden sykkeen ja innostuksen löytyminen Sodankylässä koettiin olevan kaivosteollisuuden käynnistämää ja sen koettiin heijastuvan myös muihin alueen elinkeinoihin ja yrittäjyyteen.

”-- Et tule tavallaan toivoa, että nuori väestö voi jäädä tänne ja voi kouluttautua ja on töitä nähtävissä, että se henkisen niin kuin tämmöisen valon näkeminen, se on ehkä tärkein. Koska sehän sitten heijastuu kaikkeen muuhunkin aktiivisuuteen, että sitten uskotaan, että ok minähän voin pyörittää kioskia ja mie voin panna parturin pystyyn ja eihän se tarkoita pelkästään, että markkinat olisi muuttunut, mutta se usko tulevaisuuteen on muuttunut.” (Lapin Leader Ry:n edustaja)

Kaivostoiminnan myönteisiä vaikutuksia alueen elinkeinoihin nähtiin olevan erityisesti kaupan alan vilkastuminen. Esimerkiksi matkailualan edustaja sanoi, että pieneksi paikkakunnaksi kauppojen valikoima on runsas ja palvelut ovat laadukkaat. Kunnan virkamies kertoi, että kaivostoiminta on vilkastuttanut alueen taloudellista toimintaa kokonaisuudessaan. Vuonna 2012 avatun Kevitsan kaivoksen vaikutukset alkoivat näkyä vuoden 2013 aikana:

”-- sehän [kaivostoiminta] tuo sitä ostovoimaa sitten tänne kylään, että kyllähän se sillä tavoin vaikuttaa kaikkiin meidän yrityksiin. Ja voisiko sanoa, että vasta viime syksynä oikeastaan alkoi nämä muut välilliset vaikutukset vaikuttaa, että kauan täällä toimivat palvelualan yritykset laajensivat ja ottivat lisää työntekijöitä ja tyhjät liikeilat keskustasta alkaa olla vuokrattu, että kaikki tämmöinen taloudellinen aktiivisuus on kasvanut sitten.” (kunnan virkamies 1)

Matkailualan edustaja koki erityisesti, että kaivoksen rakennusvaihe lisäsi heidän asiakasmääriään. Myös toinen matkailualan edustaja näki kaivostoiminnan myönteisesti oman elinkeinon kannalta:

”-- kyllä ainakin niin kuin meidän yritystoiminnan näkökulmasta tämä on aika merkittäväkin lisä on ollut, nämä kaivosalan ihmiset, jotka käyttää meidän palveluja.” (matkailualan edustaja 2)

Toinen matkailualan edustajista kuitenkin muistutti, että vaikka kaivoksen rakennusvaihe on myös työllistänyt esimerkiksi rakennusurakoitsijoita, sähkö- ja LVI-

puolen ihmisiä ja lisännyt matkailuyrityksen asiakasmääriä, rakennusvaiheet ovat kuitenkin lyhyen ajan kestäviä kausia. Työllisyysvaikutukset eivät välttämättä ole samat kaivoksen ylösajovaiheen jälkeen. Yksi kunnan virkamiehistä mietti, että esimerkiksi konepajoja voisi Sodankylään muodostua enemmänkin.

Kielteisiä vaikutuksia kaivostoiminnalla voi olla poroelinkeinoon. Poroelinkeinoon edustaja kertoi, että kaivostoiminta saattaa vallata laidunalueita käyttöönsä sekä muodostaa kulunestymisiä. Kuitenkin haastateltavan mielestä kaivostoiminnan vaikutukset porotalouteen ovat vielä vähäisiä Sodankylässä. Peruselinkeinoihin, kuten maa- ja metsätalouteen, kaivostoiminnalla on saman haastateltavan mielestä kielteisiä vaikutuksia. Haastattelussa ei kuitenkaan tullut esiin, minkälaisia haittoja poroelinkeinoon edustaja tarkoitti.

Kunnassa suurimpina muutoksina kaivostoiminnan syntymisen jälkeen koettiin olevan positiivinen väestönmuutos, työpaikkojen syntyminen sekä investointien kasvu. Ilmapiirin muuttuminen myönteiseksi koettiin tärkeäksi muutokseksi taloudellisesti huonojen aikojen jälkeen:

”-- mie sanon vielä, että se ilmapiiri on kuitenkin se, että ihmiset uskoo vähän niin kuin enempi Sodankylän tulevaisuuteen, niin se on se positiivisin.” (kunnan virkamies 3)

Kaivannaisyhtiöitä pidettiin myös sponsoreina, yhteistyökumppaneina sekä isoina toimijoina, joiden avulla kuntaan on saatu esimerkiksi palveluja, jotka ovat lähinnä Kevitsan kaivoksen myötä välillisesti syntyneitä palveluja. Matkailualan edustaja koki suurimpana muutoksena taloudellisen tilanteen muutoksen ja pohti kaivostoimintaa suhteessa matkailuun:

”-- ilman sitä kaivostoimintaa niin en mä näe kovinkaan valoisaan yhtään pohjoisen kunnan tilannetta, koska kuitenkin taas matkailuala, vaikkakin se on omalla tavallaan kasvava ja vahva ja vahvistuva, mutta se on kuitenkin tällä hetkellä hyvin voimakkaasti sesonkiluonteinen, että tämä työllisyysvaikutus, mikä kaivoksista on syntynyt, niin se on nimenomaan sitten ympärivuotista.” (matkailualan edustaja 1)

Myös poroelinkeinoon edustaja koki kaivostoiminnan vilkastuttaneen Sodankylää:

"Mutta oisko toi vielä kuoleempi kylä, jos tota [kaivosta] ei olisi ja olisikin varmasti. Näkyyhän tuolla olevan niitä tyhjiä liiketilojakin, mutta kuinka paljon niitä olisi jos ei tuota kaivosta olisi -." (poroelinkeinon edustaja)

Muutamassa haastattelussa nousi esiin kaivosteollisuuden aiheuttama liikenteen kasvu pääteillä ja liikenteestä aiheutuvat meluhaitat. Muutaman haastateltavan mielestä asuinympäristö oli muuttunut monikulttuuriseksi ja kansainväliseksi ympäristöksi ainakin kaivoksen rakentamis- ja ylösajovaiheessa, jolloin kaivoksessa työskentelee paljon myös ulkomaalaisia:

"Sit se näkyy myös tietenkin kun itsellä on lapsia niin koulumaailmassahan se näkyy, että tämmöistä pientä kansainvälistymistä on alkanut tapahtumaan sielläkin. Kulttuurivaihtoa, uusia ihmisiä maailmalta muuttanut Sodankylään ja tavallaan semmoinen Sodankyläläisyys saapi vähän lisäväriä." (matkailualan edustaja 1)

Asuinympäristön muutoksiin ajateltiin kuuluvan myös asuntorakentamisen lisääntyminen. Yksi haastateltava lisäsi, että asuinympäristö on lähellä kaivosalueita muuttunut radikaalisti maiseman muutoksen myötä.

Haastatteluissa havaittiin ristiriitaa haastateltavien välillä siitä, kuinka paljon malminetsintäyritysten ja kaivosyritysten tulisi osallistua kunnassa tehtäviin investointihankkeisiin ja kunnan kehitykseen. Toisaalta koettiin, että yritykset ovat osallistuneet merkittävästi esimerkiksi kulttuuritapahtumien sponsorointiin, kuten Luosto Classicin ja Sodankylän elokuvajuhlien tukemiseen sekä esimerkiksi liikuntahallin rakentamiseen hankkimalla hallille joitakin laitteita. Yhdessä kunnan virkamiehelle tehdyssä haastattelussa kävi ilmi, että yhtiöt ovat myös aktiivisesti mukana Sodankylän muiden, lähinnä kaivosteollisuutta tukevien elinkeinojen kehittämisessä. Kunnan virkamieshaastatteluiden välillä oli jonkin verran eroja mielipiteissä kaivannaisyrittysten osallistumisesta kunnan kehitykseen. Muutamat virkamiehistä näkivät osallistumisen myönteisesti, mutta muutamat olivat selvästi tyytymättömiä yritysten rooliin kunnan kehittämisessä.

Matkailualalla toimiva henkilö koki malminetsintä- ja kaivosyritysten osallistumisen kunnan kehittämiseen myönteisesti. Erityisesti hän koki, että FQM Kevitsa Mining Oy oli ollut aktiivisesti ja oma-aloitteisesti mukana:

”Mun mielestä ihan positiivisesti ja varmaan voi olla semmoinen asia, että onko niitä osattu vielä riittävästi edes kysyä mukaan ja neuvotella niitten tahojen kanssa. Itse olen ainakin positiivisesti pannut sen merkille, että varmaan osassa tapauksia ollut kyse myös siitä, että kaivosyhtiö on saattanut hyvinkin itse nähdä sen tärkeäksi, että heidän täytyy olla jossakin, ja he ovat itse ehdottaneet jopa asioita eteenpäin. Tiedän tämmöisiäkin mitä on ollut eri yhteyksissä mukana.” (matkailualan edustaja 1)

Kuitenkin kaivosyritykset voisivat osallistua hänen mielestään enemmänkin kunnan kehitykseen, mutta kuitenkin oikeilla painoarvoilla:

”Mun mielestä siis niin pitkälle kun se on mahdollista ja niin kauan kunnes se on yleensä yritystoiminnassa tämä yhteistyö kunnan kanssa, niin totta kai sehän on luontevaa, mutta mielestäni se pitää olla sillä tasolla, että ei se sen kohtuuttomampaa voi olla myöskään sille kaivosyritykselle, kun kelle muullekaan yritykselle.” (matkailualan edustaja 1)

Asuntorakentaminen ja asuntojen puute on herättänyt keskustelua Sodankylässä. Haastatteluissa tuli esiin, että FQM Kevitsa Mining Oy:llä on asuntotukiohjelma, jossa yhtiö maksaa bonuksen Sodankylästä oman asunnon hankkivalle tai rakentavalle työntekijälleen. Myös malminetsintää tekevä AA Sakatti Mining Oy on keskustellut kunnan kanssa asuntojen rakennuttamisesta, mutta hanke ei ole toistaiseksi edennyt.

Haastatteluissa kysyttiin kunnan virkamiehiltä sekä Lapin Leader Ry:n edustajalta, onko Sodankylän kunnassa pohdittu, mitkä ovat kaivannaisyhtiöiden yhteiskuntavastuun osat alueita. Asuntorakentaminen, ympäristönsuojelu, työsuojelu sekä infrastruktuurin rakentaminen nähtiin kuuluvan kaivannaisyritysten vastuulle. Toisaalta muutamassa haastattelussa tuotiin esiin kehitysmaissa toimivien sekä Suomessa toimivien yhteiskuntavastuuperiaatteiden erilaisuus. Esimerkiksi yksi kunnan virkamies pohti, että eriarvoistaisiko kaivosyrityksen tarjoama yksityinen päiväkotikiinnitys kunnan asukkaita. Toinen kunnan virkamies pohti yhteiskuntien eroavaisuuksia ja toi esiin asioita, joita kaivosyritykset ovat tehneet Sodankylässä yhteiskuntavastuuseen liittyen:

”-- tästä on aika paljon keskusteltu näitten kaivosyhtiöiden kanssa, että täällä se yhteiskuntavastuu on heillä vähän erilainen kuin jossain Etelä-Afrikassa tai jossain muualla, jossa heidän pitää niin kuin rakentaa kaikki, koulut, päivähoitot, infra, kaikki. Että se on se yhteiskuntavastuu niin kuin erilainen, mutta sitten sen vuoksihan he [kaivannaisyritykset] on sitten osallistuneet juuri täällä, että he antaa tukea paikallisyhteisön kehittämiseen, ja kyllä tietenkin sitä sellaista sosiaalista vastuuta niin kuin yleensäkin siinä että on niin kuin mukana

siinä kunnan toiminnassa ja ihmisten kanssa tekemisissä, että kyllä he sitä korostaa, mutta tosiaan se on vähän erilainen se vastuu.” (kunnan virkamies 1)

Toisaalta kunnalla on AA Sakatti Mining Oy:n kanssa suunnitteilla projekti, jossa sekä kunnan että yrityksen intressejä pyritään ajamaan yhteistyössä:

”Nyt sitten tämä Anglo American tää Sakatin esiintymästä tehään, meillä on valmisteilla tällainen, kun heillä kestää ainakin kymmenen vuotta se malminetsintä, että ollaan tekemässä tällaista ohjelmaa, että puolin ja toisin, niin miten voidaan auttaa niin kuin toisiamme näissä asioissa.” (kunnan virkamies 1)

Yksi kunnan virkamiehistä koki, että kaivosyritysten tulisi osallistua erityisesti sellaisten palveluiden tuottamiseen ja rakentamiseen, joita kaivoksen työntekijät käyttävät. Erityisen tärkeänä hän koki, että kaivosyritykset keskittyisivät aiheuttamiensa haittojen lieventämiseen, eikä niinkään yleisiin esimerkiksi sponsorointihankkeisiin:

”Se minusta se tärkeämpi on, että kaikki se mitä se aiheuttaa haittaa, niin niiden estämiseen ja lieventämiseen pitäisi keskittyä, eli kaikki tienrakentamiset, tiehen liittyvät asiat, kevyen liikenteen väylät ja melutorjunnat ja tämän tyylisiin. Eli niille, joille tästä vahinkoa aiheutuu, niin niille se pitäisi korvata ja pyrkiä estämään, ja ei niinkään paljon yleisesti niille, joille se ei mitään vahinkoa aiheuta. -- Se olisi minusta oikeudenmukaisinta, jos vaan ne rahat käyttäisi yleiseen mielipiteen muokkaamiseen, niin se ei ole minusta oikein se.” (kunnan virkamies 4)

Yksi kunnan virkamiehistä oli pettynyt kaivosyritysten osallisuuteen kunnan kehityksessä, mutta toisaalta hän koki, että valtio tai kunta ei ollut sitä myöskään vaatinut. Toisaalta taas kaivoksen työllistävä vaikutus saatetaan myös kokea, että se riittää kaivosten panokseksi alueen kehityksessä:

”-- niin kyllä he [First Quantum Minerals Ltd. ja Anglo American Plc] ovat kyllä muualla maailmassa tehneet, toisin sanoen Suomi ei ole vaatinut mitään, kunta ei ole vaatinut, eikä Suomi ole vaatinut, niin ei meillä hyvää hyvyttään näköjään tulla tarjoamaan mitään, että tietysti kun meillä oli se työllisyystilanne oli työttömyys korkea silloin ennen Kevitsaa, meillä väkiluku väheni, veronmaksajat väheni, palvelutaso uhkasi rappeutua ja näin pois päin, niin tietysti he on ajatelleet, että kun he työllistää, niin se on sitten se.” (kunnan virkamies 3)

Keskustelusta yritysten osallistumisesta investoinneilla kunnan kehittämiseen, yksi kunnan virkamies huomautti, että suomalaisessa yhteiskunnassa on kuitenkin erilainen

rahoituspohja kuin kehitysmaissa. Varat infrastruktuuriin ja esimerkiksi sairaaloihin tulevat valtiolta, eikä yksityisiltä rahoittajilta. Kuitenkin FQM Kevitsa Mining Oy on rakennuttanut itselleen tien ja sähköverkoston. Toinen kunnan virkamies muistutti, että Kevitsan kaivoksella on ollut käynnissä kaivoksen rakentamis- ja ylösajovaihe, jolloin voidaan toisaalta olettaa, että kaivoksen huomio keskittyy toiminnan käynnistämiseen, jolloin vähemmälle huomiolle jäävät kunnan asiat. Virkamies kuitenkin näki, että parempaan suuntaan ollaan menossa osallistumisen osalta.

Muutamit haastateltavat kokivat että osallistumisen velvoittamiseksi tulisi olla lakisääteinen velvoite, esimerkiksi kaivosvero tai muu kaivosmaksu. Kaivosmaksu kerättäisiin kunnalle, jolloin kunta voisi päättää, mihin rahat käytetään. Lapin Leader Ry:n edustajan mielestä osallistuminen voidaan kokea ylimääräisenä rasitteena kaivosyhtiölle, varsinkin jos kaivoksella menee taloudellisesti huonosti. Toisaalta myös kunta voisi kokea joutuvansa anelemaan, jos se vaatisi kaivosyhtiön osallistumaan kunnan kehittämiseen enemmän.

5.2.3 Malminetsintäyritysten viestintä ja vuoropuhelu

Malminetsintäyritysten viestinnän muotoja asukasnäkökulmasta ovat olleet tiedotustilaisuudet ja media. Toisaalta viestintä nähtiin riittävänä, mutta muutamit haastateltavat kaipasivat kuitenkin lisää tietoa toiminnasta:

”Ne kanavat ovat tietysti tällä hetkellä lehdet, internetistä tietysti jotain löytyy. Kyllä siinä vähän tuntuu, jos yksityishenkilönä ajattelee, niin ei varmasti tarpeeksi tietoa tule.”
(Metsähallituksen edustaja 1)

Tiedotustilaisuuksien lisäksi kylissä, joissa malminetsintää tehdään, on perustettu seurantaryhmä. Seurantaryhmän tarkoituksena on kokoontua Sakatti Mining Oy:n kanssa keskustelemaan malminetsintätoiminnasta. Tapaamisia järjestetään useammin kuin yleisiä tiedotustilaisuuksia.

Haastateltavien joukossa olleet yksityiset maanomistajat olivat sitä mieltä, että malminetsintäyritykset ovat informoineet heitä riittävästi ja vuoropuhelu on sujunut ongelmitta. Malminetsintäyritykset ovat ottaneet maanomistajiin yhteyttä henkilökohtaisesti.

”Kyllä ne minun mielestä on aika hyvin informoineet ja vuorovaikutus on hyvää ollut, ei tässä ongelmia ole vielä ollut tässä etsintävaiheessa --”. (kunnan virkamies 4)

Toinen yksityisistä maanomistajista piti myös tärkeänä kansalaisvelvollisuutena selvittää itse asioita esimerkiksi Internetin kautta. Samassa haastattelussa kävi ilmi, että tiedonhaku ei välttämättä täysin onnistu vain suomeksi, sillä joidenkin yritysten tiedot ovat englanniksi. Haastateltava pohti, että Sodankylässä toimiakseen yrityksen olisi hyvä viestiä suomeksi yleisen avoimuuden ja tiedon välittämisen edesauttamiseksi.

Toisen matkailualan edustajan mielestä asukkaiden informointi oli hyvää ja riittävää, eikä hän nähnyt siinä moitittavaa. Tiedotustilaisuuksissa viestintä oli hänen mukaansa ollut myös vuorovaikutteista. Poroelinkeinin edustaja kertoi, että malminetsintäyritykset lähettävät kirjeitä, sähköpostia ja välillä soittavat malminetsintään liittyvistä seikoista. Sakatti Mining Oy oli juuri pitänyt palaverin poroelinkeinin edustajille. Haastateltava koki saavansa riittävästi tietoa malminetsintäyritysten toiminnasta. Keskustelua on käyty suomeksi.

Haastateltavien mielestä malminetsintäyritysten viestintä on parantunut viime vuosien aikana paikallisten olosuhteiden vuoksi:

”Tekee hommansa eikä ne välitä siitä informoida ympäristöä ja ehkä voi muualla toimia, mutta täällä tietty kun ihmiset on kuitenkin elänyt tämän luonnon kanssa ja siellä on metsästäjiä, marjastajia ja sitten on poromiehiä, ne sen enempää vakoilematta niin nehän näkee, että mitä siellä tapahtuu ja minkälaista jälkeä siellä on, niin se tulee tietoisuuteen. Ja mitä vähemmän nää yhtiöt on kertonut, sitä enemmän tulee epäilyksiä, koska totta kai siinä tulee ajatus että jos sitä [malminetsinnästä] ei informoida niin ne yrittää peitellä jotain. Ja kyllähän se aika nopeesti on tullut niin kuin näittenkin tietoisuuteen että niistä kannattaa informoida. Että ollaan tavallaan niin kuin yritetty mennä mahdollisimman tehokkaasti ja nopeasti eteenpäin niitten projektien kanssa ja silloin tää unohtuu helposti, että ehkä sitä kannattaisi tiedottaa ympäristöä.” (Lapin Leader Ry:n edustaja)

Kunnan kanssa malminetsintäyritykset käyvät tiivistä vuoropuhelua. Kielteisiä kokemuksia malminetsintäyrityksistä viestinnän osalta sai Viiankiaavan Natura-alueella toiminut Sakatti Mining Oy:

”-- se on siellä Natura-alueella toiminut, niin siinä olisi kaivattu enempi tuota vuoropuhelua ja nimenomaan kyllä meitä kuntaa pidettiin ajan tasalla, mutta mehän ei tiedoteta kaivosten

puolesta. Vaan niiden olisi itse pitänyt olla huomattavasti aktiivisempia ja tulla esille ja vastata ihmisten kysymyksiin sitten näissä asioissa.” (kunnan virkamies 1)

Toinen Metsähallituksen edustaja huomautti, että Sodankylässä samat yritykset harjoittavat sekä malminetsintää että kaivostoimintaa. Metsähallituksen edustajan mielestä viestintä ja vuoropuhelu on sujunut malminetsintäyritysten kanssa erittäin hyvin. Yhteydenpito Metsähallituksen ja malminetsintäyritysten kanssa on ympärivuotista, liittyen esimerkiksi tiestön käyttökyselyihin, mahdollisiin luonnonsuojelukohteisiin alueilla ja korvausasioihin.

”-- Tämä yhteydenpito malminetsintäyritysten kanssa, se on niin kuin jatkuvaa että niitten toimijoiden kanssa minä olen kyllä, ellei nyt sanota ihan päivittäin niin ihan viikoittain olen yhteyksissä, kun niissä on hyvin monta tasoa siinä malminetsintäasiassa.--” (Metsähallituksen edustaja 2)

Sama haastateltava vielä lisäsi, että yritykset haluavat viestiä toiminnastaan, sillä se katsotaan nykypäivänä tärkeäksi toiminnan kannalta:

”-- nämä eri yritykset ovat ymmärtäneet nämä nykypäivän toimintatavat, että hyvin varhaisessa vaiheessa kun lähdetään edes malminetsintää tekemään tietyllä alueella, niin hehän järjestävät täällä Lapissa eri kylillä infotilaisuuksia ihan hyvin ja riittävästi. He haluavat kyllä keskustella paikallisten kanssa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa jo malminetsintäasioista --”. (Metsähallituksen edustaja 2)

5.2.4 Kaivosyritysten viestintä ja vuoropuhelu

Kaivokset ovat viestineet toiminnastaan tiedotustilaisuuksissa, mediassa ja kyläkokouksissa. Kevitsan kaivos on lisäksi järjestänyt tutustumispäiviä kaivokselle. Kaivosten vuoropuhelu nähtiin toteutuvan tiedotustilaisuuksissa, joissa asukkaat ovat saaneet esittää kysymyksiä kaivokselle. Toisaalta kunnan virkamiehen näkemyksen mukaan, kaivosten vuoropuhelu on ollut vuorovaikutteista vain kunnan virkamiesten kanssa, ei niinkään asukkaiden kanssa. Muutamassa haastattelussa huomautettiin, että kaivokset ovat pörssiyhtiöitä, mikä vaikuttaa yrityksen viestinnän määrään. Pörssitiedotteista saadaan kuitenkin tietää, miten kaivoksella menee taloudellisesti. Yksi kunnan virkamiehistä oli myös sitä mieltä, että tieto leviää Sodankylään kaivoksen työntekijöiden kautta. Kaivoksen viestintä koettiin avoimeksi. Lisäksi yksi kunnan

työntekijöistä on tehnyt töitä Kevitsan kaivoksen tiloissa muutaman päivän viikossa, joten kunnan virkamiesten keskuuteen on saatu tietoa myös sitä kautta. Muutamat haastateltavat olivat sitä mieltä, että jos kaivoksesta tai sen toiminnasta haluaa saada lisätietoa, niin siinä tapauksessa kaivos kyllä antaa lisätietoa. Asukkaan, yrittäjän tai muun tietoa etsivän henkilön tulee siinä tapauksessa ottaa vain yhteyttä kaivokselle.

”-- Ja tietystihän se on sellainen että tänä päivänä sitä tietoahan on saatavilla, jos sitä vain haluat. En minä ainakaan henkilökohtaisesti voi kyllä moittaa, että en olisi saanut sitä tietoa mitä minä haluan, että olen tosiaan parissa semmoisessa isommassa infotilaisuudessa käynyt ja siellä kaivoksen henkilöt ovat kertoneet, että missä mennään.” (matkailualan edustaja 2)

Kaivosyriyksen viestinnän nähtiin parantuneen muutaman vuoden takaisesta viestinnästä. Toisaalta kaivosten viestinnässä nähtiin myös moitittavaa. Tiedottamiseen haluttiin selkeyttä. Sen lisäksi kaivattiin lisää tavanomaisesta toiminnasta tiedottamista, joka voisi hälventää ennakkoluuloja kaivostoimintaa kohtaan:

”-- Meillä on tuolla kunnan ylläpitämällä nettisivuilla heidän mittauksia, mutta eihän ne ihmisille kerro mitään, jos siellä on jotain millimooleja tai jotakin. Enempi kaipais sitä, että ne suomentaisi, että mitä se tarkoittaa ja miten se vaikuttaa sitten tähän. Kyllä siinä edelleenkin kaipais vähän niin kuin enempi tiedottamista ulospäin siitä toiminnastakin, vaikka ettei pelkästään sitten, jos jotain negatiivista sattuu, että silloin vaan tullaan esille vaan että koko ajan myös niistä, että suunnitelmien mukaan edetään ja mitään dramaattista ei ole tapahtunut. Sekin olisi varmaan hyvä asia. Eli se antaa vähän väärän kuvan, että he joutuu aina silloin tulle ulos enempi, kun jotain sattuu siellä.” (kunnan virkamies 1)

Ympäristöongelmien osalta kaivattiin myös lisää viestintää. Esimerkiksi Pahtavaaran kaivoksen nähtiin viestineen vain vähän sattuneista ympäristöpäästöistään:

”-- tietenkin tämä epäily aina jää, aina kun tulee näitä pieniä ympäristöongelmia, että altaat vuotaa tai ne ovat liian pienet ja tulee päästöjä vesistöihin, niin niistä niissä nyt olisi enemmän kyllä tietenkin sitä informaatiota niistä asioista tulla. Ja varsinkin tästä Pahtavaarasta, siitä ei vaan kun lehdestä saa lukea ja muuten kuulla, että taas on altaat pettäneet, että kyllä näistä ympäristöongelmista, niistä olisi parempi että kaivosyhtiöt niistäkin informais enemmän ja suoraan levittäisi, että ei se tule jostakin pelkästään lehden kautta, joka on taas tullut jostain ympäristöviranomaisesta se tieto kiertotietä. Kyllä niistä jonkun verran parantamista niissä asioissa olisi.” (kunnan virkamies 4)

Matkailualan edustajan mielestä kaivosyritysten viestintä on ollut vaihtelevaa. Toisinaan viestintää voisi pitää esimerkillisenä, mutta tilanteissa, joissa esimerkiksi sosiaalisessa mediassa kaivostoiminnasta on syntynyt kielteistä keskustelua, kaivokset olisivat voineet oikealla viestinnällä selventää syntyneitä käsityksiä ja tilannetta. Kevitsan kaivosvierailut olivat hänen mukaansa erityisen hyvä esimerkki avoimesta toiminnasta. Kaivoksen avoimet päivät sekä kaivoksen pitämät infotilaisuudet saivat kiitosta myös toiselta matkailun edustajalta

”-- mutta hyviä ja loistavia esimerkkejä on esimerkiksi nämä Kevitsan vierailut, mitä on järjestetty sodankyläläisille, bussimatkoja tonne kaivosalueelle ja siellä on ollut erittäin hyvät ammattitaitoiset esittelijät. Mun mielestä se on paljon hälventänyt sellaisia ennakkoluuloja ja käsityksiä --”. (matkailualan edustaja 1)

Haastateltavien mielestä Talvivaaran ongelmien vuoksi syntynyt kaivoskriittinen ilmapiiri on lisännyt kaivosyritysten viestinnän tarvetta. Matkailualan edustajan mielestä jokaista kaivosprojektia ei välttämättä ajatella enää omanaan, vaan ne yleistetään Talvivaaran kaltaisiin tapauksiin. Vääriä mielikuvia kaivostoiminnasta selventäisi oikea ja riittävä viestintä paikallisesti tapahtuvasta kaivostoiminnasta.

Poroelinkeinin edustaja kertoi, että heillä on vuosittainen kokous FQM Kevitsa Mining Oy:n kanssa. Hänen mukaansa kokoukset ovat sujuneet hyvin. Paliskunnilla on myös vuosikorvaussopimus Kevitsan kanssa, jossa kaivos korvaa tietyn euromäärän paliskunnille poroelinkeinoon kohdistuneista kaivostoiminnan aiheuttamista vahingoista. Vuosikorvaus kuitenkin luultavasti neuvotellaan uudelleen, kun Kevitsan kaivos on saanut laajenemisluvan. Poroelinkeinin edustaja koki, että tämänhetkinen sopimus olisi voinut olla parempi.

Metsähallituksen edustaja on käynyt vuoropuhelua erityisesti Pahtavaaran kaivoksen kanssa tiiviisti vuosien varrella sen taloudellisten ongelmien vuoksi. Kevitsan kaivospiirin maat olivat jo aikaisemmin myyty kaivosyritykselle Metsähallitukselta, joten Kevitsa Mining Oy:n kanssa hän viestii oikeastaan vain malminetsintäasioiden vuoksi. Lisätietoa kaivoksista hän kertoi saavansa Lapin Kansa-lehdestä sekä Tukesin Internetsivuilta. Tietoa löytyy hänen mukaansa myös jonkin verran yritysten Internetsivuilta. Metsähallituksen edustaja oli tyytyväinen kaivosyritysten viestintään ja vuoropuheluun ja hänen mukaansa tietoa on riittävästi saatavilla:

”-- Että ainakin minä koen, että täytyy olla kyllä melko passiivinen ihminen että tuntee, ettei saisi tietoa. --” (Metsähallituksen edustaja 2)

5.2.5 Malminetsintä- ja kaivosyritysten vuoropuhelun tehostaminen sekä yhteenveto haastateltavien näkemyksistä kaivannaisyritysten viestinnästä

Muutamia parannusehdotuksia nousi haastatteluissa esiin malminetsintäyritysten ja kaivosyritysten viestinnän ja vuoropuhelun tehostamiseksi. Avointa ja jatkuvaa viestintää kaivattiin yrityksiltä lisää. Kunnan virkamiehen mukaan jatkuva viestintä hälventäisi ennakkoluuloja kaivostoimintaa kohtaan ja vähentäisi epäluuloista keskustelua kaivostoiminnasta:

”Kyllähän se, että säännöllisen ajan ihan tällöisiä avoimia yleisötilaisuuksia, missä kerrotaan, että mitä on tehty ja missä mennään ja kaikkia tämän tyyppistä, jolloin ihmiset voisi niitä kysymyksiä esittää sitten. Mitä se tarkoittaa, että hyvin mennee ja tämän tyyppiset asiat. Että aina niitä nousee, että joku tuolla lehtien palstoilla yleisönoastossa kirjoittaa jotain, niin se on ihan siitä, ettei asioista kerrota.” (kunnan virkamies 1)

Jatkuva tiedonsaanti kaivostoiminnasta voisi vähentää myös yhteentörmäyksiä eri toimijoiden välillä ja edelleen luoda kaivostoiminnasta asukkaille oikeanlaista kuvaa:

”-- Lappi on oikeastaan pyörinyt tällöisen luonnon varassa, että monelle kalastaminen, metsästäminen, marjastaminen on niin kuin hyvin lähellä, ehkä jokapäiväistä elämää, niin totta kai siihen tulee yhteentörmäyksiä ja niin kuin pelätään niitä [kaivosyrityksiä]. Tässä se tieto olisi tärkeätä, että tietoa olisi enemmän kun olisi tarvis, koska kyllä se helpottaa sitä pelkoa ja usein pelot tulee omasta mielikuvituksesta, että kuvitellaan.” (Lapin Leader Ry:n edustaja)

Matkailuelinkeinon edustajan mielestä kaivostoiminnasta tulisi levittää tietoa eri ikäryhmille. Hänen mielestään esimerkiksi koululuokkia voitaisiin viedä kaivokselle tutustumiskäynnille, jolloin nuorille muodostuisi käsitys kaivostoiminnasta. Samalla nuorille voitaisiin kertoa alueen tarjoamista työllisyysmahdollisuuksista esimerkiksi kaivosteollisuuden parissa. Kaivosyritysten viestintää voisi muutamien haastateltavien mielestä tehostaa myös sosiaalisen median avulla. Sosiaalisen median kautta tapahtuva viestintä loisi myös luottamusta yritysten toimintaan:

”Siinä suhteessa kyllähän kaivosyhtiöille tämmöisten modernien sosiaalisen median työkalujen käyttö olisi niin kuin järkevää. Se vaan sitoisi sieltä pari ihmistä sitten kokopäiväisesti olemaan, mutta sitä kauttahan tulisi luottamus siihen kaivosyhtiöön.” (Lapin Leader Ry:n edustaja)

Poroelinkeinon edustaja ei kokenut vuoropuhelussa olevan tehostamisen tarvetta. Haastateltavan mukaan malminetsintäyritys oli kehottanut ainakin poroelinkeinon edustajia vierailemaan malminetsintäyrityksen toimiston tiloissa tai soittamaan suoraan, jos jotain kysyttävää olisi. Haastateltava mainitsi, että asiat ovat sujuneet hyvin sekä Kevitsan kaivoksen että Sakatti Mining Oy:n kanssa.

Metsähallituksen edustajan mielestä malminetsintä- ja kaivosyritykset sekä muut alueen elinkeinoharjoittajat voivat toimia kunnan alueella ongelmitta, kunhan vuoropuhelua käydään eri toimijoiden kesken. Esimerkiksi malminetsintäyritykset käyvät vuoropuhelua matkailuyrittäjien kanssa, jolloin yhdessä voidaan sopia sellaiset ajat, jolloin malminetsintäyrityksen toiminta maastossa ei aiheuta ongelmia matkailuyrittäjälle. Malminetsintä ajoitetaan sellaisille viikoille, jolloin samalla alueella ei ole matkailijoita.

”-- kaikki ratkeaa, kun vähän malttaa ja viitsii keskustella sekä sopia, ja se paljon tasoittaa sitä suhtautumista tähän malminetsintään ja kaivostoimintaan. Ja kyllä minusta nämä yritykset, mitkä tällä ovat toimineet pitempään malminetsintäpuolella, niin kyllä he alkavat niin kuin entistä paremmin ymmärtämään tämän yhteistyön ja siinä on menty kovasti viimeisen viiden vuoden aikana hyvään suuntaan. --” (Metsähallituksen edustaja 2)

Yhteenvedona malminetsintäyritysten viestinnästä haastattelujen perusteella havaitaan, että malminetsintäyritysten viestintä koetaan pääosin riittävänä (taulukko 4). Haastateltavien näkemyksien mukaan malminetsintäyritysten viestintä on parantunut viime vuosien aikana. Kaivosyhtiöiltä toivottiin lisää jatkuvaa viestintää kaivostoiminnasta. Useassa haastattelussa esitettiin parannusehdotuksena avoimien tiedotustilaisuuksien lisääminen sekä sosiaalisen median hyödyntäminen viestinnän tukena.

Taulukko 4. Yhteenveto haastateltavien mielipiteistä malminetsintä- ja kaivosyritysten viestinnästä ja viestinnän tehostamisesta.

Haastateltava	Malminetsintä-yritysten viestintä	Kaivosyritysten viestintä	Mainitut viestinnän muodot	Parannusehdotus
Matkailualan edustaja 1	Riittävää	Riittävää	Tiedotustilaisuudet	
Matkailualan edustaja 2	Riittävää Asukkaalla vastuu ottaa asioista selvää myös omaaloitteisesti	Vaihtelevasti Kaivosvierailut esimerkillisiä	Media, Internet	Sosiaalinen media Viestintää kaikille ikäluokille
Metsähallituksen edustaja 1	Asukkaat eivät välttämättä saa tarpeeksi tietoa	Vajavaista	Media, Internet, tiedotustilaisuudet	Suullista tietoa enemmän
Metsähallituksen edustaja 2	Tiivistä yhteydenpitoa Metsähallituksen kanssa Ymmärretty, että asukkaita tulee informoida	Riittävää	Henkilökohtaisesti Lapin Kansa, Internet	
Yksityiset maanomistajat	Riittävää		Henkilökohtaisesti Tiedotustilaisuudet Malminetsinnän seurantaryhmä	
Poroelinkeinoon edustaja	Riittävää	Riittävää	Henkilökohtaisesti	
Kunnan virkamiehet	Malminetsinnästä Viiankiaavalla ei tiedotettu tarpeeksi asukkaita	Pörssiyrityksiä, asettaa rajoitteita viestintää	Kaivosten työntekijät Tiedotustilaisuudet	Avoimia yleisötilaisuuksia enemmän Jatkuvaa viestintää
Lapin Leader Ry:n edustaja	Viestintä kehittynyt viime vuosina	Viestintä kehittynyt viime vuosina	Tiedotustilaisuudet	Tiedotustilaisuuksia enemmän, Sosiaalinen media
Asukas	Riittävää	Riittävää	Tiedotustilaisuudet Media	

5.2.6 Kaivannaistoiminnan hyväksyttävyyys

Malminetsintäyrityksillä ja kaivosyrityksillä koettiin olevan asukkaiden ja paikallisten toimijoiden luottamus ja hyväksyntä eli sosiaalinen toimilupa. Sosiaalinen toimilupa oli haastateltavien mielestä saavutettu, sillä yritysten työllistävä vaikutus on Sodankylässä suuri. Malminetsinnästä ei haastateltavien mielestä ole ollut haittaa. Päinvastoin toiminta on työllistänyt ihmisiä. Malminetsintäyritykset käyttävät myös paikallisia palveluita, mikä tekee malminetsinnästä haluttuakin toimintaa:

”Minusta ne on aika hyviä ja ne myös työllistää paikallisia ihmisiä ja rahaa jättävät ja etsinnästä ne vahingot ovat kuitenkin, ne ovat siinä vaiheessa vähäisiä. Minä uskon että täälläpäin malminetsintä on ollut aika hyvin hyväksytyä toimintaa eli ei sitä vastaan ole protestoitu, koska ei se vielä tee haittaa --”. (kunnan virkamies 4)

Sodankylän kunnan taloudellinen aktiivisuus ja esimerkiksi väkiluvun nousu miellettiin myönteisenä asiana, joka on erityisesti kaivostoiminnan synnyttämää. Sillä nähtiin olevan vaikutusta kaivannaistoiminnan hyväksyttävyyteen:

”No kyllähän ne kaikki tunnustaa, että Sodankylä olisi, jos ei olisi esimerkiksi tätä Kevitsan kaivosta tullut, niin aika hiljainen paikka. Meillä olisi 1000 ihmistä vähemmän täällä nyt ja se on tuonut sitä taloudellista aktiivisuutta ja tällaisen dynaamisen vaikutelman tähän kuntaan sitten.” (kunnan virkamies 1)

Toisaalta yhden haastateltavan mielestä asukkaat eivät aina ymmärrä, että malminetsintä ei johda automaattisesti kaivoksen perustamiseen. Väärinkäsitys on aiheuttanut kritiikkiä malminetsintää kohtaan. Tietoisuus kaivostoiminnasta on välillä puutteellista, jolloin ei välttämättä ymmärretä, kuinka laajalla alueella kaivos vaikuttaa ja esimerkiksi mitkä vaikutukset siitä on omaan asuinympäristöön:

”-- ne mittasuhdeasiat unohtuu monella ihmisellä, että tietysti jossa se ensimmäistä kertaa tulee esiin niin kuin omalle kylälle joku kaivoshanke, tai mittavampi malminetsintäprojekti, niin siinä tahtoo sitten ihmisiltä unohtua se mittakaava. Herkästi ajatellaan, että nyt se koko Lappi käännetään nurin, ja kuitenkin on miljoonia hehtaareita täällä, ja jos toimitaan nyt muutamalla kymmenellä hehtaarilla saattaa olla sitä aktiivisempaa malminetsintää ja sitten ehkä viidellätoista tuhannella hehtaarilla on näitä kaivospiirin alueita --”. (Metsähallituksen edustaja 2)

Matkailuelinkeinon edustajan mukaan kunta on viestinyt kaivostoiminnasta suosiollisesti ja sitä kautta ihmisille on muodostunut myönteinen mielikuva kaivostoiminnasta. Poroelinkeinon edustajan mielestä hyväksyntä on sekä malminetsintäyrityksillä että kaivosyrityksillä. Syitä tähän hän koki olevan yhtiöiden maksamat korvaukset aiheutuneista vahingoista, tiedottaminen syväkairauksista sekä yleinen avoimuus.

Muutamissa haastatteluissa huomautettiin, että aina löytyy sekä kaivostoimintaa kannattavia ihmisiä että muutamia vastustajia. Toinen näkökulma nousi esiin yhdessä haastattelussa, jossa haastateltava pohti, että todellista toiminnan hyväksyttävyyttä kaivannaisyrietykset eivät ole saavuttaneet. Kevitsan kaivoksen pitkittyneestä lupaprosessista oli juuri uutisoitu, kun haastattelu tehtiin (keväällä 2014). Kaivoksen toimitusjohtaja oli ilmoittanut uutisessa, että ellei Kevitsa saa Tukesilta lupaa kaivoksen laajentamiseen, se joutuu irtisanomaan työntekijöitään. Haastateltava pohti, että Sodankylän asukkaat olisivat osoittamassa mieltä Tukesille luvan myöntämisen puolesta, jos kaivoksella olisi todellinen hyväksyttävyys toiminnalleen. Sama haastateltava pohti lisäksi, että kaivoksen työntekijät tukevat kaivostoimintaa, sillä kyse on heidän työpaikoistaan. Jotta myös muut tahot hyväksyisivät kaivosten toiminnan, tulisi kaivosten toimia entistä avoimemmin:

”--- seuraava vaihe on se, että se saisi tällöisen rahasta riippumattoman hyväksynnän ja se edellyttäisi sitä, että se kaivos integroituisi paremmin ja syvemmin tähän yhteiskuntaan. Tavallaan olisi avoin, kertoisi että heillä on ihan niin kuin puhtaat jauhot pussissa ja he tekevät töitä ja he pyrkivät omaan liiketoimintaa pyörittämään tässä ja sen jälkeen semmoiset tahot jotka eivät itse hyödy siitä rahallisesti sanovat ok, kyllähän toi on ihan ok, kyllä ne saavat toimia minusta se on ihan oikein että se saa toimia.” (Lapin Leader Ry:n edustaja)

Kaivostoiminnan hyväksyttävyys on kuitenkin joltain osin kyseenalaistettu, sillä keskustelua on noussut kaivosten todellisesta taloudellisesta hyödystä kuntaa ajatellen. Esille on tuotu vaihtoehtona kaivosvero, jota kaivosyritykset maksaisivat kunnalle, ja jolla katettaisiin kunnan palvelutarjonnasta koituneita kustannuksia:

”Ainoahan tämä nyt, mistä on se keskustelu mikä herättää kuntalaisissa, että se kuitenkin siitä kunnalle ja tälle paikkakunnalle, tietenkin se on se ostovoiman kasvu, mutta niin kuin tähän kunnallekin jää ne verot, kiinteistö-, yhteisö- ja kunnallisverotuotto, että on puhuttu

kaivosverosta että pitäisi niitten luonnonrikkauksien käyttöä jollain muullakin tavalla verottaa tai hyödyntää että siitä jäisi sitten vähän enempi. ” (kunnan virkamies 1)

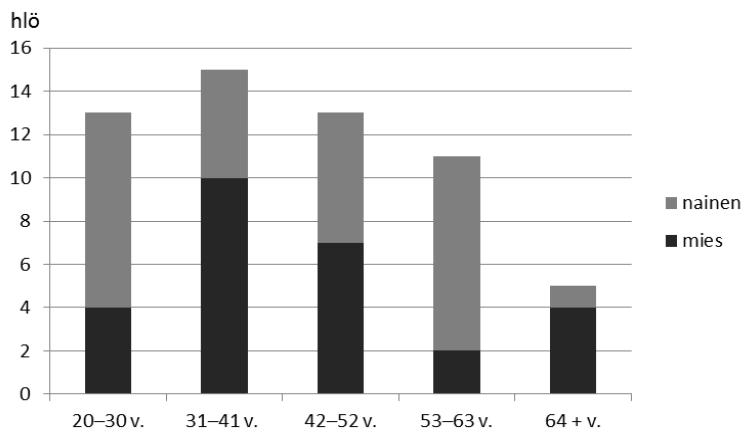
Metsähallituksen edustajan mielestä malminetsinnällä on jonkinlainen asukkailta saatu luottamus ja hyväksyntä toiminnalleen. Kuitenkin hänen mielestään malminetsintäyritysten tulisi ilmoittaa sattuneista vaurioista aukottomasti. Sosiaalisen toimiluvan ylläpitoon auttaisi myös ympäristön huomioonottaminen entistä paremmin:

”-- näissä kaivosyrityksissä, niissä nämä lupaehdot, että tarkasti mitä niissä määritellään, niiden puitteissa kyllä toimia pitäisi ja pidetään sellaiset turvarakenteet mitä pystytään tänä päivänä rakentamaan ja vähän ylikin sen, niin kyllä se, niillä sitä luottamusta varmasti kuntalaisten silmissä saataisiin nousemaan.” (Metsähallituksen edustaja 1)

5.3 Kuntakysely

5.3.1 Kuntakyselyyn vastanneiden taustatietoja

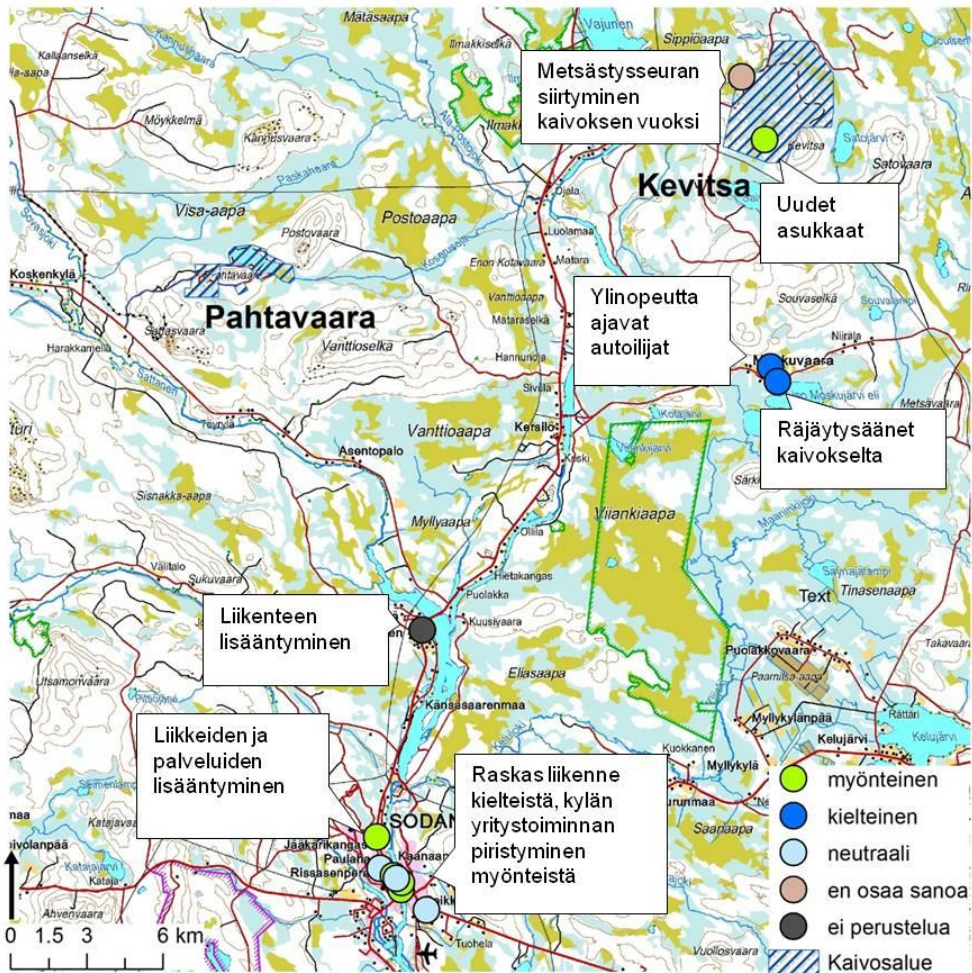
Kuntakyselyn kaivosaiheita koskeviin kysymyksiin vastasi yhteensä 59 henkilöä. Vastaajista oli miehiä 28 ja naisia 31 (kuva 5). Nuorin vastaaja oli vuonna 1994 syntynyt ja vanhin vastaaja vuonna 1945 syntynyt. Kaksi vastaajista jätti ilmoittamatta ikänsä, mutta taustatietojen perusteella he olivat molemmat eläkeläisiä.

Kuva 5. Kuntakyselyn kaivosaiheita käsitteleviin kysymyksiin vastanneiden henkilöiden ikä- ja sukupuolijakauma (n=57).

5.3.2 Alueelliset muutokset kaivostoiminnan kasvun myötä

Kysyttäessä, onko kaivostoiminta vaikuttanut vastaajien asuinympäristöön tai alueisiin, joita he käyttävät päivittäin, saatiin vastauksia yhteensä 50. Vastaaja sai vastata kysymykseen osoittamalla muuttuneen alueen kartalle paikannuspisteellä ja perustelemalla muutoksen sanallisesti sen jälkeen. Vaihtoehtona karttakysymykselle oli myös avoin kenttä, johon vastaaja sai kuvata kokemansa kaivostoiminnan aiheuttaman muutoksen. Kartalle vastaajia oli 11, mutta merkintöjä 13, sillä vastaaja sai merkitä kartalle useita paikannuspisteitä (kuva 6). Avoimeen kysymykseen vastasi 39 henkilöä. Vastaajien sukupuolijakauma kysymyspariin oli tasainen sillä vastaajista 25 oli naisia (50 %) ja 25 (50 %) oli miehiä.

Kuva 6. Vastaajien paikantamat alueet, joissa kaivostoiminnan koettiin synnyttäneen muutoksia sekä perustelu koetulle muutokselle (n=13) (pohjakartta: Maanmittauslaitos 2014).

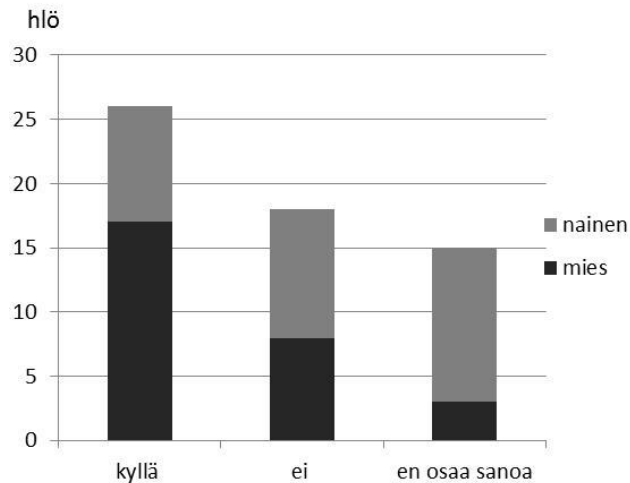
Kartalla näkyvien pisteiden lisäksi yksi piste merkittiin Vuotsoon, lähelle Sompion luonnonpuistoa (noin 90 km Sodankylän keskustasta pohjoiseen). Vastaaja merkitsi muutoksen kielteiseksi ja perusteluksi hän kuvasi malminetsinnän lisäävän porotalouden harjoittamisen epävarmuutta alueella.

Avoimen kysymyksen myönteiset vastaukset liittyivät karttavastausten tavoin Sodankylän palvelutarjonnan lisääntymiseen sekä kunnan elävöitymiseen. Muutamat henkilöt eivät kokeneet minkään muuttuneen Sodankylässä, mutta kuitenkin perustelivat vastauksensa myönteiseksi muutokseksi. Kuten kartalle vastauksensa merkinneet, avoimessa kentässä kielteisinä muutoksina koettiin niin ikään liikenteen ja raskaan rekkaliikenteen lisääntyminen sekä ylinopeutta ajavat autoilijat 4-tiellä. Kaivoksesta aiheutuva melu sekä maankäytön muutos lähellä kaivosta nähtiin kielteisesti. Lisäksi vesistöjen puhtaus huolestutti vastaajia. Pääosa vastaajista, jotka kokivat muutokset neutraaleina, eivät kokeneet kaivosteollisuuden kasvun vaikuttaneen asuinympäristöönsä. Muutamat neutraaleiksi luokitellut vastaukset liittyivät kohonneeseen vuokra-asuntojen hintatasoon sekä liikenteen lisääntymiseen.

Avoimen kysymyksen vastaajista 13 koki muutokset myönteisinä, kahdeksan kielteinä ja kymmenen neutraalina. Vastaajista viisi ei osannut sanoa mielipidettään ja kolme vastaajaa ei perustellut vastaustaan.

5.3.3 Malminetsintä- ja kaivosyrietysten toiminnan hyväksyttävyyys

Malminetsintäyrietysten hyväksyttävyydestä kysyttäessä vastaajia oli 59. Vastaajista 26 (44 %) koki malminetsintäyrietyksillä olevan asukkaiden hyväksyttävyyys toiminnalleen (kuva 7). Vastaajista 18 (31 %) mielsi, että malminetsintäyrietykset eivät olleet saavuttaneet hyväksyttävyyttä ja vastaajista 15 (25 %) eivät osanneet sanoa asiaan mielipidettä.

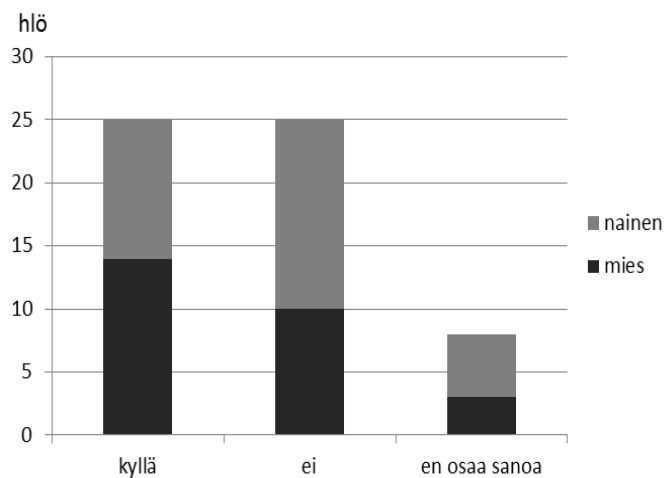
Kuva 7. Vastaajien mielipide malminetsintäyritysten hyväksyttävyydestä Sodankylässä (n=59).

Hyväksyttävyyks oli vastaajien mielestä saavutettu malminetsintäyritysten työllistävän ja taloudellisten vaikutusten vuoksi. Lisäksi vastaajat kokivat, että malminetsintäyritykset ovat toimineet pääosin ympäristöystävällisesti. Toisaalta monet vastaajat kokivat, ettei malminetsintäyrityksillä ollut hyväksyttävyyttä toiminnalleen, sillä malminetsintä koettiin luontoa saastuttavana toimintana. Muutamat olivat henkilökohtaisesti tätä mieltä sekä muutamat pitivät tätä yleisenä mielipiteenä Sodankylässä. Lapin luonnonarvojen säilyttäminen koettiin tärkeänä. Malminetsintä koettiin myös salaisena toimintana. Muutamat vastaajat kirjoittivat, että malminetsintää tapahtuisi maanomistajien mailla ilman lupaa, eivätkä malminetsintäyhtiöt olisi toimineet avoimesti. Vastauksissa mainittiin myös, että yhtiöt eivät ole osallistuneet kunnan kehitykseen esimerkiksi rahoittamalla kunnan tarjoamia palveluja.

Muutama henkilö oli vastannut, että malminetsintä on toisaalta hyväksyttyä toiminnan työllistävän vaikutuksen vuoksi. Kuitenkin osa kunnan asukkaista on huolissaan mahdollisista malminetsinnän aiheuttamista ympäristön muutoksista.

Kaivosyritysten toiminnan hyväksyttävyydestä kysyttäessä vastauksia kertyi 58. Vastaajista 25 (43 %) mielsi kaivosyritysten omaavan hyväksyttävyyden Sodankylässä, mutta myös 25 (43 %) vastaajaa koki, että kaivosyritykset eivät olleet saavuttaneet hyväksyttävyyttä Sodankylässä (kuva 8). Kahdeksan (14 %) vastaajaa eivät osanneet

sanoa asiaan mielipidettä. Vastaukset jakaantuivat melko tasaisesti miesten ja naisten kesken.

Kuva 8. Vastaajien mielipide kaivosyritysten hyväksyttävyydestä Sodankylässä (n=58).

Vastaajista, joiden mielestä kaivosyritykset ovat saavuttaneet hyväksyttävyyden toiminnalleen Sodankylässä, kuusi oli perustellut vastaustaan. Hyväksyttävyyttä oli vastaajien mielestä yksimielisesti saavutettu kaivosyritysten taloudellisen hyödyn sekä työllistävän vaikutusten vuoksi.

Hyväksyttävyyden kielteisiä vastauksia oli perusteltu monisanaisemmin kuin hyväksyttävyyttä puoltavia vastauksia. Kaivostoiminta nähtiin ympäristöä pilaavana toimialana. FQM Kevitsa Mining Oy:n saaman laajennusluvan vuoksi koettiin, että kaivoksen ympäristöhaitat tulevat olemaan entistä suuremmat. Laajennusluvan koettiin myös vähentävän kaivoksen kokonaistuotantoa. Vastauksista ilmeni, että Kevitsan kaivos on myös yrittänyt saada ympäristölupaehdotuksiin helpotuksia, mikä on luonut epäluottamusta FQM Kevitsa Mining Oy:tä kohtaan. Epäluottamusta koko kaivosalaa kohtaan on lisäksi synnyttänyt Talvivaaran ongelmat. Vastausten mukaan Pahtavaaran keväällä 2014 tekemä konkurssi on myös horjuttanut uskoa kaivosalaa ja alan jatkuvuutta kohtaan. Osa vastauksista liittyi kaivoksen vähäiseen osallistumiseen kunnan kehittämiseen. Vastauksissa tuli esiin, että ulkomaiset yritykset vievät luonnonrikkaukset ulkomaille, jolloin kuntaan ei jää kaivostoiminnasta tarpeeksi hyötyä. Kaivosyritykset eivät ole myöskään osallistuneet tarpeeksi kunnan palvelutarjonnan

ylläpitoon tai sen lisäämiseen. Yksi vastaaja oli sitä mieltä, että kaivostoiminta tuntuu etäiseltä, eivätkä kaivostoiminnan synnyttämät hyödyt näy tavalliselle ihmiselle. Vastauksissa ilmeni myös Kevitsan kaivoksen sisäisiä ongelmia, kuten puutteellinen työturvallisuus. Muutamien vastaajien mielestä kaivoksella on ollut monia läheltä piti - tilanteita, joista kaivoksen olisi pitänyt raportoida, mitä se ei ole kuitenkaan tehnyt.

Ne, jotka eivät osanneet ottaa kantaa asiaan pohtivat, että toisaalta hyväksyttävyyys on saavutettu kunnassa, vaikka aina löytyy kaivoksen vastustajia. Toinen vastaaja oli sitä mieltä, että kaivostoiminta on myönteistä työpaikkojen syntymisen vuoksi. Kuitenkin kunnalle syntyvät hyödyt kaivostoiminnasta tulisivat olla suuremmat.

6 KESKUSTELU

6.1 Kaivostoiminnan kasvun myötä syntyneet sosiaaliset ja alueelliset muutokset kunnassa

Kaivostoiminnan kasvun tuloksena syntyneistä muutoksista Sodankylän elävöityminen nähtiin yhtenä tärkeimpänä seurauksena. Elävöityminen koettiin erityisesti Sodankylän keskusta-alueella. Kaivostoiminta on lisännyt investointeja sekä työllisyyttä, hyödyttänyt palveluelinkeinoja sekä nostanut väkilukua kunnassa. Kielteiseksi koettuja kaivostoiminnan synnyttämiä muutoksia olivat liikenteen kasvu pääteillä, meluhaitat sekä mahdollisesti ympäristöön ja vesistöön aiheutuvat päästöt. Kielteiset muutokset koettiin Sodankylän keskusta-alueen ulkopuolella, erityisesti Kevitsan kaivoksen läheisyydessä sekä maanteilla. Haastattelujen mukaan myös malminetsinnästä on aiheutunut joitakin haittavaikutuksia luontoon, jotka koettiin kielteisinä.

Yksi kaivostoiminnan sosiaalisista vaikutuksista on ollut asuntopula ja asuntojen hintojen nousu. Hintojen nousu alueella voi vaikuttaa myös sellaisiin toimijoihin tai asukkaisiin, jotka eivät varsinaisesti hyödy kaivostoiminnasta (McMahon & Remy 2001). Kaivosten syrjäinen sijainti voi vaikuttaa sosiaalisten ja alueellisten vaikutusten voimakkuuteen. Aineiston, erityisesti haastattelujen, perusteella osa asukkaista mielsi kaivosten sijaitsevan etäällä ja jos toiminnasta ei synny ympäristöhaittoja, koettiin kaivosten olemassaolo lähes samantekevältä. Eräs haastateltava huomautti, että

kaivosteollisuuden synnyttämät sosiaaliset ja alueelliset vaikutukset voivat moninkertaistua, jos uusi kaivos perustetaan esimerkiksi Viiankiaavan luonnonsuojelualueen lähelle, sillä silloin kaivoksen sijainti olisi lähellä asutusta. Sosiaalisten vaikutusten koettuun laatuun voi vaikuttaa myös kunnan myönteinen suhtautuminen kaivosteollisuuden kasvuun.

Tutkimuksessa ilmeni paikallislehdessä kirjoitettuja välillä hyvinkin kärjistettyjä mielipiteitä kaivosyrityksestä (esim. Sompio 14.4.2007). Jos kaivosalaa tai mielipidekirjoitusten kirjoittajaa ei tunne, asukkaan on vaikea tietää, ovatko kirjoittajan väittämät tosia vai liioiteltuja. Kaivostoiminnan tuntemusta tulisikin lisätä kansalaisille (Eerola 2014a), sillä sen avulla kansalainen osaisi itse erottaa vallitsevien kaivoskeskustelujen näkökannat ja voisi arvioida paremmin esimerkiksi kansalaisaktivismia ja sen tarkoituksia. Esimerkiksi geologien asukkaille kertoman faktatiedon avulla malminetsintä ja kaivostoiminta voivat saada lisää tunnettavuutta (Eerola 2013).

6.2 Kaivannaisyriyten yhteiskuntavastuu sidosryhmävuoropuhelun osalta

Paikallislehdessä sidosryhmävuoropuheluun viittaavia uutisia oli vähän tutkimusjakson aikana. Varsinkin malminetsintäyritykset ovat viestineet niukasti lehdissä, vaikka esimerkiksi Eerolan (2013) mukaan malminetsinnän sidosryhmäsuhteita luotaessa olisi hyvä esittäytyä paikalliselle medialle, jotta yhtiö tulisi tutuksi paikkakunnalla. FQM Kevitsa Mining Oy:n viestinnästä löytyy enemmän viitteitä paikallislehdessä Lapland Goldminers Oy:öön tai Sakatti Mining Oy:öön verrattuna. Erityisesti kaivokselle syntyvistä työpaikoista FQM Kevitsa Mining Oy viesti tutkimusjakson alussa. Saattaa olla, että malminetsintäyritykset ja kaivokset viestivät vain vähän toiminnastaan lehden kautta tai ne käyttävät esimerkiksi toista seudulla luettua lehteä Lapin Kansaa toiminnasta viestimiseen. Kyseistä lehteä ei tässä tutkimuksessa otettu huomioon.

Haastattelujen perusteella toiset sidosryhmistä olivat sitä mieltä, että malminetsintäyritysten viestintä on ollut riittävää, mutta osa haastateltavista olisi kaivannut lisää tietoa yritysten toiminnasta. Malminetsintäyritysten viestinnän koettiin parantuneen muutaman viime vuoden aikana. Sakatti Mining Oy:n toimintaa kritisoitiin vähäisestä tiedottamisesta sen toimiessa Natura 2000 -alueella. Kaivosyhtiön

toimintatapoihin ei ole kuulunut viestiä malminetsinnän varhaisista vaiheista. Erään kunnan virkamiehen mielestä Sakatti Mining Oy:llä oli nyt suurempia ongelmia toiminnan hyväksyttävyyden kanssa, kuin avoimella viestinnällä olisi luultavasti muodostunut. Humphreysin (2000) mukaan on tärkeää luoda keskusteluyhteyksiä sidosryhmien kanssa sekä ennakoita sidosryhmien mahdollisia ennakkoluuloja kaivoksen toimintaa kohtaan, ennen kuin alueella muodostuu ongelmia paikallisten asukkaiden sekä kaivosyrityksen välillä.

Useassa haastattelussa ilmeni asenne, että malminetsintäyritykset toimivat toisaalla, ihmisten näköpiirin ulkopuolella. Kuitenkin haastattelujen mukaan yritykset olivat pitäneet riittävästi yhteyttä esimerkiksi maanomistajiin ja tiedottaneet toiminnasta. Vaikka muutamat haastateltavat olisivat kaivanneet lisää tietoa malminetsinnästä, ei malminetsintäyritysten sidosryhmävuoropuhelua kuitenkaan koettu kovin korostamisen arvoisena asiana haastattelujen perusteella. Saattaa olla, että haastateltavien mielestä malminetsinnästä ei ole aiheutunut haittaa ja sitä pidettiin myönteisenä toimintana sen aluetaloudellisten vaikutusten vuoksi.

Ziessler-Korpin (2013) tekemissä haastatteluissa Sodankylässä toimivan malminetsintäyrityksen työntekijöille ilmeni, että työntekijöiden mielestä paikallisen sidosryhmävuorovaikutuksen tulee olla avointa ja rehellistä, minkä avulla luodaan luottamusta yrityksen toimintaa kohtaan paikkakunnalla. Ziessler-Korpin haastattelujen mukaan malminetsintäyritys koki, että paikallisen työvoiman käyttäminen on tärkeää, sillä paikalliset työntekijät toimivat linkkinä paikkakunnan ja yrityksen välillä. Malminetsintäyrityksen edustajien mukaan ihanteellisessa tilanteessa tietoa annettaisiin malminetsinnästä paikallisille sidosryhmille enemmän. Kuitenkin konsernitason ohjeistukset ohjaavat tytäryhtiön toimintaa niin, ettei malminetsintäyrityksen toiminnasta voi antaa niin paljon tietoa, mitä paikalliset sidosryhmät toivoisivat saavansa. Tässä suhteessa paikalliset työntekijät ovat tärkeässä asemassa viestimään paikallisista oloista emoyhtiölle, jolloin toimintatapoja voitaisiin muuttaa paikallisiin oloihin sopiviksi (vrt. Kemp 2010a). Ziessler-Korpin tutkimuksessa mukana olleen malminetsintäyrityksen edustajien mukaan suuren yrityksen on kuitenkin hidasta muuttaa toimintatapojaan.

Kuten malminetsintäyritysten viestintä, myös kaivosyritysten viestintä koettiin toisaalta riittävänä ja toisaalta puutteellisenä. Puutteellisuutta nähtiin olevan siinä, ettei erityisesti

Kevitsan kaivos viesti toiminnastaan jatkuvasti tai sellaisella tavalla, jonka tavallinen asukas ymmärtää. Esimerkiksi, jos kaivos viestii vain ongelmatilanteiden sattuessa, asukkaille voi muodostua käsitys kaivostoiminnasta vain ongelmatilanteiden perusteella. FQM Kevitsa Mining Oy tiedottaa toiminnastaan tuomalla julki kunnan Internet-sivuille vesistötarkkailunäytteiden tulokset (ks. Sodankylän kunta 2014b). Asiaan perehtymättömälle vesien alkuainepitoisuudet voivat olla kuitenkin vaikeita ymmärtää ja näin ei osata muodostaa käsitystä kaivoksen toiminnasta. Jos asukkaat eivät tunne kaivostoiminnan prosesseja ja käsitykseksi syntyy, että toiminnassa käytetään terveydelle ja ympäristölle haitallisia kemikaaleja, on sillä seurauksia edelleen kaivoksen sosiaalisiin vaikutuksiin (Hentilä & Jauhiainen 2009b). Ihminen voi esimerkiksi viihtyä alueella aiempaa huonommin.

Muutamissa haastatteluissa mainittiin sosiaalisen median hyödyntäminen viestinnän välineenä. Jos kaivostoiminnasta on syntynyt väärinkäsityksiin pohjautuen keskusteluja, voisivat kaivosyritykset reagoida niihin sosiaalisessa mediassa. Sosiaalinen media vaatii kuitenkin henkilöresursseja, mutta sen käyttäminen lisäisi yritystoiminnan avoimuutta (Isokangas & Kankkunen 2011).

Kevitsan kaivoksen järjestämät kaivosvierailut kunnan asukkaille koettiin esimerkillisenä toimintana, mikä on lisännyt kaivostoiminnan tunnettavuutta Sodankylässä. Muutamit haastateltavat mainitsivat, että kaivosyhtiöön voi ottaa yhteyttä, jos kaivoksen toiminnasta haluaisi saada lisätietoa. Haastatteluissa Pahtavaaran kaivos tuli vain harvoin mainituksi. Saattaa olla, että kaivos oli toiminut Sodankylässä jo niin monta vuotta, että ihmiset olivat tottuneet sen olemassaoloon, eivätkä kaivanneet sen toiminnasta tietoa. Kuitenkin haastatteluissa ilmeni, että yhtiön olisi pitänyt viestiä enemmän kaivoksella tapahtuneista ympäristöpäästöistä. Paikallislehden vuosien 2007–2013 aikana ilmestyneiden lehtiartikkelien perusteella Pahtavaaran ympäristöpäästöistä ei saanut minkäänlaista tietoa.

Medialla on myös oma vastuu viestiessään kaivostoiminnasta. Toimittajien perehtyneisyys kaivostoimintaan on tärkeää, jotta media antaa lukijalle todenmukaisen ja monipuolisen kuvan kaivostoiminnasta (Kohl ym. 2013). Esimerkiksi Talvivaaran kaivosyhtiön ongelmat ja niistä uutisointi (esim. HS 2013b) vaikuttavat myös muiden kaivannaisyriyten toimintaan ja ihmisten suhtautumiseen kaivostoimintaa kohtaan (esim. Ruiz Martín ym. 2014). Ihmisten huolestuneisuus ympäristöongelmista on

ymmärrettävää, mutta median olisi tärkeä tuoda esiin myös erityyppisten kaivosten piirteitä (esimerkiksi erot louhinta- ja käsittelytavoissa), jotta asukkaille ei synny vääristynyttä tai yksipuolista kuvaa toimialasta. Uutisen tarkastelu monelta eri näkökannalta rakentavan kriittisesti monipuolistaa ihmisten yhteiskunnallista tietoisuutta (Rohweder 2008: 124).

6.3 Kaivannaisyritysten muu yhteiskuntavastuu ja hyväksyttävyys kuntatasolta katsottuna

Sodankylässä toimivista kaivosyrityksistä sekä Kevitsa Mining Oy:n että Sakatti Mining Oy:n emoyhtiöt toimivat molemmat myös kehitysmaissa. Kehitysmaissa kaivosyritysten yhteiskuntavastuu on usein laajempi (esim. Visser 2008) ja yritys voi toimia esimerkiksi perusinfrastruktuurin tarjoajana. Kunnan virkamiehiltä haastatteluissa kysyttäessä kaivannaisyritysten yhteiskuntavastuun ulottuvuuksiin nähtiin kuuluvan Sodankylässä asuntorakentaminen, ympäristönsuojelu, työsuojelu sekä infrastruktuurin rakentaminen. Asuntorakentamisen osalta FQM Kevitsa Mining Oy:llä on olemassa asunnon itsellensä rakennuttavalle työntekijälle bonusjärjestelmä, mutta muuta osallistumista asuntorakentamiseen ei tässä tutkimuksessa tullut esiin. Vapaaehtoista vastuuta (ks. Carroll 1991) kaivosyritykset ovat toteuttaneet haastattelujen perusteella muun muassa sponsoroimalla urheilukisoja sekä osallistumalla paikallisen urheiluhallin rakentamiseen.

Yhdessä kunnan virkamieshaastattelussa huomautettiin, että FQM Kevitsa Oy:n osallistuminen kunnan kehittämiseen voi kasvaa, kun toiminta vakiintuu. Viime vuosina kaivoksella on ollut käynnissä kiireinen investointivaihe, jolloin ei ole välttämättä resursseja keskittyä yhteiskuntavastuuseen legaalista ja taloudellista vastuuta lukuun ottamatta. Kunta ei myöskään ole vaatinut kaivosyrityksiltä muita yhteiskuntavastuullisia toimia. Toisaalta toisen haastateltavan mielestä kunnan vaatimukset kaivosyritykseltä voitaisiin kokea eräänlaisena kerjäämisenä. Kuitenkin kunta on joutunut investoimaan ja ottamaan lainaa juuri kaivoksen investointivaiheessa esimerkiksi asuntorakentamista sekä päiväkotipalveluja varten (esim. Sompio 29.3.2012). Sen vuoksi kaivosyritysten osallistuminen esimerkiksi asuntotuotantoon heti kaivostoimintaa käynnistettäessä voisi olla tarpeellista. Kaivosyhtiön

osallistuminen olisi tärkeää myös yhtiön imagon ja työntekijöiden tarvitsemien palveluiden saatavuuden kannalta.

Kaivostoiminnan vastustusta on perusteltu, sekä tämän tutkimuksen aineistossa että yleisesti Suomessa (esim. HS 2012; Rytteri 2012) siitä syystä, että ulkomaalaiset kaivosyritykset voivat hyödyntää Suomen luonnonvaroja ilman, että ne joutuvat maksamaan luonnonvaroista varsinaista korvausta valtiolle. Tulosten perusteella sodankyläläiset haluaisivat, että kunta sekä Suomen valtio saisivat kaivostoiminnasta kunnan korvauksen. Kaivosvero voisi lisätä toiminnan hyväksyttävyyttä, mutta toisaalta myös laajempi kaivosyritysten osallistuminen kunnan kehitykseen voisi edesauttaa kaivostoiminnan laaja-alaista hyväksymistä. Ongelmaksi voisi kuitenkin muodostua osallistumisen muodon sekä laajuuden määrittäminen.

Kaivosvero tämän tutkimuksen perusteella mahdollisesti lisäisi kaivostoiminnan hyväksyttävyyttä sekä auttaisi kasvavaa kuntaa kattamaan investoinneista syntyviä kuluja. Kaivosveroa on kuitenkin kritisoitu siitä, että se on rasite yritykselle, jos sillä menee taloudellisesti huonosti (esim. Aaltonen 2012). Suomessa kaivosvero voisi myös lyhentää jo toiminnassa olevien kaivosten elinkaarta, jos köyhän esiintymän louhiminen ei olisi enää taloudellisesti kannattavaa, millä olisi edelleen kielteisiä aluetaloudellisia vaikutuksia.

Laukkosen ja Törmän (2014) tutkimuksen mukaan Sodankylän kunta alkaa pian saada osuuttaan Kevitsan kaivoksen maksamasta yhteisöjen tuloverosta. Kaivosteollisuuden kasvu luo paineita kunnalle panostaa palveluiden ja infrastruktuurin kehittämiseen, mutta kaivosten investointivaiheen ollessa suhteellisen lyhyt, alkaa maakunnan vienti kasvaa pian investointivaiheen jälkeen samalla kun tuonti vähenee. Kaivoksen tuotannon saavutettua tavoitellun tason, kaupan tase kääntyy positiiviseksi. Kaivostoiminnalla on siis mahdollisuus luoda huomattava lisä kunnallistalouteen.

Kaivosyritysten yhteiskuntavastuun laajuus voidaan myös kyseenalaistaa ja verrata sitä esimerkiksi muihin teollisuusaloihin. Tarvitseeko kaivosyritysten yhteiskuntavastuun olla kattavampi kuin muiden toimialojen yhteiskuntavastuun ja syntyykö vaatimus osallistua kunnan kehitykseen siitä syystä, että kaivosyritykset ovat ulkomaalaisia? Jartin ym. (2014: 165) vuonna 2012 tehdyn kyselytutkimuksen mukaan vain 35 %

lappilaisista hyväksyy ulkomaalaisten kaivosyhtiöiden harjoittaman kaivostoiminnan Suomessa ja 53 % on tätä vastaan. Vastaajista 12 % eivät osaa sanoa mielipidettään. Kuitenkin kyseinen kyselytutkimus tehtiin Lapin maakuntatasolla ja yhteisö- ja kuntatasolla tulokset voivat näyttäytyä erilailta, sillä kaivoksen ja paikallisyhteisön välillä vallitsee suora vuorovaikutus (Jartti ym. 2014: 207). Esimerkiksi kaivostoiminnan hyödyt (ja toisaalta haitat) usein realisoituvat paikallistasolle suoraan. Yhdessä haastattelussa nousi esiin näkökulma, jonka mukaan kaivosyriytysten pitäisi osallistua kaivostoiminnasta syntyneiden haittojen vähentämiseen sekä estämiseen (esim. melutorjunta), eikä niinkään harrastaa muuta hyväntekeväisyyttä, esimerkiksi urheilukisojen sponsorointia, joiden avulla kaivosyriytokset saisivat osakseen paikallisten sidosryhmien hyväksyttävyyden.

Tässä tutkimuksessa haastattelujen perusteella malminetsintä- ja kaivosyriytöksillä koettiin olevan asukkaiden ja paikallisten toimijoiden hyväksyntä toiminnalleen. Haastattelut olivat kokonaisuudessaan hyvin myönteisiä ja niissä painotettiin kaivosteollisuuden luomia taloudellisia hyötyjä kunnalle. Tutkimukseen pyrittiin saamaan näkemyksiä monesta näkökulmasta ja sen vuoksi otettiin yhteyttä myös Lapin luonnonsuojelupiirin edustajaan sekä Sodankylän Vihreät Ry:n edustajaan. Kyseisiä edustajia ei kuitenkaan saatu mukaan haastatteluihin. Kuntakyselyn vastaajien näkemykset erosivat toisistaan enemmän ja kaivannaisyriytysten hyväksyttävyyden ei ollut kuntakyselyn mukaan yhtä itsestään selvä, millaiseksi se haastattelujen perusteella muodostui. Kyselyn vastaajamäärä jäi kuitenkin alhaiseksi (n=59), joten kyselyn tuloksia ei voida yleistää, vaan niitä voidaan pitää ainoastaan suuntaa antavana.

Osa sodankyläläisistä koki malminetsinnän ja kaivostoiminnan ristiriitana Lapin luonnon koskemattomuudelle sekä luontaiselinkeinoille ja erityisesti näistä syistä kaivostoiminnan vastustusta perusteltiin. Kyselystä saadut tulokset esimerkiksi malminetsintäyriytysten hyväksyttävyydestä (kyllä 26, ei 18, EOS 15) voivat myös kertoa siitä, että malminetsinnästä ei ole saatavilla tietoa yhtä paljon tai yhtä helposti kuin kaivostoiminnasta. Malminetsintä voi olla vierasta toimintaa asukkaalle ja haastattelujen mukaan aina ei esimerkiksi ymmärretä, että malminetsinnästä ei automaattisesti seuraa kaivosta (vrt. Ziessler-Korppi 2013). Malminetsintä Viiankiaavan luonnonsuojelualueella on myös voinut vaikuttaa siihen, ettei malminetsintää kokonaisuudessaan hyväksytä.

Mainintoja kaivannaisten tärkeydestä yhteiskunnassa ei ilmennyt aineistossa (vrt. Moon & Evans 2006; Suomen mineraalistrategia 2010). Sodankylässä ihmiset eivät ajattele kaivosta niinkään raaka-aineiden lähteenä. Kaivostoiminnan vastustamisessa voi osaltaan olla kyse NIMBY-ilmiöstä (engl. *not in my backyard*), eli kaivoshanketta ei hyväksytä lähelle omaa elinympäristöä vaikka kaivannaisia tarvitaan päivittäin (Moon & Evans 2006: 14). NIMBY-ilmiö aktivoi yleensä paikalliset asukkaat. NIMBY-ilmiössä eli paikallisessa kiistassa asukkaat vastustavat haitalliseksi koettua ympäristön muutosta (Kopomaa & Peltonen 2008: 9).

Myös Talvivaaran nikkeli-kaivoksen ongelmat ja kaivoksen saama laaja mediajulkisuus ovat voineet vaikuttaa joidenkin sodankyläläisten mielipiteisiin kaivostoiminnan hyväksyttävyydestä. Esimerkiksi Jartin ym. (2014: 75) kyselytutkimus tehtiin ennen Talvivaaran kipsisakka-altaan vuotoa vuonna 2012. Kyselytutkimus kaivannaisten louhinnan hyväksyttävyydestä osoittaa, että lappilaisista 82 % hyväksyisi metallien ja mineraalien louhinnan omassa asuinkunnassaan. Vain noin 7 % vastaajista oli kielteisellä kannalla ja 11 % vastaajista ei osannut sanoa kantaansa kysymykseen. Tämän tutkimuksen haastatteluista saadut tulokset Sodankylän alueelta tukevat Jartin ym. (2014) tutkimusta kaivannaistoiminnan hyväksyttävyydestä Lapissa, vaikka otanta on pieni.

Rytterin (2012) mukaan kaivostoiminnan odotukset Suomessa ovat muodostuneet toiminnan synnyttämistä työpaikoista, vientituloista sekä muista taloudellisista kerrannaisvaikutuksista (ks. Suomen mineraalistrategia 2010; TEM 2013). Sodankylässä tämän tutkimuksen perusteella kaivosyriyksen tuoma taloudellinen hyöty nähtiin tärkeänä ja taloudelliset kerrannaisvaikutukset olivat yksi perustelu kaivannaistoiminnan hyväksyttävyydelle (vrt. Esteves & Vanclay 2009). Taloudellista hyötyä kaivannaistoiminnasta syntyy sekä lähimmille sidosryhmille kuten kaivoksen työntekijöille, mutta myös esimerkiksi alihankkijoille ja palveluelinkeinoille. Alueen talous on saanut uutta elinvoimaa.

Tutkimuksessa ilmennyt ristiriita siitä, että osa sodankyläläisistä haluaisi säilyttää Lapin luonnon koskemattomana ja toisaalta osa sodankyläläisistä kokee kaivostoiminnan toivottuna, sillä se tarjoaa elinkeinon, tukee Valkosen (2003) väitöskirjassaan esiin tuomaa kahta eri kantaa Lapin luonnosta. Valkosen (2003: 196) mukaan Lapin

luonnonkäyttö koetaan joko resurssina sellaisille taloudellisille toiminnoille, kuten matkailulle ja luontaiselinkeinoille, tai resurssina esimerkiksi metsä-, kaivos-, ja voimantuotantoteollisuudelle, johon Lapin talous ja toimeentulo perustuvat. Tästä vastakkainasettelusta syntyy ristiriitoja Lapin luonnon hyödyntämisestä (vrt. Solomon ym. 2008).

Kaivannaistoiminnan hyväksyttävyyttä lisääviä tekijöitä tulivat esiin lisäksi tiukat ympäristölupaehdot ja ympäristölainsäädäntö (taulukko 5). Asukkaista osa luottaa viranomaistoimintaan ja tarkkoihin lupaehtoihin, jolloin esimerkiksi ympäristöpäästöjä ei syntyisi. Vielä tiukempi viranomaisvalvonta voisi lisätä kaivostoiminnan hyväksyttävyyttä, jolloin ihmiset voisivat entistä enemmän luottaa siihen, että kaivosyritykset toimivat ympäristöystävällisesti.

Taulukko 5. Kaivannaistoiminnan hyväksyttävyyteen vaikuttavat tekijät Sodankylässä.

Hyväksyttävyyttä lisäävät tekijät	Hyväksyttävyyttä vähentävät tekijät
+ Talous- ja työllisyysvaikutukset	- Kunnan todellinen hyötyminen kaivannaistoiminnasta?
+ Avoin viestintä	
+ Korvaukset (esim. maanomistajille)	- Luontoarvot
+ Hyöty muille elinkeinoille (esim. alihankkijat)	- Yritysten vähäinen osallistuminen kunnan kehitykseen
+ Lainsäädäntö	- Huonot esimerkit kaivostoiminnasta (esim. Talvivaara)

6.4 Paikalliselta tasolta globaaliin toimintaan

Sodankylän esimerkin kautta nähdään, miten perifeerinen kunta kokee muutoksia ison työllistäjän asettuessa kuntaan. Muutokset ovat sekä suoria esimerkiksi työllisyyden ja maisemanmuutoksen kautta että epäsuoria, esimerkiksi välilliset vaikutukset muihin elinkeinoihin ja myönteiseen väkiluvun kasvuun (vrt. Laukkonen & Törmä 2014). Kaivostoiminnan suhdanneherkkyys kuitenkin vaikuttaa kaivosten tuottavuuteen ja

kaivosten elinikään. Kevitsan kaivoksen on arvioitu toimivan noin 20 vuotta (LK 2014b). Tämän jälkeen nähtäväksi jää, saako esimerkiksi Sakatti Mining Oy luvan kaivoksen perustamiselle Viiankiaavan Natura-alueelle ja jatkuuko kaivosteollisuus Sodankylässä.

Suomen tasolla kaivostoiminnan on nähty tuovan hyötyä koko maahan ja sen on ajateltu olevan kansallinen etu ja itsestäänselvyys (Rytteri 2012). Esimerkiksi vielä vuonna 2010 julkaistussa mineraalistrategiassa puhutaan vain vähän kaivosyritysten yhteiskuntavastuusta sekä suhteesta paikallisiin toimijoihin (Mononen & Sairinen 2011). Viime vuosina syntynyt keskustelu kaivostoiminnan ympäristövaikutuksista ja sosiaalisesta hyväksyttävyydestä (Eerola 2014c) sekä esimerkiksi Talvivaaran nikkeli-kaivoksen ympäristöongelmat ovat kyseenalaistaneet ajatuksen, että kaivostoiminta on itsestäänselvyys ja että toiminta on moraalisesti hyväksyttyä (Rytteri 2012).

Vuosien 2010–2014 aikana kestävästä kaivannaisteollisuudesta tutkivia ja edistäviä hankkeita on ollut käynnissä useita (Eerola 2014c). Tutkimukset ja erilaiset työpajat (esim. Sitran Kestävän kaivostoiminnan verkosto) voivat kuitenkin vaikuttaa kaivosyritysten toiminnan muutokseen ja avoimuuden lisääntymiseen, jolloin myös ulkomaalaisten kaivosyritysten toiminta kotimaassamme voi jälleen saavuttaa laaja-alaisen moraalisen hyväksyttävyyden. Monikansallisten yritysten tulisi mukauttaa toimintatapojaan esimerkiksi sidosryhmävuoropuhelun osalta entistä paremmin paikalliselle alueelle sopiviksi, jotta kaivannaisyritys voi toimia paikallisten toimintatapojen ja olosuhteiden edellyttämällä tavoilla (vrt. Prno 2013). Kaivosalan, viranomaisten ja alan tutkimuslaitosten olisi myös viestittävä alasta enemmän, jotta ihmiset saisivat monipuolisesti tietoa kaivosalasta.

Jatkotutkimusaiheina kaivosyritysten yhteiskuntavastuuta voitaisiin tutkia Suomessa alueellisesti, eli onko yhteiskuntavastuussa alueellisia eroja kaivosyritysten välillä Suomessa ja mitkä ovat kaivosyritysten yleisiä yhteiskuntavastuullisia toimia Suomessa toimiessaan. Toisaalta alueellista tutkimusta voitaisiin myös toteuttaa Suomessa niistä seikoista, mitä toimia paikallinen alue kokee, että kaivosyrityksen tulisi toteuttaa. Yritysten yhteiskuntavastuun osalta voitaisiin tarkastella myös tietyn monikansallisen

yrittäjien yhteiskuntavastuuta vertailemalla yrityksen yhteiskuntavastuullista toimintaa sekä kehitysmaassa että teollisuusmaassa. Samalla voitaisiin tutkia kohdemaiden tarpeita ja mahdollisuuksia sekä kohdemaan vaatimuksia yrityksen yhteiskuntavastuun toteuttamisessa. Lisäksi voitaisiin tutkia, miten yhteiskuntavastuulliset toimet vaikuttavat kohdealueen kehitykseen ja vertailla samankaltaisten kaivosalueiden kehitystä toisiinsa (vrt. Kemp 2010b).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kaivosteollisuuden kasvun myötä syntyneet myönteiset sosiaaliset ja alueelliset muutokset koettiin Sodankylässä palveluelinkeinojen lisääntymisenä, myönteisenä väestömuutoksena, työllisyyden kasvuna sekä kunnan elävöitymisenä. Kielteisinä muutoksina koettiin liikenteen lisääntyminen sekä meluhaitat. Sodankylässä kaivannaisyrittäjien yhteiskuntavastuuseen on kuulunut muun muassa paikallisten tapahtumien sponsorointi. Kaivannaisyrittäjien paikalliset sidosryhmät kokivat kaivannaisyrittäjien työllistäjinä, yhteistyökumppaneina ja isoina toimijoina, joiden avulla Sodankylän alueen taloudellinen tilanne on parantunut.

Kaivannaisyrittäjien paikallinen sidosryhmävuoropuhelu koettiin pääosin riittävänä Sodankylässä, mutta erityisesti kaivosyrittäjiltä toivottiin jatkuvaa viestintää kaivosten tavanomaisesta toiminnasta. Jos kaivannaisteollisuudesta viestitään vain ongelmatilanteiden yhteydessä, voi asukkaille muodostua vääristynyt mielikuva kaivannaisalasta. Median, viranomaisten, alan tutkimuslaitosten sekä kaivannaisalan olisi viestittävä alasta monipuolisesti, jotta ihmisten tietämys sekä malminetsinnästä että kaivostoiminnasta kasvaisi.

Kaivannaistoiminta oli melko hyväksyttyä Sodankylän kunnassa, sillä alan työllisyysvaikutus on merkittävä. Kuitenkin Lapin luonnonarvot ja luonnon koskemattomuus nähtiin tärkeinä, minkä vuoksi kaivannaistoiminnan hyväksyttävyyttä ei ollut yksimielistä asukkaiden keskuudessa. Tämän tutkimuksen mukaan kaivannaisyrittäjien toiminnan hyväksyttävyyttä voisi lisätä kaivannaisyrittäjien laajempi osallistuminen kunnan kehittämiseen, esimerkiksi asuntotuotantoon, joko vapaaehtoisesti tai kaivosveron välityksellä. Laajempi osallistuminen kunnan

kehittämiseen esimerkiksi kaivosveron avulla voisi myös auttaa kasvavaa kuntaa kattamaan investoinneista syntyviä kuluja.

KIITOKSET

Kiitän ohjaajiani professori Risto Kalliola ja FL Toni Eerolaa neuvoista ja ohjauksesta. Lisäksi kiitän Geologian tutkimuskeskusta työtiloista. Kiitän Sodankylän kuntaa yhteistyöstä sekä kaikkia haastateltavia heidän osallistumisesta tutkimukseen. Haluan myös kiittää opiskelutovereita vertaistuesta graduprosessin aikana.

Lähteet

- Aaltonen, R. (2012). Tulonjako. *Teoksessa* Louko-Ruskeeniemi, K. (toim.): *Suomen kaivosteollisuuden tilannekatsaus 2012*, 37–40. Elinkeino- ja innovaatio-osasto. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.
- Akbar, D., J. Rolfe & S. M. Zobaidul Kabir (2013). Predicting impacts of major projects on housing prices in resource based towns with a case study application to Gladstone, Australia. *Resources Policy* 38, 481–489.
- Anglo American (2014). Sakatti. Luettu 22.7.2014. <<http://www.angloamerican.com/>>
- Anttiroiko, A.-V. (2004). Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi *Teoksessa* Järvinen, R. (toim.): *Yhteiskuntavastuu – Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen*, 17–60. Tampere University Press, Tampere.
- Bebbington, A. J. & J. T. Bury (2009). Institutional challenges for mining and sustainability in Peru. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 106: 41. <www.pnas.org/cgi/doi/10.1073/pnas.0906057106>
- Björn, I. & J. Kortelainen (2011). Yhteisökudelman säilyminen ja purkautuminen Outokummun kaivoskaupungissa. *Terra* 123: 3, 155–163.
- Blackwell, B. D. & B. Dollery (2014). The impact of mining expenditure on remote communities in Australia: The Ranger uranium mine and the Tanami gold mine in the northern territory. *Australasian Journal of Regional Studies* 20: 1, 68–97.
- Brown, G. G. & D. V. Pullar (2012). An evaluation of the use of points versus polygons in public participation geographic information systems using quasi-experimental design and Monte Carlo simulation. *International Journal of Geographical Information Science* 26: 2, 231–246.
- Carroll, B. A. (1991). The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. *Business Horizons* 34: 4, 39–48.
- Cheshire, L., J.-A. Everingham & C. Pattenden (2011). Examining Corporate-sector Involvement in the Governance of Selected Mining-intensive Regions in Australia. *Australian Geographer* 42: 2, 123–138.
- Dimenteq Oy (2014). Sujuva kyselytyökalu. Luettu 18.7.2014 <<http://portal.eharava.fi/>>
- Edjemo, T. & P. Söderholm (2011). Mining investment and regional development: A scenario-based assessment for Northern Sweden. *Resources Policy* 36, 14–21.
- Eerola, T. (2008). Uranium exploration, non-governmental organizations, and local communities. The origin, anatomy and consequences of a new challenge in Finland. *Estonian Journal of Earth Sciences* 57: 2, 111–122.

- Eerola, T. (2009). Sidosryhmätoiminta malminetsinnässä (geo-antropologisia kokemuksia kentältä). Laivaseminaari 16.-17.2.2009 Viking Mariella. <http://www.vuorimiesyhdistys.fi/sites/default/files/attachments/2009_Laivaseminaari.pdf>
- Eerola, T. (2013). A model for stakeholder engagement in mineral exploration in Finland. Proceedings, 6th International Conference on Sustainable Development of Mining Industry, Milos, Greece, 30.06.–03.07.2013. Luettu 29.10.2014. <http://projects.gtk.fi/export/sites/projects/kaivosakatemia/dokumentit/038_EEROLA.pdf>
- Eerola, T. (2014a). A survey on mineral exploration company websites and sustainability reporting in Finland: preliminary results. Esitelmä Geotieteiden tutkijapäivillä 18.-20.3.2014. Luettu 29.10.2014. <http://tupa.gtk.fi/julkaisu/opas/op_058.pdf>
- Eerola, T. (2014b). Aktivismin antropologiaa: Miksi uraanin etsinnän uhkakuvia luodaan, etsitään ja uskotaan? *Geologi* 66, 60–73.
- Eerola, T. (2014c). Kaivostoiminnan vastuullisuuden ja sosiaalisen toimiluvan yhteiskunnalliset tutkimus- ja edistämishankkeet. *Alue ja ympäristö* 43: 1, 85–95.
- Eerola, T. & S. Ziessler (2013). Sosiaalinen toimilupa kannustaa kaivosyrityksiä yhteiskuntavastuullisuuteen. *Geologi* 65, 100–105.
- Esteves, A. M. & F. Vanclay (2009). Social Development Needs Analysis as a tool for SIA to guide corporate-community investment: Applications in the minerals industry. *Environmental Impact Assessment Review* 29, 137–145.
- Euroopan komissio (2011). Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Yritysten yhteiskuntavastuuta koskeva uudistettu EU:n strategia vuosiksi 2011–2014. Euroopan komissio, Bryssel. Luettu 1.5.2014. <[http://www.tem.fi/files/31324/COM\(2011\)_681_FINAL.pdf](http://www.tem.fi/files/31324/COM(2011)_681_FINAL.pdf)>
- First Quantum Minerals Ltd (2012). Operating Mines. Luettu 22.7.2014. <<http://www.first-quantum.com/Home/default.aspx>>
- Fredriksson, S. & T. Martikainen (2008). Julkista vai yksityistä – kuntalaisten palveluita koskevat valinnat. 107 s. *Kunnallissalan kehittämissäätöön Kunnat ja kilpailu -sarjan julkaisu* 6. Vammalan kirjapaino Oy, Vammala.
- González, A., A. Gilmer, R. Foley, J. Sweeney & J. Fry (2008). Technology-aided participative methods in environmental assessment: An international perspective. *Computers, Environment and Urban Systems* 32, 303–316.
- Gunningham, N., R. A. Kagan & D. Thornton (2004). Social License and Environmental Protection: Why Businesses Go Beyond Compliance. *Law & Social Inquiry* 29: 2, 307–341.

- Hamann, R. (2003). Mining companies' role in sustainable development: the 'why' and 'how' of corporate social responsibility from a business perspective. *Development Southern Africa* 20: 2, 237–254.
- Hentilä, H.-L. & J. S. Jauhiainen (2009a). Hankkeen tulokset – lokaalin ja globaalin kohtaamisia. *Teoksessa* Hentilä H.-L. & E. Ihatsu (toim.): *KaSuKat, Kasvun ja supistumisen ohjauskeinot ja elinympäristön laatu – tapauksena pohjoisen Suomen kaivoskunnat*, 44–53. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston julkaisuja C 124.
- Hentilä, H.-L. & J. S. Jauhiainen (2009b). Johtopäätöksiä – kohti kestävä kaivostoimintaa paikallistasolla. *Teoksessa* Hentilä H.-L. & E. Ihatsu (toim.): *KaSuKat, Kasvun ja supistumisen ohjauskeinot ja elinympäristön laatu – tapauksena pohjoisen Suomen kaivoskunnat*, 54–60. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston julkaisuja C 124.
- Hentilä, H.-L. & T. Lindborg (2009). Malminetsintä- ja kaivostoiminta Suomessa. *Teoksessa* Hentilä H.-L. & E. Ihatsu (toim.): *KaSuKat, Kasvun ja supistumisen ohjauskeinot ja elinympäristön laatu – tapauksena pohjoisen Suomen kaivoskunnat*, 10–17. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston julkaisuja C 124.
- Hentilä, H.-L., L. Soudunsaari & R. Mäntysalo (2010). KaSuKat Kasvun ja supistumisen ohjauskeinot ja elinympäristön laatu: Tapauksena Pohjoisen Suomen kaivoskunnat. *Teoksessa* Kuoppa, J. & R. Mäntysalo (toim.): *Kestävä yhdyskuntarakenne ja elinympäristö – Ympäristöklusterin neljännen ohjelmakauden tuloksia*, 36–37. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 97, Espoo.
- Hernesniemi H., B. Berg-Andersson, O. Rantala & P. Suni. (2011). *Kalliosta kummuksi-Kummusta klusteriksi. Suomen mineraalisklusterin vaikuttavuusselvitys*. 241 s. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos. Taloustieto, Helsinki.
- Hirsjärvi S. & H. Hurme (2001). *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. 213 s. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hokkanen, P. (2008). *Kansalaisosallistuminen ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä*. 323 s. Akateeminen väitöskirja, Poliittikan tutkimuslaitos, Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 1285, Tampere.
- Holopainen, M. & P. Pulkkinen (2002). *Tilastolliset menetelmät – Perusteet*. 301 s. WSOY, Vantaa.
- HS 2012 = *Helsingin Sanomat* 18.4.2012. Hallitus kaavailee kaivoksille louhintaveroa.
- HS 2013a = *Helsingin Sanomat* 24.1.2013. Australian kaivosvero tyrmätään Suomessa.
- HS 2013b= *Helsingin Sanomat* 9.4.2013. Jätevesiallas vuoti jälleen Talvivaarassa.
- HS 2014= *Helsingin Sanomat* 5.7.2014. Sakatti on merkittävin kaivoslöytö tällä vuosituhanella.

- Humphreys, D. (2000). A business perspective on community relations in mining. *Resources Policy* 26, 127–131.
- IFC (International Council on Mining & Metals), ICMM (The International Finance Corporation) & Brunswick Group (2013). Changing the game – communications and sustainability in the mining industry. Luettu 1.9.2014. <<http://www.icmm.com/document/6095>>
- Isokangas, A. & P. Kankkunen (2011). Suora yhteys – Näin sosiaalinen media muuttaa yritykset. EVA, Taloustieto Oy, Helsinki.
- Jartti, T. & T. Litmanen (2011). Uraanin hyväksyttävyyys – suomalaisten asennoituminen uraaniin, uraanin etsintään ja uraanin louhintaan. *Terra* 123: 3, 147–153.
- Jartti, T., E. Rantala & T. Litmanen (2014). *Sosiaalisen toimiluvan ehdot ja rajat – Uudenmaan, Pohjois-Karjalan, Kainuun ja Lapin maakuntien asukkaiden näkemykset kaivannaistoiminnan hyväksyttävyydestä*. 232 s. SoPhi, Jyväskylän yliopisto.
- Jauhiainen, J. S. & V. Niemenmaa (2006). *Alueellinen suunnittelu*. 292 s. Vastapaino, Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Jenkins, H. & N. Yakovleva (2006). Corporate social responsibility in the mining industry: Exploring trends in social and environmental disclosure. *Journal of Cleaner Production* 14, 271–284.
- Joutsenvirta, M. (2008). Yritysvastuun haasteita globaalissa mediayhteiskunnassa. *Teoksessa* Rohweder, L. (toim.): *Kasvaminen globaaliin vastuuseen. Yhteiskunnan toimijoiden puheenvuoroja*, 135–145. Opetusministeriön julkaisuja 40.
- Joutsenvirta, M. & A. Kourula (2011). Kansalaisaktivistit yritysten vastuun asialla. *Teoksessa* Joutsenvirta, M., M. Halme, M. Jalas & J. Mäkinen (toim.): *Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa*, 210–228. Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yliopistokustannus, Helsinki.
- Kaivoslaki (2011). 621/2011.< <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110621>>
- Kauppila, P., M. L. Räisänen & S. Myllyoja (toim. 2011): *Metallimalmikaivostoiminnan parhaat ympäristökäytännöt*. 213 s. Suomen ympäristö 29/2011, Suomen ympäristökeskus. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Kemp, D. (2010a). Community relations in the global mining industry: Exploring the internal dimensions of externally orientated work. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 17: 1, 1–14.
- Kemp, D. (2010b). Mining and community development: problems and possibilities of local level practice. *Community Development Journal* 45: 2, 198–218.
- Kohl, J., N. Wessberg, S. Kauppi, J. Myllyoja & H. Wessman-Jääskeläinen (2013). Kestävä ja hyväksyttävä kaivannaisteollisuus 2030 – Visio ja roadmap. *VTT Technology* 145.

- Kopomaa, T. & L. Peltonen (2008). Johdanto. *Teoksessa* Kopomaa, T., L. Peltonen & T. Litmanen (toim.): *Ei meidän pihallemme! Paikalliset kiistat tilasta*, 9–27. Gaudeamus, Helsinki.
- Korhonen, I. (2012). Kaivosteollisuuden rahavirrat. *Teoksessa* Louko-Ruskeeniemi, K. (toim.): *Suomen kaivosteollisuuden tilannekatsaus 2012*, 34–37. Elinkeino- ja innovaatio-osasto. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja.
- Koski, K. (2008). Kuntatalous ja yhdyskuntarakenne. *Suomen ympäristö* 42, Ympäristöministeriö. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Kunnari, M., M. Niemelä & A. Suikkanen (2008). Kaivoshankkeiden käynnistämävaiheiden ennakoitujen sosiaaliset vaikutukset ja vaikutusten hallinnan tutkimusohjelma. *Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Rovaniemi.
- Kuoppa, J. & R. Mäntysalo (toim., 2010): Kestävä yhdyskuntarakenne ja elinympäristö – Ympäristöklusterin neljännen ohjelmakauden tuloksia. 92 s. *Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B* 97, Espoo.
- Kyttä M. & M. Kahila (2006). *PEHMOGIS Elinympäristön koetun laadun kartoittajana*. s. 175. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B90, Espoo.
- Lahti, P. (1996). Yhdyskuntarakenne ja infrastruktuuri. *Kaupunkien kehittämissuunnitelman julkaisu III*, Sisäasiainministeriö.
- Lampinen, H., L. Siirama & Päivi Heikkinen (2011). Ympäristövaikutusten hallinta ja ohjaus. *Teoksessa* Hakapää, A. & P. Lappalainen (toim.): *Kaivos- ja louhintateknikka*, 371–379. Opetushallitus.
- Lappalainen, I. (1998). Taigametsä. *Teoksessa* Lappalainen, I. (toim.): *Suomen luonnon monimuotoisuus*, 36–46. Oy Edita Ab, Helsinki.
- Laukkonen, J. & H. Törmä (2014). Suomen kaivosalan vaikuttavuuden kehitys ja haasteet vuosina 2010–2020. Raportteja 136. *Ruralia-instituutti*, Helsingin yliopisto.
- LK 2014a= *Lapin Kansa* 4.4.2014. Jos Kevitsa ei saa laajennuslupaa, sitä odottaa pikasulkeminen.
- LK 2014b= *Lapin Kansa* 11.7.2014. Kevitsan kaivos laajenee Suomen suurimmaksi.
- Luning, S. (2012). Corporate Social Responsibility (CSR) for exploration: Consultants, companies and communities in processes of engagements. *Resources Policy* 37, 205–211.
- Lynch-Wood, G. & D. Williamson (2007). The Social License as a Form of Regulation for Small and Medium Enterprises. *Journal of Law and Society* 34: 3, 321–341.
- McMahon, G. & F. Remy (2001). Key Observations and Recommendations: A Synthesis of Case Studies. *Teoksessa* McMahon, G. & F. Remy (toim.): *Large Mines and the Community—Socioeconomic and Environmental Effects in Latin America*,

Canada and Spain, 1–38. International Development Research Centre, World Bank. Canada, USA.

- Martinez-Fernandez C., C.-T. Wu, L. K. Scatz, N. Taira & J. G. Vargas-Hernández (2012). The Shrinking Mining City: Urban Dynamics and Contested Territory. *International Journal of Urban and Regional Research* 36: 2, 245–260.
- Mikkonen, K. (2011). Aijalan kaivoskylä sosiaalisen murroksen ilmentymänä. *Terra* 123: 3, 175–181.
- Moilanen, L. & A. Haapanen (2006). *Yhteiskuntavastuun sosiaalinen ulottuvuus – Hyvät käytännöt yrityksen arjessa*. 176 s. Työministeriö. Hakapaino Oy, Helsinki.
- Mononen, T. (2012). Kaivostoiminnan luonnonvara- ja ympäristökysymykset maaseudulla – esimerkkinä Pampalon kultakaivos. *Maaseudun uusi aika* 2, 21–36.
- Mononen, T. & R. Sairinen (2011). Kaivostoiminta ja paikallisen hallinnan haaste. *Terra* 123: 3.
- Moon, C. J. & A. M. Evans (2006). Ore, Mineral Economics, and Mineral Exploration. *Teoksessa* Moon, C. J., M. K. G. Whateley & A. M. Evans (toim.): *Introduction to Mineral Exploration*, 3–18. Blackwell Publishing.
- Moon, C. J. & M. K. G. Whateley (2006). Reconnaissance exploration. *Teoksessa* Moon, C. J., M. K. G. Whateley & A. M. Evans (toim.): *Introduction to Mineral Exploration*, 52–69. Blackwell Publishing.
- Paikkaoppi (2014). Paikkatiedon hyödyntäminen ja paikkatietoanalyysit. Luettu 1.9.2014. <http://www.paikkaoppi.fi/Oppitunnit_ja_projektimallit/Oppituntikonkaisuudet/2.4>
- Pankka, H. & P. Lintinen (2004). Kaivoskivennäiset: Metallimalmit ja teollisuusmineraalit. *Teoksessa* Nenonen, J. (toim.): *Pohjois-Lapin maakunta-alueen geologiset taustatiedot*, 25–29. Geologian tutkimuskeskus.
- Prno, J. (2013). An analysis of factors leading to the establishment of a social licence to operate in the mining industry. *Resources Policy* 38, 577–590.
- Prno, J. & D. S. Slocombe (2012). Exploring the origins of ‘social license to operate’ in the mining sector: Perspectives from governance and sustainability theories. *Resources Policy* 37, 346–357.
- Rikkinen, K. (1994). *Suomen aluemaantiede*. 143 s. Suomi-kurssi, Oppimateriaaleja 29. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, Helsingin yliopisto.
- Rissanen, T. (2013a). Kaivostoiminnan lainsäädäntö. *Teoksessa* Rissanen, T. & A. Peronius: *Suomen kaivostoiminnan toimialakatsaus 2012*, 35–43. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. 86 s. Sarja B. Raportit ja selvitykset 3/2013.
- Rissanen, T. (2013b). Kaivostoiminnan ympäristövaikutukset ja päästöjen ehkäisy. *Teoksessa* Rissanen, T. & A. Peronius: *Suomen kaivostoiminnan toimialakatsaus 2012*, 45–51. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 3/2013.

- Rissanen, T. (2013c). Metallimalmien ja teollisuusmineraalien louhinta. *Teoksessa* Rissanen, T. & A. Peronius: *Suomen kaivostoiminnan toimialakatsaus 2012*, 11–29. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja B. Raportit ja selvitykset 3/2013.
- Ritter, A. R. M. (2001). Canada: From Fly-In, Fly-Out to Mining Metropolis. *Teoksessa* McMahon, G. & F. Remy (toim.): *Large Mines and the Community—Socioeconomic and Environmental Effects in Latin America, Canada and Spain*, 223–260. International Development Research Centre, World Bank. Canada, USA.
- Rohweder, L. (2004). *Yritysvastuu- kestävä kehitys organisaatiotasolla*. 255 s. Ws Bookwell Oy, Porvoo.
- Rohweder, L. (2008). Johdanto – Median rooli vastuullisuuden kasvamisessa. *Teoksessa* Rohweder L. (toim.): *Kasvaminen globaaliin vastuuseen – Yhteiskunnan toimijoiden puheenvuoroja*, 124–125. Opetusministeriön julkaisuja 40.
- Ruiz Martín, A., M. Rodríguez Díaz & J. A. Ruíz San Román (2014). Measure of the mining image. *Resources Policy* 41: 23–30.
- Rytteri, T. (2012). Suomessa toimivien yhtiöiden vastuustrategiat ja yhtiöihin kohdistuvat odotukset. *Alue ja Ympäristö* 41: 1, 54–67.
- Sairinen, R. (2011). Kaivosteollisuuden yhteiskuntavastuu ja muuttuva suhde paikallisyhteisöön. *Terra* 123: 3, 139–146.
- Sairinen, R. & J. Kohl (2004). Sosiaalisten vaikutusten arviointi – tavoitteista konkreettiseen sisältöön. *Teoksessa* Sairinen, R. & J. Kohl (toim.): *Ihminen ja ympäristön muutos – Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä*, 9–40. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 87. Otamedia Oy, Espoo.
- Sodankylän kunta (2014a). Perustietoa Sodankylästä. Luettu 7.7.2014. <<http://www.sodankyla.fi/index.php?sivu=perustiedot#ot7>>
- Sodankylän kunta (2014b). Ympäristövaikutusten seuranta. Luettu 23.9.2014. <<http://www.kaivos.fi/fqm-kevitsa-mining-oy/ymparistovaikutusten-seuranta/>>
- Sodankylän kuntastrategia 2014–2020 (2014). Sodankylän kunta. Luettu 29.7.2014. <http://www.sodankyla.fi/media/tiedostot/2014-04-14_kuntastrategia_2014-2020.pdf>
- Solomon, F., E. Katz & R. Lovel (2008). Social dimensions of mining: Research, policy and practice challenges for the minerals industry in Australia. *Resources Policy* 33, 142–149.
- Soudunsaari, L. (2009). Maankäytön suunnittelun menettelytapoja kaivospaikkakunnilla. *Teoksessa* Hentilä H.-L. & E. Ihatsu (toim.): *KaSuKat, Kasvun ja supistumisen ohjauskeinot ja elinympäristön laatu – tapauksena pohjoisen Suomen kaivoskunnat*, 18–34. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston julkaisuja C 124.

- Soudunsaari, L. & H.-L. Hentilä (2013). Kaivostoiminta ja alueiden käytön suunnittelu – Hyviä käytäntöjä. Dilacom-lopuseminaari 27.9.2013. Arkkitehtuurin osasto, Oulun yliopisto.
- Suomen mineraalistrategia* (2010). Työ- ja elinkeinoministeriö, Geologian tutkimuskeskus. Luettu 21.8.2014. Saatavilla: <<http://projects.gtk.fi/mineraalistrategia/>>
- Taloussanomien (2013). 3.10.2013. Vapaavuori säilyttää kaivosveron Pekkarisen harteille.
- Talvio, C. & M. Välimaa (2004). *Yhteiskuntavastuu ja johtaminen*. 160 s. Edita Publishing Oy, Helsinki.
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2013). Suomi kestävän kaivannaisteollisuuden edelläkävijäksi - toimintaohjelma. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja*, 15/2013.
- TEM (Työ- ja elinkeinoministeriö) (2014). Opas – Malminetsintä suojelualueilla sekä saamelaisten kotiseutualueella ja poronhoitoalueella. *Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja*, 4/2014.
- Tervo, K. (2013). Pampalo: Tapaustutkimus kaivostoiminnan sosiaalisista vaikutuksista harvaan asutulla maaseudulla. *Alue ja ympäristö* 42: 1, 37–48.
- Tilastokeskus (2014). Sodankylä. Helsinki. Luettu 4.7.2014. <<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/758.html>>
- TS 2014 = *Turun Sanomat* 16.11.2014. Vihreät vaatii kaivosveroa ja kaivoslakiin veto-oikeutta sijaintikunnalle.
- Tuomi, J. & A. Sarajärvi (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 182 s. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Törmä, H. (2010). Kaivosinvestoinnit alueilla – mitä kohdealue hyötyy? *Teoksessa* Mella, L. (toim.): *Trendejä ja Visioita 2010-luvun aluekehityksessä*, 92–101. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Alueiden kehittäminen 18/2010. Edita Publishing Oy, Helsinki.
- Törmä, H. & K. Reini (2009). Suomen kaivosalan aluetaloudelliset vaikutukset elinkeinorakenteeseen ja työllisyyteen. Raportteja 37, *Ruralia instituutti*, Helsingin yliopisto.
- Törmä, H., J. Kinnunen, S. Määttä & U. Zimoch (2013). Sodankylän Kevitsan kaivoksen alue- ja kunnallistaloudelliset vaikutukset. Raportteja 102, *Ruralia instituutti*, Helsingin yliopisto.
- Valkonen, J. (2003). *Lapin luontopolitiikka*. 239 s. Akateeminen väitöskirja. Tampere University Press, Tampere.
- Vartiainen, K., T. Tanskanen & R. Paloniemi (2014). Kyselypalvelu Harava maankäytön suunnittelun tukena. *Terra* 126: 2, 75–83.
- Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. 223 s. Finn Lectura Ab.

- Viinamäki, L. & S. Kilpiäinen (2014). Kaivosteollisuus lappilaiskuntien uusi mahdollisuus? – Tapausesimerkkinä Sodankylän kaivosbuumi. Westermarck-seuran valtakunnalliset sosiologipäivät Rovaniemellä 27.-28.3.2014. Lapin AMK.
- Visser, W. (2008). Corporate Social Responsibility in Developing Countries. *Teoksessa* Crane, A., A. McWilliams, D. Matten, J. Moon & D. Siegel (toim.): *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*, 473-479. Oxford University Press, Oxford.
- Vos, J. F. (2003). Corporate social responsibility and the identification of stakeholders. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 10, 141–152.
- Wilson, A. & M. Cervantes (2013). Survey of Mining Companies 2013. *Fraser Institute*. Luettu 6.10.2014. <<http://www.fraserinstitute.org/uploadedFiles/fraser-ca/Content/research-news/research/publications/mining-survey-2013.pdf>>
- Yle uutiset (2014a). Pahtavaaran kaivosyhtiö konkurssiin. 13.5.2014. Luettu 15.10.2014. <http://yle.fi/uutiset/pahtavaaran_kaivosyhtio_konkurssiin/7236670>
- Yle uutiset (2014b). Sodankylän Kevitsasta tulee Suomen suurin kaivos. 11.7.2014. Luettu 1.10.2014. <http://yle.fi/uutiset/sodankylan_kevitsasta_tulee_suomen_suurin_kaivos/7350460>
- Ympäristöhallinto (2013).Asukkaiden osallistumiseen kannustava elinympäristön kyselypalvelu Harava valmistui. Luettu 30.7.2014. <[http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Asukkaiden_osallistumiseen_kannustava_el\(16794\)](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ja_kaavoitus/Asukkaiden_osallistumiseen_kannustava_el(16794))>
- Ziessler-Korppi, S. (2013) *Local stakeholder engagement of mineral exploration companies within the corporate social responsibility*. Aalto-yliopisto, pro gradu -tutkielma.

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko: kunnan virkamiehet

Yrityksen osallistuminen aluekehitykseen:

1. Millainen on mielestänne kaivosyhtiöiden rooli ollut kunnan kehityksessä, muuna kuin työllistäjänä?
2. Ovatko malminetsintäyritykset ja/tai kaivosyritykset osallistuneet kunnassa tehtyihin investointihankkeisiin?
3. Tulisiko mielestänne kaivosyritysten osallistua enemmän Sodankylän kunnan kehittämiseen?
4. Onko kunnassa mietitty, mitkä ovat malminetsintäyritysten ja kaivosyritysten olennaiset yhteiskuntavastuun alueet, jotka sen tulisi täyttää kunnan näkökulmasta? Onko tällaisia?
5. Onko kunta tukenut kaivosteollisuuden kasvua Sodankylässä? Miten?
6. Onko kunta ottanut riskejä kaivosteollisuuden tai yksittäisen kaivosyrityksen vuoksi esim. investointihankkeiden osalta? Millaisia?
7. Onko kunta tukenut muiden elinkeinojen kasvua Sodankylässä? Mitä elinkeinoja ja millä tavoin?
8. Onko kaivostoiminta vaikuttanut teidän mielestä muihin alueen elinkeinoihin? Mihin ja millä tavalla?
(Onko kaivostoiminta vaikuttanut omaan elinkeinoosi?)
9. Onko kaivostoiminta muuttanut asuinympäristöäsi? Miten?
10. Mitkä ovat mielestänne suurimpia muutoksia Sodankylän kunnan kehityksessä kaivostoiminnan syntymisen jälkeen (v.1996)?

Vuoropuhelu

1. Millä tavoin malminetsintäyritykset ovat viestineet toiminnastaan?
 - Onko malminetsintäyritysten viestintä ollut vuorovaikutteista Sodankylän muiden toimijoiden ja asukkaiden kanssa?
 - Saatteko mielestänne riittävästi tietoa, mitä malminetsintäyritykset tekevät Sodankylän kunnan alueella?
 - Oletteko olleet vuorovaikutuksessa malminetsintäyritysten kanssa?
2. Millä tavoin kaivosyritykset ovat viestineet toiminnastaan?
 - Onko kaivosyritysten viestintä ollut vuorovaikutteista Sodankylän muiden toimijoiden ja asukkaiden kanssa?
 - Saatteko riittävästi tietoa Sodankylässä toimivista kaivosyrityksistä ja kaivostoiminnasta?
 - Oletteko olleet vuorovaikutuksessa kaivosyritysten kanssa? Miten?
3. Voisiko malminetsintä- ja kaivosyritysten viestintä ja vuoropuhelu olla paremmin toteutettua? Miten?

4. Miten kunta on käynyt vuoropuhelua kaivosyritysten kanssa?
5. Onko Sodankylässä ollut kielteisiä kokemuksia malminetsintäyrityksistä tai kaivosyrityksistä ja niiden toiminnasta?
 - Malminetsintäyrityksen vai kaivosyritysten osalta? Millaisia ja milloin?
 - Ovatko kielteiset kokemukset vaikuttaneet teidän mielestä muiden malminetsintäyritysten tai kaivosyhtiöiden toimintaan Sodankylässä?
6. Ovatko malminetsintäyritykset saavuttaneet mielestäsi asukkaiden ja paikallisten toimijoiden luottamuksen ja hyväksynnän? Millä keinoin? Miten luottamus ja hyväksyntä voitaisiin saavuttaa?
 - Entä ovatko kaivosyritykset? Millä keinoin? Miten luottamus ja hyväksyntä voitaisiin saavuttaa?
7. Mitkä ovat sodankyläläisten mahdollisuudet vaikuttaa kunnan kehitykseen ja asuinympäristöönsä?
 - Onko asukkaita / eri sidosryhmiä osallistettu päätöksentekoon? Miten?
 - Miten vuoropuhelua käydään kuntalaisten kanssa?
 - Mitkä sidosryhmät ovat vaikuttaneet eniten kunnan päätöksiin?
 - Mitkä sidosryhmät ovat vaikuttaneet vähiten kunnan päätöksiin?

Liite 2: Haastattelurunko: muut sidosryhmähaastattelut

Yrityksen osallistuminen aluekehitykseen:

1. Millainen on mielestänne kaivosyhtiöiden rooli ollut kunnan kehityksessä, muuna kuin työllistäjänä?
2. Ovatko malminetsintäyritykset ja/tai kaivosyritykset osallistuneet mielestänne kunnassa tehtyihin investointihankkeisiin?
3. Tulisiko mielestänne kaivosyritysten osallistua enemmän Sodankylän kunnan kehittämiseen?
4. Onko kunta tukenut kaivosteollisuuden kasvua Sodankylässä? Miten?
5. Onko kunta ottanut riskejä kaivosteollisuuden tai yksittäisen kaivosyrityksen vuoksi esim. investointihankkeiden osalta?
6. Onko kunta tukenut oman elinkeinosi kehittymistä? Millä tavoin?
 - Entä muiden elinkeinojen kasvua Sodankylässä? Mitä elinkeinoja ja millä tavoin?
7. Onko kaivostoiminta vaikuttanut omaan elinkeinoosi?
 - Entä muihin alueen elinkeinoin? Mihin ja millä tavalla?
8. Onko kaivostoiminta muuttanut asuinympäristöäsi? Miten?
9. *Mitkä ovat mielestänne suurimpia muutoksia Sodankylän kunnan kehityksessä kaivostoiminnan syntymisen jälkeen (v.1996)?*

10. Miten haluaisitte Sodankylän kunnan kehittyvän seuraavan viiden-kymmenen vuoden aikana?

Vuoropuhelu

11. Millä tavoin malminetsintäyritykset ovat viestineet toiminnastaan (maanomistajan näkökulmasta)?

- Onko malminetsintäyritysten viestintä ollut vuorovaikutteista Sodankylän muiden toimijoiden ja asukkaiden kanssa?
- Saatteko mielestänne riittävästi tietoa, mitä malminetsintäyritykset tekevät Sodankylän kunnan alueella?
- Mistä saatte tietoa edellä mainituista yrityksistä?
- Saatteko tietoa suomenkielellä?
- Oletteko olleet vuorovaikutuksessa malminetsintäyritysten kanssa? Miten?

12. Millä tavoin kaivosyritykset ovat viestineet toiminnastaan?

- Onko kaivosyritysten viestintä ollut vuorovaikutteista Sodankylän muiden toimijoiden ja asukkaiden kanssa?
- Saatteko mielestänne riittävästi tietoa Sodankylässä toimivista kaivosyrityksistä ja kaivostoiminnasta?
- Mistä saatte tietoa edellä mainituista yrityksistä?
- Saatteko tietoa suomenkielellä?
- Oletteko olleet vuorovaikutuksessa kaivosyritysten kanssa? Miten?

13. Voisiko malminetsintä- ja kaivosyritysten viestintä ja vuoropuhelu olla paremmin toteutettua vai onko se tarpeellista? Miten?

14. Mitkä ovat mielestäsi sellaisia sidosryhmiä, joiden kanssa malminetsintäyritysten ja kaivosyritysten tulisi käydä erityisesti vuoropuhelua?

15. Onko Sodankylässä ollut kielteisiä kokemuksia malminetsintäyrityksistä / kaivosyrityksistä ja niiden toiminnasta?

- Malminetsintäyritysten vai kaivosyritysten osalta? Millaisia ja milloin?
- Ovatko kielteiset kokemukset vaikuttaneet teidän mielestä muiden malminetsintäyritysten tai kaivosyhtiöiden toimintaan Sodankylässä?
- Ovatko ne vaikuttaneet teidän mielipiteeseen kaivostoiminnasta?

16. Ovatko malminetsintäyritykset saavuttaneet mielestäsi asukkaiden ja paikallisten toimijoiden luottamuksen ja hyväksynnän?

- Millä keinoin? Miten luottamus ja hyväksyntä voitaisiin saavuttaa?
- Entä ovatko kaivosyritykset? Millä keinoin? Miten luottamus ja hyväksyntä voitaisiin saavuttaa?

17. Mitkä ovat mielestänne sodankyläläisten mahdollisuudet vaikuttaa kunnan kehitykseen ja asuinympäristönsä kehittämiseen?
- Onko asukkaita mielestänne osallistettu päätöksentekoon? Miten?
 - Onko Sodankylässä kuntalaisia (ryhmiä), jotka vaikuttavat eniten kunnan päätöksiin?
 - Onko kuntalaisia, jotka eivät ollenkaan vaikuta kunnassa tehtäviin päätöksiin?
18. Oletteko pyrkineet vaikuttamaan asuinympäristösi kehitykseen? Miten?

Liite 3: Harava-kysely: kaivannaisteollisuuden liittyvät kysymykset

1/11 Tervetuloa!

Sodankylän kunnan kysely

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää kunnan asemakaavoituksen kehittämismahdollisuuksia, uusien asuintonttien sijaintia sekä kunnan nykyistä palvelutarjontaa. Kyselyn viimeiset kysymykset liittyvät kaivosteollisuuteen ja ne ovat osa maantieteen pro gradu -työtä. Vastaukset ovat tärkeitä, jotta kunnan aluetta voidaan kehittää kuntalaisten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti.

Kyselyn vastaaminen vie aikaa noin 10 minuuttia. Kyselyyn voivat vastata kaikki yli 18-vuotiaat Sodankylän kunnan asukkaat tai kunnassa työskentelevät henkilöt.

Kyselystä saatuja tietoja tullaan hyödyntämään maankäytönsuunnittelussa sekä osana maantieteen pro gradu -työtä. Vastaukset käsitellään anonymieinä, eikä niistä voida tunnistaa yksittäistä vastaajaa.

Kyselyyn vastattuanne voitte halutessanne jättää yhteystietonne arvontaa varten.

Kiitos vastauksista jo etukäteen!

Lisätietoa antavat:

Stella Selinheimo

pro gradu -tutkija

seisel@utu.fi

Ville Mäkitalo

suunnitteluinsinööri

ville.makitalo@sodankyla.fi

Seuraavat kysymykset liittyvät maantieteen pro gradu -työhön.

Onko kaivostoiminta muuttanut asuin ympäristöäsi tai vaikuttanut alueisiin, joita käytät päivittäin? Klikkaa symbolia ja merkitse alue kartalle.

Voit tarkentaa karttaa niin, että kohde tulee sijoitettua mahdollisimman oikeaan kohtaan kartalla.

Jos vastauksesi liittyy sellaisiin muutoksiin, joita on vaikea tai mahdoton sijoittaa kartalle, voit kertoa niistä seuraavalla välilehdellä.

Edellinen Seuraava

Palaa kartalle

Miten kaivostoiminta on muuttanut tai vaikuttanut asuin ympäristöäsi tai alueeseen, jota käytät päivittäin?*

Merkkejä jäljellä: 250

Ovatko muutokset mielestäsi myönteisiä vai kielteisiä?

- myönteinen
 kielteinen
 neutraali
 en osaa sanoa

Tallenna

Poista merkintä

8/11 Asuin ympäristö ja kaivosteollisuus 2/2

Jos vastasit tähän kysymykseen edellisellä sivulla kartalle, voit siirtyä seuraavalle välilehdelle.

Onko kaivostoiminta muuttanut asuin ympäristöäsi tai vaikuttanut alueisiin, joita käytät päivittäin? Miten?

Merkkejä jäljellä: 250

Ovatko muutokset mielestäsi myönteisiä vai kielteisiä?

- myönteinen
 kielteinen
 neutraali
 en osaa sanoa

9/11 Kaivannaistoiminnan hyväksyttävyys

Mitä mieltä asukkaat ovat Sodankylässä tapahtuvasta malminetsinnästä ja kaivostoiminnasta?

Ovatko malminetsintäryitykset saavuttaneet asukkaiden luottamuksen ja hyväksynnän toiminnalleen Sodankylässä?

- kyllä
 ei
 en osaa sanoa

Miksi?

Merkkejä jäljellä: 250

Entä ovatko kaivosyryitykset saavuttaneet asukkaiden luottamuksen ja hyväksynnän toiminnalleen Sodankylässä?

- kyllä
 ei
 en osaa sanoa

Miksi?

Merkkejä jäljellä: 250

10/11 Mitä mieltä olit kyselystä?

Mitä mieltä olit tästä kyselystä? Haluaisitko vielä lisätä jotain tai antaa palautetta kyselystä?

Merkkejä jäljellä: 250

11/11 Arvonta!

Tällä välilehdellä voit osallistua arvontaan.

Voit kirjoittaa tyhjäan kenttään joko nimesi ja puhelinnumerosi tai sähköpostiosoitteesi.

Arvonta sisältää tuotepalkintoja!

Voittajalle ilmoitetaan henkilökohtaisesti.

Merkkejä jäljellä: 250